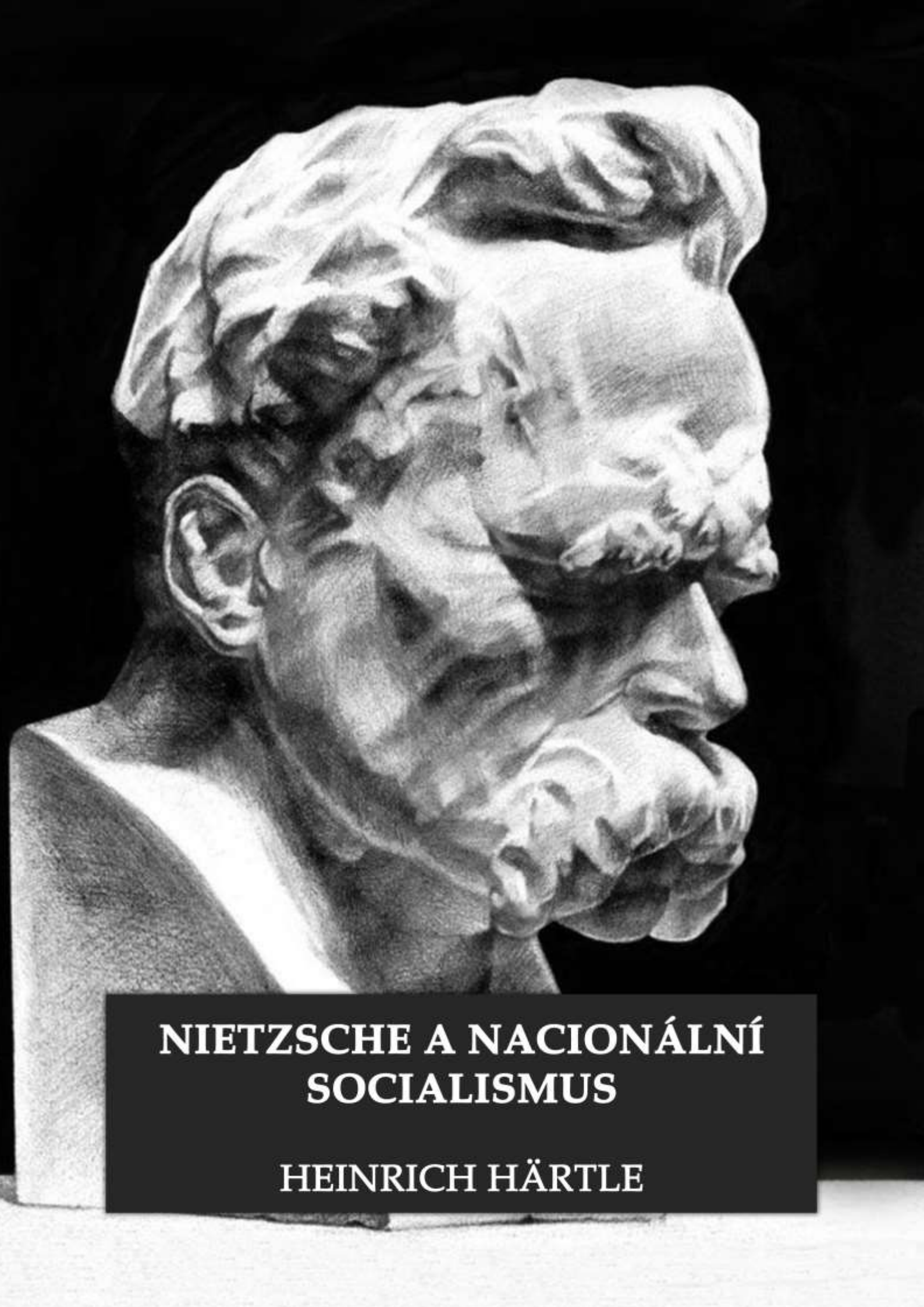

NIETZSCHE A NACIONÁLNÍ SOCIALISMUS

HEINRICH HÄRTLE

Heinrich Härtle – Nietzsche a Nacionální Socialismus

Vydavatel: Zentralverlag der NSDAP, Franz Eher Verlag, Mnichov, 1944

PŘELOŽENO Z ORIGINÁLNÍ PUBLIKACE, DOSTUPNÉ Z: https://archive.org/details/NietzscheUndDerNS/

Překlady podstupují průběžnou revizí, není tedy zaručena absolutní správnost překladu - i v rovině pravopisné a formátové.

VĚNOVÁNO MÉMU UČITELI ALFREDU BÄUMLEROVI, BERLÍN.

Předmluva ke druhému vydání

Odborné pokusy o zkoumání vztahů mezi Nietzschem a nacionálním socialismem se obecně setkávají s pochopením. Kromě několika teologických oběžníků se dosud nikdo nepokusil o věcné zapojení protistrany.

Určité nietzscheánské kruhy navzdory souhlasu dezinterpretovaly účel této práce. Nejde o vyznání víry nacionálněsocialistické mládeže „nietzscheánskému hnutí budoucnosti“, ale spíše o pokus učinit Nietzscheho intelektuální dědictví plodným pro rozvoj nacionálněsocialistického světonázoru. Nevyznávám věrnost Nietzscheho kultu, ale spíše chci Nietzscheho představit jako jednoho z velkých spojenců v duchovní válce současnosti!

Podrobnosti takové práce budou vždy vybízet ke kritice. Fragmentární povaha pramenů vyžaduje určitou rekonstrukci, s níž ne každý může souhlasit. Badatel Nietzscheho musí postupovat jako portrétista, který maluje osobnost sobě podobnější, než se zdá.

Rozhodující část spisu, ukázka vnitřní příbuznosti církve, rovnostářské demokracie a marxismu, je dnes potvrzena praktickou geopolitickou spoluprací Moskvy, Vatikánu a New Yorku. Stejně tak společný židovský kořen této jednoty. Kdysi možná existoval církevní antisemitismus s konfesijními cíli; dnes, kdy je boj proti Židovstvu veden rasově a světonázorově, stojí světové církve na straně Židovstva a tvoří nejmocnější pomocné oddíly světovému požidovštění.

Nechť tedy druhé vydání doprovází do veřejného prostoru přání, aby se nacionálněsocialistickým badatelům brzy dostalo času a příležitosti systematicky představit kompletní Nietzscheho dílo, Nietzscheho epistemologickou kritiku, etiku, metafyziku atd. tak, jak se o to pokoušíme zde u Nietzscheho politického myšlenkového světa.

Berlín, 1. března 1939.

Heinrich Härtle.

Obsah

Předmluva ke druhému vydání **4**

Úvod **10**

Cíl této práce 10

Omezení 12

Druhá říše **20**

Postavení 20

Útoky 21

Říšská jednota 31

Bismarck 33

Demokracie **37**

Všeobecně 37

Antidemokratický 37

Důsledky a poslání demokracie 39

Genealogie demokratismu 40

Nacionální socialismus a demokracie 42

Marxismus **44**

Původ 44

Rovnost 46

Vlastnictví 47

Vykořisťování 49

Třídní boj 51

Revoluce 54

Židovství a marxismus 57
Válka **58**
Vojáctví 58
Válka a kultura 60
Odzbrojování 62
Moc a právo 64
Herakleitánství 65
Vize světové války 65
Židé **67**
Osobně 67
Anti antisemita 68
Asimilace 69
Povaha Žida 71
Antisemitismus hodnot 74
Rasa **82**
Obecně 82
Dědičnost 83
Rasová čistota a míšení 85
Klasická filosofie dějin 89
Rasa a politika 93
Šlechtění a selekce **96**
Politický význam 96
Rasová hygiena 96

Šlechtitelský cíl 101
Kritika 103
Degenerace a šlechtění 106
Titanická politika 111
Národ **114**
Úvodní poznámky 114
Nacionální 115
Nadnárodní 117
Nacionálněsocialistické pojetí národa 118
Nacionální Socialismus **121**
Proti formálnímu nacionalismu 121
Národovecký nacionalismus 124
Němci **127**
Vývoj 127
Kritika Němců 133
Romanismus 142
Pojetí kultury 147
Naděje a vyznání 155
Evropa **163**
Překonání národního 163
Nová Evropa 165
Historický vývoj 169
Podstata Evropy 171

Budoucnost Evropy 177
Stát **181**
Stát jako instituce 181
Organický stát 187
Řecký stát 195
Jedinec a společenství **201**
Aristokratismus 207
Socialismus 213
Politika **219**
Malá politika 219
Velká politika 221
Velcí politici 223
Shrnutí a závěr **227**
Literatura **231**

Úvod

Utrpení lidstva neskončí, dokud se buď filosofové nestanou vládci, nebo vládci filosofy.

Platón, 7. list.

Cíl této práce

Jako jeden z mála tvůrčích velikánů 19. století ukazuje Nietzsche na naši dobu a často i na budoucnost.

Každý, kdo jako nacionální socialista vědomě prožívá a podílí se na utváření světonázorových a náboženských bojů doby, musí k Nietzschemu zaujmout stanovisko. Polemická vřava kolem Nietzscheho utichla. Dějinný odstup naší generace umožňuje nejprve spravedlivě ocenit osamělého tvůrce; jeho dílo začíná stále více působit na lidi a především na nacionálněsocialistickou mládež.

Přesto i dnes stojí v cestě k pochopení Nietzscheho velké obtíže. S rostoucím zájmem o Nietzscheho roste i nebezpečí jeho nepochopení. Každý, kdo se Nietzschem intenzivně zabýval, ví, že Nietzsche je téměř nutně odsouzen k nepochopení. Jakkoli se to totiž může zdát rozporuplné, Nietzsche, brilantní stylista, který své myšlenky utváří živěji, energičtěji a smyslněji než snad kterýkoli filosof před ním, je přesto velmi obtížně pochopitelný. Zejména ti, kdo znají jen část jeho politických soudů, jak jsou roztroušeny ve všech jeho dílech, kdo je nepromýšlejí v jejich celistvosti a souvislostech, jsou v nebezpečí, že budou Nietzscheho považovat buď za nerozlučně rozporuplného, nebo

za nepřátelského vůči současnosti; nebo se budou domnívat, že Nietzsche vlastně předjímal nacionální socialismus (s touto mánií se dnes setkáváme všude, když se chce nacionální socialismus zavrhnout jako vyšší forma epigonství). Každé z těchto mylných pojetí je možné z jednotlivých soudů o Nietzschem. Dal jsem si proto za úkol široce představit Nietzscheho politické myšlení a ostře vymezit nacionální socialismus, objasnit příbuznost i protiklad. Přitom by se mimo jednotlivé omyly a rozpory měla zviditelnit dosud nezměřená plodnost, dosud nedostatečně doceněná tvůrčí síla Nietzscheho.

V dosavadní politické literatuře nevidím tento úkol splněn. Většina politické literatury o Nietzschem je prostě ostuda; jen v poslední době se objevují výjimky. Ideologická proměna začíná působit i zde, neboť jsem přesvědčen, že Nietzscheho může plně pochopit jen uvědomělý nacionální socialista. Malý pokrok však vidím v tom, že se dnes již objevují pokusy o ztotožnění Nietzscheho a nacionálního socialismu. Tím se člověk nevyhnutelně stává nepoctivým vůči Nietzschemu a domýšlivým vůči nacionálnímu socialismu.

Nestačí však také vydávat pouze sbírky citátů jako východisko ze zmatku nietzscheánských interpretací. Tím se nebezpečí nedorozumění spíše zvyšuje, než aby se rozptýlilo.[1]

[1] Když E. Scheiner v předmluvě ke sbírce píše: *„O Nietzschem se toho napovídalo tolik, že editor po letech práce upustil od svého původního záměru napsat knihu o Nietzscheho politickém odkazu“*, je to vzhledem k aktuálním potížím pochopitelné. Důsledkem však

Můj přístup spočívá v omezení výkladu na to nejnutnější a naopak v co nejsrozumitelnějším citování Nietzscheho, a to více, než je obvykle zvykem.

O to se ve své práci pokouší pouze profesor A. Bäumler: „Nietzsche als Philosoph und Politiker“ **(Nietzsche jako filosof a politik)** poprvé představit a zhodnotit Nietzscheho politický význam v souvislostech. Profesor Bäumler se tímto dílem a stejně tak svými doslovy k edicím nakladatelství Kröner nepochybně zasloužil o velké zásluhy o Nietzscheho, přispěl k jeho poznání více než všichni dosavadní „vykladači“ a dal také cenné podněty k této práci.

Ve své práci se snažím učinit zadost jak Nietzschemu, tak nacionálnímu socialismu. Obsahuje všechny podstatné politické myšlenky Nietzscheho, většinou doslovně citované, z kompletního díla včetně posmrtných spisů a dopisů. Tato komplexní politická prezentace Nietzscheho je konfrontována s nacionálním socialismem, a to nejen jako teorie, ale i z poznání a zkušenosti.

Omezení

a): Epochy:

Filosof stávání se je sám v neustálém stávání se. Jednota spočívá pouze v základním směřování jeho vůle. Kromě změn

---

je, že od čtenáře se nyní očekává, že tato nebezpečí zvládne bez patřičného vedení.

ve stylu a způsobu prezentace lze rozlišit tři epochy: mládí, krize, vyzrání.

Jako klasický filolog a vášnivý obdivovatel řecké kultury mladý Nietzsche nadšeně bojoval za původní německou kulturu. Kromě úcty k Schopenhauerovi se pro něj stává rozhodujícím přátelství s Richardem Wagnerem. „Mistr“ se mu jeví jako ztělesnění vysněného génia; na něm staví svou naději na znovuzrození německé kultury z ducha hudby. Je to epocha *Zrození tragédie* a *Nečasových úvahách*.

Brzy se však objevují filosofické pochybnosti o Wagnerovi. Při slavnostním otevření divadla Bayreuthských slavností si Nietzsche jasně uvědomuje hlubokou propast. Oddanost se mění v zdrženlivost, averzi a nakonec v rozchod a zoufalství. S vírou ve Wagnera se hroutí i jeho kulturní naděje. Výsledkem je všeobecná fyzická, duševní a duchovní krize, z absolutního věřícího se stává krajní skeptik. S knihou *Lidské, příliš lidské* prochází jako „svobodný duch“ nejnebezpečnější epochou svého vývoje. Obsahově i stylisticky jde o dílo člověka oscilujícího mezi nemocí a uzdravením.

S *Úsvitem* začíná zotavení a osamostatnění; v *Radostné vědě* Nietzsche dále roste a v *Zarathustrovi* pak nachází zářivé potvrzení sebe sama a svého světa. Na vrcholu osobní zralosti a plného rozvoje jeho filosofie následují další spisy a bohužel nedokončené hlavní dílo: *Vůle k moci*. Souběžně s těmito epochami kolísají jeho politické úsudky. Řectví a němectví jsou

přesvědčení mladého Nietzscheho; jeví se jako národní hlasatel, vědomý si svého německého poslání. Politicky nejpozitivnější obsah se nachází v tomto jedinečném fragmentu: *Řecký stát*.

Naopak „svobodný duch“ se snaží odpoutat od všech pout, od lidí i státu, a je oddán pouze neúprosné pravdě. Politické výroky se stávají negativnějšími, obecnějšími, i když často kriticky pozoruhodně přesnými.

Vyzrálý Nietzsche suverénně posuzuje všechny politické jevy ze své plně rozvinuté filosofie. Nyní soudí „zákonodárce země“ a objevují se nejsilnější shody a nejostřejší kontrasty s nacionálním socialismem.

b): Časově podmíněné aspekty:

Ačkoli Nietzsche přesahuje i své intelektuální prostředí, není zbaven vlivů a vazeb své doby. *„Jsem dítětem této doby stejně jako Wagner“* **(Případ Wagner)**. Od této epochy se politické světy zhroutily. Mezi námi a Nietzschem stojí světová válka, převraty, bouře a skutečné revoluce. Největší změna však nastala ve světonázoru.

Nietzsche musí stále útočit tam, kde my jsme již překonali. Každý bojovník je vázán na své nepřátele. Tvrdit opak je také opakováním; antiteze vychází z teze, a tak je Nietzsche stále nucen do antitezí tam, kde jsme již získali syntézu.

Stejně jako je rasové chápání zásadní pro náš politický svět, nic nás s Nietzschem nerozděluje a nespojuje silněji než ty

myšlenky, jejichž pravda či omyl mají kořeny v časově podmíněném rozpoznání či nerozpoznání rasového problému.

c): Rozpory:

Nietzscheho nepřátelé a žáci se přou, zda je jeho dílo jednotné, nebo rozporuplné, zda je to systém, nebo chaos. Pro politické hodnocení to představuje vážné potíže. Nietzsche není ani jedno, ani druhé. Jednota spočívá pouze ve vnitřním základním postoji; rozpory a variace jsou na úrovni povrchu. Přes všechny zdánlivé změny vše drží pohromadě skrytá jednota.

Změna podmíněná vývojem již byla ukázána. Vedle ní stojí v popředí bezohledné rozpory, vulkanicky vyvržené, lhostejné k formálním souvislostem. *„Had, který se nedokáže zbavit své kůže, zahyne. Stejně tak duše, kterým je znemožněno měnit své názory; přestávají být dušemi.“* **(Úsvit)**.

K tomu se přidávají obtíže spojené s prezentací. Nietzscheho styl je aristokratický, odtažitý, často snadněji nepochopitelný než uchopitelný a vyžaduje veškeré čtenářské umění. V tanci aforismů se třpytí a jiskří tendence, antiteze, masky, ironie a zlomyslnost.[2]

[2] *„Dělám všechno pro to, abych byl ‚těžko pochopitelný‘!“* **(Mimo dobro a zlo)**

Nietzsche maluje zářivými barvami bez přísných kontur, jeho jazyk je spíše hudbou než architekturou.

Velkou část dnes publikovaných materiálů již nevytřídil, nevybral a nesestavil sám Nietzsche, např. celou pozůstalost pod názvem WzM (WzM znamená *Der Wille zur Macht* neboli **Vůle k moci**[3]). Pro poslední tvůrčí období je také téměř neřešitelný úkol najít hranice mezi zdravým a patologickým, mezi genialitou a šílenstvím, určit, kde paralýza (?) (Möbius u. a) nebo schizofrenie (?) (Lenz) ohrožuje spojení se skutečností.

Nietzscheho myšlenkový svět je navzdory všemu do značné míry uzavřený a ovládají ho určité základní linie. Zkoumání jejich jednoty je však obtížné a sotva je u některého filosofa náročnější než u Nietzscheho.

S Nietzscheho politickým myšlenkovým obsahem lze pracovat pouze tehdy, pokud jasně vyzdvihneme hlavní akcenty bez ohledu na jednotlivé odchylky. Provedl jsem následující klasifikaci:

1. Citáty, v nichž jsou rozpory jasné a vysvětlitelné,

2. Neurčité až patologické soudy,

3. Rozhodné, které jsou v souladu s typologií jeho myšlení a se základními liniemi jeho filosofie.

[3] V českém znění publikace známá jako Pozdní pozůstalost II od vydavatelství OIKOYMENH – pozn. překl.

Aforistický charakter Nietzscheho literatury navíc nutí k občasným odklonům od jinak obvyklé formy a metody vědecké prezentace. Nietzscheho již nelze zpracovávat a prezentovat podobně jako Goetha jako čistě „vědecké téma“. Tyto formální odchylky však nic nemění na celkovém vědeckém charakteru těchto prací.

d): Filosofie a politika:

V případě občas zkreslených nebo nejasných politických či historických souvislostí je třeba poznamenat, že Nietzscheho vývoj jako klasického filologa začíná u Řeků, u umění a hudby, od nichž přechází k filosofii, a teprve jako filosof se stává teoretickým politikem. Pro lepší pochopení Nietzscheho politických názorů proto považuji za nutné stručně nastínit ty filosofické základy, které významně ovlivnily jeho politický postoj:

1. Realismus:

   Potvrzení reality a života „tohoto“ světa bez přidávání a odebírání. Potvrzení boje jako věčného řádu a spravedlnosti bez křesťanské „prozřetelnosti“ a svévole.

   „Nyní je nejstrašnější věcí dopustit se prohřešku vůči zemi a považovat útroby nevyzpytatelného za vyšší než rozum země.“, *„Zůstaň věrný zemi!“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

2. Vůle k moci:

„Kde jsem shledal živého tvora, tam jsem našel vůli k moci, a dokonce i ve vůli služebníka jsem našel vůli být pánem.“ **(Tak pravil Zarathustra)**.

3. Morálka:

Neexistuje žádná metaetika. Morálka a zvyky vycházejí z životních podmínek a vůle k růstu tříd, národů, ras.

4. Disciplína a šlechtění:

„Smyslem“ života je život a jeho zdokonalování. Úkolem člověka je zdokonalování člověka prostřednictvím šlechtění a pěstování génia, nadčlověka, vyšší lidské bytosti. „Nadčlověk je smyslem země.“ Vše je prostředkem k tomuto cíli!

5. Antikrist: Politické dopady křesťanství:

a) Prozřetelnost jako neustálé působení odměny a trestu, prokletí a milosti „Boha“ namísto „nevinnosti stávání se“, což vede k nepřátelství vůči životu, negativní politice.

b) Rovnost duší před „Bohem“, z níž vyplývá rovnost „věřících“, lidí mezi sebou, což vede k marxisticko-demokratickému rovnostářskému bludu: zničení rasy.

c) Židovské falšování hodnot prostřednictvím paulínského křesťanství.

Jestliže v následujícím textu cituji Nietzscheho doslovně častěji, než je obvykle zvykem, je to ze dvou důvodů:

1. Abych se tváří v tvář zmatku Nietzscheho výkladů vždy odvolával na jeho vlastní svědectví,

2. Předložit Nietzscheho myšlenky pokud možno v nesrovnatelné kráse jeho prózy.

Druhá říše

Postavení

Nietzsche je bezesporu jedním z nejvýznamnějších odpůrců Bismarckovy říše. Z hlediska ostrosti a zásadovosti kritiky je nepřekonatelný. Na Říši se dívá zvenčí. Samota Sils Maria mu poskytuje neobvyklý odstup. Díky násilnému dosažení svobody a nezávislosti získává neúplatný pohled proti vnějším úspěchům a zdánlivým hodnotám. Lidé naší doby už možná nedokážou pochopit, jak velký je Nietzsche i v tom, že viděl slabost, prázdnotu a úpadek moci, zdánlivě opakovaně prověřené vítězstvími a úspěchy. Čím zářivěji se Říše zvedá, tím nemilosrdněji Nietzsche útočí.

Je jisté, že Nietzsche se v tomto postupu stává příliš negativním.[4] Jisté odcizení od Říše je nepřehlédnutelné. Nevystihuje plně historickou situaci.

Bylo by však zcela mylné ztotožňovat Nietzscheho nepřátelství vůči Říši s nepřátelstvím vůči Německu. Někdo by mu mohl vytýkat, že své útoky směřuje pouze proti Říši. To, co vytýká své vlasti, totiž často platí stejně a v mnoha případech i silněji pro jiné národy. Ve skutečnosti se jedná o rozdíl. Nietzsche útočí pouze na Německou říši, protože zde spočívají jeho

[4] Toto „spiknutí“ vedlo Stebinga k nesmyslnému, ba nezodpovědnému překrucování Nietzscheho. (Viz Stebing: *„Das Reich und die Krankheit der europäischen Kultur.“*)

skutečné naděje. Nejostřeji kritizuje tam, kde si od toho slibuje nejvíce.

Nespokojen se současností, „klasický filolog“ se stále hlubším obdivem vzhlíží k jedinečnému slunečnímu zenitu řeckého života a řecké kultury. Podle tohoto měřítka posuzuje svou dobu. Přesto všechno výsledek není beznadějný. Je to éra německého vojenského vítězství. Ve Versailles vzniká nová Německá říše. Této mocnosti vskutku chybí rovnocenná kultura, přesto není zcela beznadějné bojovat za německou kulturu, která by odpovídala německé moci. Neboť: génius žije. Od působení Richarda Wagnera si Nietzsche slibuje zrod originální německé kultury. *„... uznávám jedinou formu života v řečtině: a Richarda Wagnera považuji za nejvznešenější krok k jejímu znovuzrození v německé podstatě.“* **(Die Unschuld des Werdens).**

Wagner není v Bismarckově Říši uznáván. Nietzsche za něj začíná bojovat a v tomto boji jsou již zakořeněny všechny pozdější útoky proti Druhé říši. Obsah zůstává v podstatě stejný, jen tón je stále nepřátelštější a výsměšnější.

Wagner triumfuje, ale Nietzsche nyní ve Wagnera ztrácí důvěru. Jeho zklamání je bezmezné a hrozí, že ho zničí. Z této krize vychází jako filosof, soudce své doby. Od tohoto okamžiku je Bismarckovo Německo souzeno a zatracováno.

Útoky

V tomto Německu žádná kultura nevzkvétala, ne - *„... nyní vidíme kulturu společnosti, která vzniká několikrát a pro kterou je obchod*

stejnou duší, jako byla osobní soutěž pro staré Řeky a jako byla válka, vítězství a právo pro Římany.“ **(Úsvit)**.[5]

„Bismarckova éra (éra německé otupělosti). Výlučný zájem, který je nyní v Německu věnován otázkám moci, obchodu a dopravy a konečně ’dobrému životu’, vzestup parlamentního idiotismu, čtení novin a literární vměšování všech do všeho.“ **(Mimo dobro a zlo)**.

Tyto výtky vůči druhé říši jsou jen jedním z aspektů jeho boje za původní německou kulturu. Nietzsche vytvořil nové pojetí kultury. Při zkoumání jeho postoje k němectví ukážu, jak celé jeho úsilí bylo bojem za novou kulturu a jak toto úsilí ovlivnilo jeho politické soudy. V Druhé říši Nietzsche nevidí jen žádnou kulturu, ale pravý opak kultury: chaotickou změť všech možných stylů, forem, světonázorů. A k tomu se přidala všeobecná povrchnost, zaneprázdněný optimismus národně liberální buržoazie.

Příliš pestrá byla politická „jednota“ této říše: buržoazní a marxistická, liberální a národní, demokratická a dynastická, konzervativní a parlamentní.

Nietzsche odsuzuje buržoazii a marxismus současně: *„‚Podvraceči‘ a ‚majetnické duše‘, dvě protichůdné strany, socialistická*

---

[5] A. Bäumler: *„Před zděšeně otevřenýma očima dalšího velkého realisty se tento proces odehrával: Obchodní buržoa se stal pánem nad státníkem, liberalismus a romantismus střídavě dělaly politiku, především však jeden dělal dobrý obchod.“* („Nietzsche als Philosoph und Politiker“)

a národní, ať už se v různých zemích Evropy jmenují jakkoli, jsou si navzájem hodny.“ **(Lidské, příliš lidské)**.

Buržoazní říše je parlamentní: *„Parlamentarismus, to znamená, že veřejnost si může vybrat mezi pěti základními politickými názory...“* **(Radostná věda)**.

Říše je demokratická: *„Že jsem vkládal naděje tam, kde žádná naděje nebyla, kde všechno až příliš jasně ukazovalo na konec? V době, kdy německý duch, který ještě nedávno měl vůli ovládnout Evropu, sílu vést Evropu, právě teď definitivně a nadobro abdikoval a pod okázalou záminkou založení říše přecházel k průměrnosti, k ’demokracii’ a ’moderním myšlenkám’...“* **(Zrození tragédie)**. *„‘Nová říše‘ je opět založena na těch nejzbytečnějších a nejopovrhovanějších myšlenkách: rovnosti práv a hlasů“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Především, že Německo je liberální. Nietzsche zůstává po celý život nepřítelem liberalismu v jakékoli podobě. Jestliže toto dílo neobsahuje žádné samostatné pojednání o něm, je to jen proto, že každá kapitola sama o sobě představuje negaci liberalismu.

Právě zničení liberalismu si Nietzsche kdysi sliboval od nově nastupující německé moci. Po vítězství v roce 1871 píše: *„Jediná produktivní politická síla v Německu, kterou nemusíme nikomu blíže specifikovat, nyní ohromným způsobem zvítězila a od nynějška bude ovládat německou podstatu až na její jednotlivé prvky.*

Tato skutečnost je nanejvýš cenná, protože touto mocí zanikne něco, co známe jako skutečného odpůrce jakékoli hlubší filosofie a uměleckého rozjímání, chorobný stav, jímž trpí především německá podstata a který

postihuje i nejlépe naladěné německé povahy ve stále se opakujících dnavých křečích, nemluvě o velkých masách, u nichž se tomuto utrpení s ohavným znesvěcením dobře míněného slova říká 'liberalismus'. Celý ten liberalismus postavený na vysněné důstojnosti člověka, na obecném pojmu 'člověk', vykrvácí spolu se svými drsnějšími bratry na té tuhé, dříve zmíněné moci...“ **(Zrození tragédie)**.

Nietzsche byl hořce zklamán. Liberalismus se nadále šířil ve spojení s dynastickým nacionalismem.

Liberalismus rozkládá „národní a státní instinkt“, je prostředkem pro *„ty skutečně mezinárodní bezdomovecké peněžní poustevníky..., kteří se při svém přirozeném nedostatku státního instinktu naučili zneužívat politiku jako prostředek burzy a stát a společnost jako aparát pro vlastní obohacení...“*.

Nietzsche jasně vidí toto nebezpečí, které vyvolává liberálně optimistický světonázor, jenž má své kořeny v učení francouzského osvícenství a revoluce, tedy *„ve zcela negermánské, vpravdě románsky povrchní a nemetafyzické filosofii.“* **(Zrození tragédie)**.

O patnáct let později Nietzsche opět psal o „mezinárodních peněžních poustevnících“, kteří pod maskou liberalismu sledují židovské mocenské cíle: *„Vědí, jak být mocní všude tam, kde je moc.“* **(Pozdní pozůstalost).**

Proti liberálnímu pojetí svobody, které ničí každou organickou vazbu, rozkládá každé přirozené společenství a nakonec vede k anarchii nebo, jako její protiklad, k despotismu, proti tomuto atomistickému pojetí svobody staví Nietzsche

svobodu bojovníka, která vyrůstá z překonávání, z boje, svobodu jako vítězství: *„Podle čeho se měří svoboda jednotlivců a národů? Podle odporu, který musí být překonán, podle úsilí, které stojí udržet se na vrcholu. Nejvyšší typ svobodných lidí bychom museli hledat tam, kde se neustále překonává nejvyšší odpor...“* **(Soumrak model)**.

Liberální svoboda je však svobodou k anarchii, k beztvarosti, k úpadku: *„Liberální instituce přestávají být liberální, jakmile jich bylo dosaženo: později není horších a důkladnějších poškozovatelů svobody než liberální instituce. Ví se totiž, co přinášejí: podkopávají vůli k moci, jsou nivelizací hory a doliny povýšené na morálku, vytvářejí malé, zbabělé a příjemné, s nimi pokaždé triumfuje stádní zvíře. Liberalismus: v německém jazyce stádní animalizace... Národy, které za něco stály, se v liberálních institucích nikdy nestaly hodnotnými.“* **(Soumrak model)**.

Ne liberalismus, ale *„válka vychovává ke svobodě. Neboť co je svoboda? To, že člověk má vůli k vlastní odpovědnosti... že je připraven obětovat lidi pro věc, sebe nevyjímaje. Svoboda znamená, že mužské, válečné a vítězné pudy mají nadvládu nad jinými pudy, například nad pudy 'štěstí'. Člověk, který se stal svobodným, tím spíše svobodný duch, pošlapává opovrženíhodný typ blahobytu, o němž sní kramáři, křesťané, krávy, ženy, Angličané a jiní demokraté“* **(Soumrak model)**.

Druhá říše však tomuto liberalismu podlehla: proti Bismarckovi a mimo Bismarcka.

Říše byla také „pevností křesťanství“. Nietzsche je naopak největším Antikristem všech dob. Nelze pochopit sílu a ostrost Nietzscheho útoků proti Druhé říši a proti Němcům vůbec, pokud si zároveň neustále nepřipomínáme, jaké nebezpečí Nietzsche viděl v křesťanství a s jakým opovržením bojoval proti současnému křesťanství. To má na jeho politické soudy tak zásadní vliv, že jsem nucen tento Nietzscheho postoj zde alespoň nastínit.

Již o *Zrození tragédie* Nietzsche píše: *„V této knize je transplantace hluboce neněmeckého mýtu, křesťanského, do německého srdce považována za skutečnou německou zhoubu“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Již Nietzsche s největší ostrostí odděluje Ježíšovo učení a oficiální křesťanství druhé říše. I když odmítá obojí. V současném křesťanství však bojuje nejen proti cizím hodnotám, ale také proti rozporu učení a života, ideje a skutečnosti, proti „nedostatku strany mezi protiklady“.

„Samotné slovo „křesťanství“ je nedorozumění, v podstatě existoval jen jeden křesťan, který zemřel na kříži. To, čemu se od té chvíle říkalo 'evangelium', už bylo opakem toho, co žil: 'špatná zvěst', Dysangelium“ **(Antikrist)**.

Dnes je však, jak Nietzsche vykřikuje, neslušné být ještě křesťanem a dvojnásob neslušné je mluvit křesťansky a jednat protikřesťansky: *„... Procházím bláznicem celých tisíciletí, ať už se jmenuje 'křesťanství', 'křesťanská víra', 'křesťanská církev', s ponurou obezřetností.... Zdržuji se toho, abych lidstvo činil odpovědným za jeho*

duševní choroby. Ale můj pocit se bouří, propuká, jakmile vstoupím do moderní doby, do našeho věku. Náš věk ví... Co bylo dříve jen nemocné, stalo se dnes neslušným... je neslušné být dnes křesťanem. A tady začíná moje „nevolnost"..." **(Antikrist)**.

A nyní Nietzsche míří na křesťanství své doby: *„... všichni to vědí: a přesto zůstává vše při starém. Kam se poděl poslední pocit slušnosti, sebeúcty, když i naši státníci, jinak velmi nevázaný typ lidí a ve skutcích důsledně protikřesťanští, se ještě dnes nazývají křesťany a chodí k přijímání...? Mladý kníže v čele svých pluků, nádherný jako výraz sobectví a povýšenosti svého národa, ale bez jakéhokoli studu se hlásí ke křesťanství…!"* **(Antikrist)**.

Nietzsche tedy považuje učení a hodnoty křesťanství za neslučitelné s politickou realitou předválečné Říše. Tyto hodnoty a toto učení popírá. Ale kompromisem mezi Orientem a Evropou, který vidí v moderním křesťanství, tímto kompromisem pohrdá. *„Co křesťanství popírá? Co míní pod pojmem 'svět'? Že člověk je voják, že je soudce, že je vlastenec; že se brání, že si zachovává čest; že chce mít výhodu; že je hrdý.... Každá praxe každého okamžiku, každý instinkt, každé hodnocení, které se stává činem, je dnes protikřesťanské..."* **(Antikrist)**.

„Křesťanství je možné jako nanejvýš soukromá forma existence, předpokládá úzkou, uzavřenou, zcela nepolitickou společnost, patří do konventu. 'Křesťanský stát', 'křesťanská politika' je naproti tomu nestoudnost, lež, něco jako křesťanské vojenské velení, které nakonec považuje 'Boha zástupů' za náčelníka generálního štábu. Ani papežství nikdy nedokázalo dělat křesťanskou politiku... a když se reformátoři

zabývají politikou, jako Luther, je znát, že jsou to právě takoví přívrženci Machiavelliho jako všichni nemoralisté nebo tyrani“ **(Pozdní pozůstalost).**

„V této chvíli například německý císař označuje za svou 'křesťanskou povinnost' osvobodit otroky v Africe...“ **(Ecce Homo)**.

Říše se tehdy stávala stále více „křesťanskou“ a mladý císař v tom viděl úkol zahraniční politiky: „zachovat křesťanský světový mír“. Již z tohoto náčrtu je zřejmé, že u politika Nietzscheho je třeba vždy předpokládat jeho protikřesťanský bojový postoj.

Teprve pak lze pochopit sílu a tvrdost jeho výtek. Čím více rostla moc Říše, čím silnější se stávala oporou křesťanství, tím zuřivější byly Nietzscheho útoky. A Říše je „národní“, a tedy „zpožďovač Evropy“. Nietzsche je však „příkladný Evropan“: *„Může se člověk zajímat o tuto německou Říši? Kde je nové myšlení? Je to jen nová mocenská kombinace? Tím hůře, když neví, co chce. Mír a nechat věci být není politika, kterou bych respektoval. Vládnout a pomáhat nejvyšší myšlence k vítězství, to jediné by mě mohlo na Německu zajímat. Co je mi po tom, jestli tam budou Hohenzollernové, nebo ne?“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

„Německo, Německo nade vše“ je snad nejhloupější heslo, jaké kdy bylo vysloveno. Proč vůbec Německo? Ptám se: pokud nechce, nepředstavuje nebo neztělesňuje něco, co má větší hodnotu, než představuje jakákoli jiná předchozí mocnost. Samo o sobě je jen dalším velkým státem, další hloupostí na světě.“ **(Die Unschuld des Werdens)**.

Tento útok měl dva důvody: nacionalismus druhé říše je pouze „umělým nacionalismem“ a tento umělý nacionalismus brání sjednocení Evropy.

Všechny tyto útoky se v průběhu vyšetřování ukáží jako politické problémy v celé jejich hloubce. *„‘Trochu čistého vzduchu!‘ Tento absurdní stav Evropy by neměl trvat dlouho! Je za tímto dobytčím nacionalismem nějaká myšlenka? Jakou hodnotu by mohl mít nyní, kdy všechno ukazuje na větší a společné zájmy, rozdmýchávat tyhle ošuntělé sebemrskačské pocity? A to ve státě, kde je zřejmý duchovní nedostatek samostatnosti a odnárodnění a kde skutečná hodnota a smysl současné kultury spočívá ve vzájemném tavení a oplodňování se!... boj o nadvládu uvnitř státu, který za nic nestojí...“* **(Pozdní pozůstalost)**.

„Díky chorobnému odcizení, které národnostní šílenství vneslo a stále vnáší mezi národy Evropy, díky krátkozrakým a ukvapeným politikům, kteří jsou dnes s jeho pomocí na vrcholu a vůbec netuší, nakolik rozkladná politika, kterou provádějí, může být nutně jen politikou prozatímní, díky tomu všemu a mnohému, co je dnes ještě zcela nevyslovitelné, se dnes přehlížejí nebo svévolně a lživě reinterpretují ta nejjednoznačnější znamení, v nichž se vyjadřuje, že Evropa se chce stát jednotou.“ **(Mimo dobro a zlo)**.

Tato Říše buržoazní „kultury“, demokracie, marxismu, židovství, národního liberalismu a křesťanské přetvářky je pro Nietzscheho nepřátelskou silou. Neustále stupňuje útoky; v posledních vědomých měsících ho tento boj vtahuje do chorobného napětí. *„Vyhlásil jsem Německu válku všemi svými*

instinkty.“ **(*Selected Letters of Friedrich Nietzsche*, Listopad 1888)**.

Ultimativní osamělost, nelidská zklamání a vulkanické afekty ho ženou nezadržitelně vpřed až ke zradě: *„V současné době pracuji na promemoriích pro evropské soudy za účelem protiněmecké ligy. Chci 'Říši' svázat do železné košile a vyprovokovat ji k zoufalé válce. Nebudu mít volné ruce, dokud nebudu mít v rukou mladého císaře s přívlastky.“* **(Selected Letters of Friedrich Nietzsche, Prosinec 28, 1888)**.

Přesto pochybuji, že jde o vědomou zradu, pochybuji, že by Nietzsche mohl v této době ještě zodpovědně soudit. Poslední výlevy jsou morbidním zveličením toho, co má své kořeny v *„Nečasových úvahách“*, stále ostřeji se vymezuje, zůstává stejným v tendenci a jen v tónu a formě nakonec blouznivě přestřeluje. Je to nutný politicky podložený důsledek, končící šílenstvím. Považuji za nesmysl snažit se v dřívějších epochách Nietzscheho díla poměřovat, co je zdravé, co chorobné.[6] Kdy u Nietzscheho mohla začít „atypická paralýza“ nebo „schizofrenie“, je pro hodnocení nietzscheho literatury v podstatě irelevantní.

„Nemocní“ géniové vytvořili nejkvalitnější díla ve všech oblastech, v textech, malířství, dokonce i v matematice. Výjimka je podle mého zkoumání oprávněná pouze pro poslední tvůrčí období. Zde z práce promlouvá nemoc. „Zrada“ z 28.12.88 byla

[6] Jak se ten typický vzdělaný filištín Möbius domnívá

šílenstvím, protože Nietzsche již v předchozích výrocích vykazuje zatemnění úsudku.

Ostatně postesknutí, že chce mít v rukou „císaře s přívlastky“, to dokazuje dostatečně. Již o několik dní dříve píše Overbeckovi: *„Za dva měsíce budu prvním jménem na Zemi.“* **(Selected Letters of Friedrich Nietzsche, Vánoce 1888)**.

Už 26. 11. 88 Brandesovi: *„Přísahám vám, že do dvou let budeme mít celou Zemi v křečích. Jsem osudový.“* **(Selected Letters of Friedrich Nietzsche, Listopad 20, 1888)**.

Ale také v *Antikristovi* a v *Ecce Homo* začíná částečně morbidní nadsázka. Zlom přišel jako úder, ne však zcela bez vývoje. Luk se zlomil, když byl napnut do krajnosti.

Říšská jednota

Nietzsche nepochybně vykazuje i velké konkrétní slabiny v boji proti Bismarckově říši.

Často proráží tendenci příliš zdůrazňovat umění a kulturu ve srovnání se státně-politickým. Zpočátku ještě z koncepce původní národní kultury, později oscilující mezi germánsko-řeckým a obecně civilizačním pojetím kultury. Zařazovat Nietzscheho do „estetické opozice“ proti Bismarckovi a Říši je schematizující nadsázka[7], ale zejména v období Lidského, příliš lidského je sféra politického občas hodnocena příliš negativně,

[7] Srov. Ernst Westphal „Die Feinde Bismarcks“

ačkoli u Nietzscheho je třeba téměř v každém jednotlivém případě nejprve určit, co má na mysli jako „politiku“ nebo „kulturu“.

Přílišný důraz na umění a kulturu mu od počátku brání v tom, aby spravedlivě zhodnotil Říši v jejím politickém a historickém významu. Je zavádějící, když Nietzsche staví do protikladu „Polis“ a „Říši“: *„Princip národnosti je ve srovnání s městským státem barbarskou hrubostí. V této omezenosti se projevuje génius, který masám nic nedává, ale v malém prožívá víc než barbaři ve velkém.“*

Sám o tom píše již dříve: *„nyní víme, že Thalés navrhoval založení konfederace měst, ale neuspěl: neuspěl kvůli starému mýtickému pojetí polis. Zároveň vycítil obrovské nebezpečí pro Řecko, pokud tato izolační síla mýtu udrží města oddělená. Skutečně: kdyby Thalés uskutečnil svou konfederaci, Řecko by bylo ušetřeno perské války“* **(My filologové)**.

Stejně jako se izolace polis stala politickým nebezpečím helénismu, nebylo naopak založení Říše jeho nebezpečím pro kulturu, ale skutečným předpokladem pro originální německou kulturu, která potřebovala jednotný politický základ.

Tato tendence však v Nietzscheho útocích nevede. Bylo by příliš rozporuplné, kdyby bojoval proti sjednocení malých německých států a zároveň požadoval a očekával sjednocení států evropských. Nietzsche nevidí cíl útoku v samotném německém sjednocení, ale v tom, že ze sjednocení vzniká

vedoucí síla národnostního principu, jehož existence brání politické jednotě Evropy.

Bismarck

Přes veškerou negaci se Nietzsche v hodnotách nové Říše zcela nemýlí. Dokonce i v posledním období píše: *„Nové Německo představuje velké množství zděděné a získané výkonnosti, takže si může dovolit i chvíli marnotratně utrácet nashromážděný poklad sil. Není to vysoká kultura, která u něj zdomácněla, tím méně jemný vkus, ušlechtilá krása pudů: ale více mužných ctností, než může prokázat kterákoli jiná země v Evropě. Mnoho dobré odvahy a úcty k sobě samému, mnoho jistoty ve vzájemných vztazích, ve vzájemnosti povinností, mnoho pracovitosti, mnoho vytrvalosti a zděděné umírněnosti, která potřebuje spíše pobídku než brzdu. Dodávám, že zde lidé stále poslouchají, aniž by poslušnost byla ponižující... A nikdo nepohrdá svým protivníkem“* **(Soumrak model)**.

A přestože Nietzsche opět soustředí všechny své výtky proti Bismarckovi, které vyčítá Říši, zůstává vůči Bismarckovi pozitivnější. Všechny stylistické a psychologické jemnosti rozehrává vůči Bismarckovi. Základní tón je dán výtkou: Bismarckovi chybí „idea“, podstatný politický cíl, „světonázor“: *„‘... jak mnozí by chtěli být s Bismarckem z celého srdce zajedno‘, vysmívá se Němcům, ... kdyby jen on sám byl zajedno nebo se dokonce tvářil, že takový od nynějška bude! Vskutku, bez zásad, ale se základními instinkty, pohyblivý duch ve službách silných základních instinktů, a právě proto bez zásad... to by u státníka nemělo být nic zarážejícího, spíše by to mělo být považováno za správné a přirozené: ale bohužel to zatím vůbec nebylo německé“* **(Úsvit)**.

„... státník, který zná a cení si filosofie asi tolik jako sedlák nebo student bratrstva a který se domnívá, že svou odvážnou, bezohlednou politiku okamžiku učiní „přijatelnější“ pro německý vkus (nebo svědomí) tím, že ji ozdobí zastaralým lemováním roajalismu a křesťanství.“ **(Die Unschuld des Werdens)**.

Bismarck je řazen mezi „politiky smělého pohledu a rychlé ruky“, kteří si neuvědomují, jak moc musí být jejich politika „přerušovanou politikou“ **(Mimo dobro a zlo)**.

Je brzdou evropské jednoty. A Bismarck prosazuje onu „neslušnou politiku“, která mluví křesťansky a jedná pohansky, křesťan vyznání a „Antikrist činu“ **(Soumrak model)**.

„Buddhista se chová jinak než ne-buddhista; křesťan se chová jako každý jiný a má křesťanství obřadů a nálad. Hluboká a opovrženíhodná prolhanost křesťanství v Evropě...: skutečně se stáváme opovržením Arabů, hinduistů, Číňanů.... Je třeba slyšet projevy prvního německého státníka o tom, co vlastně už 40 let okupuje Evropu... je třeba slyšet jazyk, pokrytectví dvorního kazatele...“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Bismarck sice vytvořil „monstrum říše a moci“, ale „velká myšlenka, která jediná dává velikost činu a věci“, mu chybí. **(Mimo dobro a zlo)**.

„Kéž Evropa brzy zplodí velkého státníka a kéž se ten, který je nyní oslavován jako ’velký realista’, v tomto malicherném věku plebejské krátkozrakosti stane malým.“ **(Die Unschuld des Werdens)**.

Politickou ironii střídá obdiv k Bismarckově osobnosti: *„Bismarck: daleko od německé filosofie jako sedlák a student sboru.*

Nedůvěřivý k učencům. To se mi na něm líbí. Odhodil všechno, co se mu snažilo vštípit hloupé německé školství (s gymnázii a univerzitami). A viditelně miluje dobré jídlo se silným vínem víc než německou hudbu: ta je většinou jen jemnějším, zženštilým pokrytectvím a převlekem za starý německý mužský sklon k opojení. Držel se svých poctivých omezení, totiž těch vůči Bohu a králi, a později k nim zcela rozumně přidal omezení, které má každý, kdo něco vytvořil, lásku ke svému dílu (myslím k německé říši).“ **(Die Unschuld des Werdens)**.

„Bismarck: Zemědělec, student sboru: ne pohodlný, ne naivní, díky Bohu! Ne Němec, jak se ’objevuje v knihách’...“ **(Die Unschuld des Werdens)**.

„Händel, Leibniz, Goethe, Bismarck, charakteristický silný německý typ. Žijící bez skrupulí mezi protiklady, plný oné pružné síly, která se chrání před přesvědčeními a doktrínami tím, že jedno používá proti druhému a svobodu si vyhrazuje pro sebe...“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Nietzsche s překvapivou jasností rozpoznává základní charakter a formát Bismarcka. S naprostou nezbytností stojí osud rozděleně mezi nimi. Je plané srovnávat. Oba jsou svým způsobem velcí, oba mají v podstatě společné protivníky. Bismarck vytvořil národní zahraniční politiku, vytvořil Říši. Obojí buržoazie prohazardovala, protože Bismarck neposkytl, nemohl poskytnout světonázorový základ. Nietzsche v nejosamělejším zápase hrdinně bojuje za fragmenty nového světovénázoru, ale stává se příliš cizím historické situaci, stává se nepřítelem vlastních předpokladů. Ani jeden nezvítězil nad

druhým, každý triumfoval na svém vlastním bojišti, oba žijí dál ve Třetí říši. Byly by německé dějiny posledních desetiletí možné bez Bismarcka? Byl by náš světonázor tak skvělý a plodný bez Nietzscheho? Poměřovat Nietzscheho politicky s Bismarckem by bylo stejně scestné jako zkoumat Bismarcka filosoficky s Nietzschem. Bismarckova velikost spočívá v konkrétně-politickém, Nietzscheho velikost ve světonázorově-filosofickém.

Nietzscheho nepřátelství vůči Říši bylo časem podmíněné, a proto je historicky překonané. Vždy obdivuhodný však zůstává jeho hrdinský postoj, s nímž, spoléhaje se pouze sám na sebe, nekompromisně útočí na celou epochu, soudí a překonává celou epochu. A velký je i jeho politický instinkt. V Říši vidí politickou sílu své doby, a proto v tomto Německu bojuje proti všemu, proti čemu má bojovat doba obecně: proti kupecké kultuře, nacionalismu, křesťanství, demokratismu a liberalismu.

Demokracie

Všeobecně

Ze všech Nietzscheho spisů promlouvá vznešený hodnotový postoj, někdy povýšený na aristokratismus, ba dokonce na autokratismus. Paralelně s tím probíhá od samých počátků jeho myšlení absolutní negace demokracie v jakékoli podobě. A to v době, kdy zejména v Německu byl demokratismus stále ještě „ideálem" bez historického prověření a historického vyvrácení.[8]

Nietzsche zahajuje útok proti demokracii všemi prostředky, v nejostřejší antitezi. Zůstává k ní vázán a nemůže se již propracovat k syntetickému pojetí demokracie. Neguje demokracii jako takovou. Historická zkušenost a organické pojetí národa nám dnes znemožňují, abychom zde Nietzscheho dále následovali. Jeho nekompromisní boj proti liberální rovnostářské demokracii však byl a je příkladný a má trvalou platnost.

Antidemokratický

„Demokracie byla vždy upadající formou organizace moci" **(Soumrak model)**. Demokratické hnutí je nejen *„formou úpadku politické organizace"*, ale i *„formou úpadku člověka"* **(Mimo dobro a zlo)**. *„Přehlížení, rozklad a zánik státu, rozvolnění soukromého člověka (zdržuji se výrazu: individua) je důsledkem demokratického pojetí*

[8] *„Jeho spisy jsou v každém ohledu nejvyšší školou ušlechtilosti"*, píše Peter Gast v úvodu k Zarathustrovi

státu...“, *„Moderní demokracie je historickou formou rozkladu státu...“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Nikdo nikdy nebojoval ostřeji a důsledněji proti bludu rovnosti.[9] Nietzsche ze všech stran ukazuje omyl a nebezpečí doktríny rovnosti všeho, co nese lidskou tvář. Každá jeho věta je nepřekonatelně koncentrovanou útočnou formulí. Rozklad, úpadek, úpadek jsou důsledky demokratismu. Je výbušninou, je dynamitem proti jakékoli přirozené organizaci společenství, především smrtí státu. Neboť přirozená nerovnost lidí je základním principem státu.

„Učení o rovnosti!... Není však jedovatějšího jedu, neboť se zdá, že ji hlásá sama spravedlnost, zatímco ona je koncem spravedlnosti...“ **(Soumrak model)**.

„Demokracie představuje nevíru ve velké osobnosti a v elitní společnost: ‚...všichni jsou si rovni!‘... ‚V jádru jsme všichni sobecký dobytek a lůza!‘...“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Slovem „demokracie“ Nietzsche vždy bojuje proti parlamentní rovnostářské demokracii. V části „marxismus“ podrobněji ukážu, s jakou rozhodností Nietzsche bojoval proti demokraticko-marxistickému klamu rovnosti.

[9] Tato skutečnost jednoznačně dokazuje, jak lživé je počítat Nietzscheho mezi „liberální západní inteligenci“.

Důsledky a poslání demokracie

„O skutečné psychologii společnosti svobody a rovnosti. - Co se snižuje? ... Vůle k vlastní odpovědnosti, která je znakem úpadku autonomie; schopnost bránit se a nést zbraň, a to i v duchovních záležitostech; moc poroučet; smysl pro úctu, podřízenost, schopnost mlčet; velkou vášeň, velkou výzva, tragédii, veselí.“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Nietzsche si však nezoufá nad demokratismem. Věří v protisíly, které by povstaly posílené z demokratického rozkladu.

„Tytéž podmínky, které ženou kupředu vývoj stádního zvířete, ženou kupředu i vývoj vůdčího zvířete“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Vidí historické poslání demokratismu a již předjímá formy jeho překonání: jak se demokratismus obrací sám proti sobě a je ničen svými vlastními zbraněmi.

„A nebylo by jakýmsi cílem, vykoupením a ospravedlněním pro demokratické hnutí samo, kdyby přišel někdo, kdo by ho využil... ten vyšší druh panujících a cézarských duchů, kteří by se na něm postavili, drželi se ho a pozvedli se jím? K novým, dosud nemožným obzorům, k jejich úkolům?“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Stejně jako slovo „parlamentní“ znamená parlamentarismus, tak Hitler slovem „demokratický“ zničil „rovnostářskou demokracii“ (ale organizoval své hnutí podle opačných zásad).

Nietzscheho světodějná vize se zde ukazuje jako velkolepá: demokratismus je pouze přechod a rozklad: *„Zdá se, že*

demokratizace Evropy je článkem v řetězu oněch obrovských profylaktických opatření, která jsou myšlenkou nové doby a jimiž se odlišujeme od středověku...“ **(Lidské, příliš lidské)**.

Genealogie demokratismu

Je to Nietzscheho historicko-filosofická zásluha, objev, že moderní demokratismus má své kořeny v křesťanství[10]: *„...demokratické hnutí se stává dědictvím křesťanského hnutí“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Pavel: Rousseau, kdo by se dříve odvážil tohoto přirovnání? Rovnítko: Křesťan a anarchista, křesťan a marxista, křesťan a demokrat. *„Demokracie je nejnaturalizovanějším křesťanstvím: jakýmsi ‚návratem k přírodě‘ poté, co by mohla být překonána extrémní protipřirozeností opačného úsudku…“* **(Pozdní pozůstalost)**.

„Jed učení, rovná práva pro všechny, zaselo křesťanství nejzásadněji; křesťanství vedlo z nejskrytějších zákoutí špatných pudů válku na život a na smrt proti každému pocitu úcty a odstupu mezi člověkem a člověkem, který je předpokladem každého povznesení, každého růstu kultury“ **(Soumrak model)**.

Nietzsche si tak dovoluje jedno z nejzávažnějších obvinění vůči křesťanství. Čím více bude překonán blud rovnosti, čím více

---

[10] Nietzscheho zásluhou v historické úvaze bude jednou platit jako jedna z nejhlubších a nejdůslednějších myšlenek, že moderní demokratické ideály mají křesťanský, ba dokonce římsko-křesťanský původ **(Bäumler)**

národů tento jed vyloučí, tím hlasitěji bude Nietzscheho obžaloba znít nad zemí a bude nacházet pronikavou ozvěnu.

S vpádem křesťanství začala destrukce germánských zákonů šlechtění, manželství a rodu; otrok a nevolník byli „zrovnoprávněni“ se svobodným člověkem, to byl počátek bludu rovnosti v Germánii, a Nietzsche obviňuje křesťanství, že je toho příčinou a nese za to vinu, až po demokratismus a jeho běsnění a hodnotové destruktivní důsledky.

„... že každý člověk jako „nesmrtelná duše“ má stejné postavení jako všichni ostatní...“ **(Antikrist)**.

„Rovnost duší před Bohem, tato faleš, tato záminka k řevnivosti všech přízemně smýšlejících, tato výbušnina koncepce, která se nakonec stala revolucí, moderní ideou a principem úpadku celého společenského řádu, je křesťanský dynamit...“ **(Antikrist)**.

„Nepodceňujme fatálnost, která se z křesťanství vkradla do politiky! Nikdo dnes nemá odvahu k výjimečným právům, k právům na panství, k pocitu úcty k sobě samému a sobě rovným, k patosu odstupu.... Naše politika je z tohoto nedostatku odvahy nemocná... Aristokratismus dispozic byl nejpodloudněji podkopán lží o rovnosti duší“ **(Antikrist)**.

Tento radikalismus vyvozování je možný pouze u Nietzscheho. V tom spočívá Nietzscheho historicko-filosofická velikost.

Nacionální socialismus a demokracie

Navzdory těmto společným rysům v boji proti rovnostářské demokracii se od Nietzscheho velmi výrazně lišíme v postoji k demokracii. Nacionální socialismus se bezvýhradně hlásí ke skutečné demokracii, k vládě národa. Rozdíl oproti rovnostářské demokracii spočívá ve strukturování národa a ve způsobu utváření politické vůle. Nikoli rovnost je základem a podstatou demokracie, ale odpovědnost vůči národu. Národ nevládne přímo sám sobě, ale vedení slouží národu a odpovídá se národu. Celé strašidlo stranických zlořádů a parlamentních kšeftů je zažehnáno. K utváření vůle již nedochází prostřednictvím stranických uskupení, tj. soukromých vlastníků prostředků vlivu; nevolí se již strany, ale národ, nevolí se zástupci, ale volí se vůdce. Tento vůdce určuje ("Autorita směrem dolů, odpovědnost směrem nahoru "). Vůdce není „z boží milosti" ani neodpovídá pouze svému „svědomí", ale stojí současně v plné odpovědnosti vůči národu. Nejde jen o „moc a souhlas" (fašismus), ale lid si vládne sám nepřímo prostřednictvím vůdce, kterého si sám zvolil. Stejně vzdálené absolutní diktatuře a beztvaré masové vůli jsou zde synteticky svázány dva principy: autorita a odpovědnost, vůdcovství a svrchovanost národa.

O tom svědčí i nevyčerpatelné bohatství Nietzscheho myšlenkového světa. Pod heslem „Nové a staré pojetí vlády" jednou píše: *„... Naopak je třeba se nyní naučit podle zásady, která vzešla čistě z hlavy a teprve vstoupí do dějin, že vláda není nic jiného než orgán národa, nikoli prozřetelné, ctihodné ‚nahoře' ve vztahu k ‚dole' zvyklému na skromnost..."* **(Lidské, příliš lidské).**

Jedná se však o ojedinělou odchylku od jeho základních doktrín. Nietzsche nemohl proniknout k podobě skutečné demokracie, protože mu především vzhledem k jeho době chyběl pozitivní vztah k národu a státu (viz „Jedinec a společenství“).

Německo, které zakusilo formální demokracii do krajnosti, ji však také překonalo nejdůkladněji. Nacionální socialismus utváří nejmodernější demokracii z principů vévody a senátu. Svou pomoc poskytla i technika. Rozhlas a film překonávají neosobní bariéry mezi vedením a národem, podobně jako u Germánů opět vládne osobní vztah mezi vůdcovstvím a následovníky, a tak je nejmodernější forma organizace národa zároveň starogermánskou demokracií v moderní podobě. Předpokladem k tomu bylo překonání rovnostářské demokracie. A k tomu poskytl Nietzsche nejostřejší zbraně.

Marxismus

Původ

Nietzsche vidí dějiny jako dějiny hodnot. Stejně jako v rovnostářské demokracii i v „socialismu“ rozpoznává římsko-křesťanský původ. Pavel umožnil vznik Rousseaua a Marxe.

„Jak směšní mi připadají socialisté se svým hloupým optimismem o 'dobrém člověku', který čeká za keřem, jen když se zruší předchozí řád a popustí uzdu všem ‚přirozeným pudům'“ **(Pozdní pozůstalost)**.

„Mám odpor především k socialismu, protože docela naivně sní o 'Dobrém, Pravdivém, Krásném' a o 'rovných právech' (i anarchismus chce jen brutálnějším způsobem tentýž ideál)...“ **(Pozdní pozůstalost)**.

„...neboť při všech socialistických agitacích a zemětřeseních je to stále Rousseauův člověk, který se jako starý Tyfón pod Etnou pohybuje“ **(Schopenhauer jako vychovatel)**.

V Rousseauovi vidí Nietzsche jednoho ze svých největších nepřátel. Proti myšlenkám a hodnotám roku 1789 bojoval ve všech obdobích svého života. Nietzsche demaskuje Rousseauův „návrat k přírodě“ jako lež světodějného účinku. Rousseauovo učení nevedlo k přírodě, ale k protipřírodě. V roce 1789 nezvítězily přírodní hodnoty, ale sekularizované hodnoty paulinismu.

Francouzská revoluce je pro Nietzscheho povstáním židovské otrocké morálky. Proti Rousseauově předstírané přírodě a utopickému „člověku“ staví přírodu a člověka v

nemilosrdném realismu, bez dedukce a dodatku, bez zdání a omluvy. *„Rousseau, tento první moderní člověk, idealista a kanálek v jedné osobě... Nenávidím Rousseaua i v revoluci: je to světodějný výraz pro tuto dualitu idealisty a darebáka... co nenávidím, je Rousseauova morálka, takzvané 'pravdy' revoluce“* **(Soumrak model)**. *„...Rousseauovy vášnivé bláznovství a polovičaté lži probudily optimistického ducha revoluce, proti němuž volám: Ecrasez l'infame!...“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Nietzsche však zasahuje daleko za Rousseaua: Stejně jako vidí v Pavlovi skutečného předchůdce Rousseaua, tak je pro něj marxismus sekularizovaným křesťanstvím: staré židovské hodnoty pod novou maskou. *„Evangelium: zpráva o tom, že cesta ke štěstí je otevřena i pro chudé a ponížené - že nezbývá než se odpoutat od instituce, tradice, poručnictví vyšších vrstev: v tomto ohledu není nástup křesťanství ničím jiným než typickou socialistickou doktrínou. Majetek, nabytí, vlast, postavení a hodnost, soudy, policie, stát, církev, vzdělání, umění, vojsko: všechno jen tolik překážek na cestě ke štěstí, omylů, popleteností, ďáblových skutků, nad nimiž evangelium vyhlašuje soud, všechno typické pro socialistickou doktrínu“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Nietzsche především rozpoznává v marxistické ideologii rovnosti pouze politickou aplikaci křesťanské „rovnosti lidí před Bohem“, rovnosti „věřících“. Křesťanství oceňuje lidstvo pouze uměle a nepřirozeně měřítkem křesťanské morálky. Organická a rasová rozmanitost lidí je přehlížena. Všichni lidé jsou si rovni: stejně zkažení, stejně hříšní a stejně potřebující spásu. Proto křesťanská misie pro všechny rasy: Mongolové, negři, Židé;

Proto židovští kněží a negerští biskupové! V doktríně rovnosti tohoto bezrasového náboženství vidí Nietzsche předchůdce marxismu: *„Ještě hlouběji do těla moderny se vžil jiný křesťanský, neméně šílený koncept: koncept ‚rovnosti duší před Bohem'. V něm je dán prototyp všech teorií rovnosti: lidstvo se nejprve naučilo tezi o rovnosti nábožensky vykoktat, později z ní byla vytvořena morálka: jaký div, že ji člověk nakonec bere vážně, bere ji prakticky! To znamená politicky, demokraticky, socialisticky, rozhořčeně-pesimisticky"* **(Pozdní pozůstalost)**.

Tato důslednost je neslýchaná a teprve na počátku svého působení.

Rovnost

Nietzsche se ze všech sil vrhá proti bludu rovnosti. Celé jeho učení je postaveno na uznání přirozené nerovnosti lidí. A tak je Nietzscheho pojetí spravedlnosti také přerodem přirozené spravedlnosti v Platónově smyslu. 'Rovnost' je však cílem spravedlnosti: *„Učení o rovnosti! ... Není však jedovatějšího jedu: zdá se totiž, že ji hlásá sama spravedlnost, zatímco je to konec spravedlnosti ... ‚Rovným rovné věci, nerovným nerovné' ... to by byla pravá řeč spravedlnosti: a co z ní vyplývá: 'Nikdy nečiňte nerovné věci rovnými'"* **(Soumrak model)**.

„S těmito kazateli rovnosti nechci být zapleten a zaměňován. Neboť takto ke mně mluví spravedlnost: Lidé si nejsou rovni" **(Tak pravil Zarathustra)**.

Dnes nám to zní tak naprosto samozřejmě. Ale teprve ideologické a mocenské boje půlstoletí vedly k realizaci Nietzscheho učení v požadavku: ne všem stejně, ale každému, co jeho jest.

Vlastnictví

Podobně je tomu i v případě Nietzscheho postoje k vlastnictví. I zde předvídal budoucnost a varoval svou dobu. Zůstat k tomu hluchý je historickou vinou buržoazie: dějiny nad ní vyřkly svůj soud. Buržoazní věk se potápí.

Nietzsche ukazuje, že ve sporu o vlastnictví převládá stejná mentalita jak u vlastníků, tak u nevlastníků: *„Když socialisté poukazují na to, že rozdělení majetku v současném lidstvu je důsledkem nesčetných nespravedlností a násilných činů, a v souhrnu odmítají závazek vůči něčemu tak nespravedlivě založenému, vidí jen něco individuálního...“ „... nespravedlivá dispozice je i v duších nevlastníků, nejsou lepší než vlastníci a nemají žádné morální privilegium, neboť v určitém okamžiku byli jejich předkové vlastníky“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Pro Nietzscheho jsou pud a vůle k majetku stejně přirozené jako pud k růstu, pud k životu: *„Socialismus jako plně promyšlená tyranie těch nejmenších a nejhloupějších, tedy povrchních, závistivých a tříčtvrtečních herců, je skutečně vyústěním ‚moderních idejí‘ a jejich latentního anarchismu... Nicméně vždy bude příliš mnoho vlastníků na to, aby socialismus znamenal víc než záchvat nemoci... ‚Člověk musí něco vlastnit, aby mohl něčím být.‘ To je však nejstarší a nejzdravější*

ze všech instinktů: musím dodat 'člověk musí chtít mít víc, než má, aby se stal víc'... Mít a chtít mít víc, růst jedním slovem, to je život sám...“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Ale Nietzsche také říká: „Vlastnictví ovládá, jen do jisté míry činí člověka nezávislým, svobodnějším; o krok dál se vlastnictví stává pánem, vlastník otrokem...“ (Lidské, příliš lidské).

Řešení problému vlastnictví, které pak Nietzsche požaduje, je nacionálněsocialistické: Vždy, když byla silně pociťována nespravedlnost vlastnictví, byly jmenovány dva prostředky nápravy: za prvé rovné rozdělení a za druhé zrušení vlastnictví a navrácení vlastnictví společenství. To druhé leží na srdci zejména marxistům, *„kteří se na toho starověkého Žida zlobí, že řekl: „Nepokradeš“. Podle nich by sedmé přikázání mělo znít: Nebudeš vlastnit.“*

Pokusy o zrušení vlastnictví se objevovaly již ve starověku. Snadno se však řekne: 'Rovné pozemky', ale kolik hořkosti vyvolává nutné oddělování a rozdělování... A bylo to vždy marné. Tato rovnost, otrávená u kořene a nezdravá, se udržela jen krátce! *„Za několik generací připadl dědictvím tu jeden pozemek na pět hlav, tu pět pozemků na jednu hlavu...“*

Také druhý recept, vrátit majetek společenství a učinit z jednotlivce pouze dočasného nájemce, selhal, protože zničil zemědělskou půdu. *„Člověk je bez předvídavosti a obětavosti vůči všemu, co vlastní jen dočasně, zachází s tím vykořisťovatelsky, jako lupič nebo jako zhýralý marnotratník...“*

Po těchto zkušenostech existuje jen jedno řešení problému vlastnictví nacionálněsocialistické): *„ponechat otevřené všechny pracovní cesty k malému majetku, ale zabránit bezpracnému, náhlému obohacování; odejmout z rukou soukromníků a soukromých společností všechna odvětví dopravy a obchodu, která jsou příznivá pro hromadění velkých majetků, zejména obchodování s penězi, a považovat ty, kdo mají příliš mnoho, stejně jako ty, kdo nemají žádný majetek, za bytosti nebezpečné pro společnost...“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Vykořisťování

Kdo bere Nietzscheho typizaci morálky na panskou a stádní příliš doslovně a podezírá z jeho učení pouze příkrý aristokratismus, bude překvapen, že Nietzsche stojí na straně dělníků, proti liberálně-kapitalistické „buržoazii“.

Když Nietzsche mluví o panské morálce, nemá na mysli reakcionáře nebo špičky tzv. buržoazní společnosti. I zde se rozhoduje pro sílu nesoucí budoucnost a proti dekadenci.

Proti otupujícímu americkému pracovnímu spěchu staví opium a bellum antiky, řemeslo proti stroji. *„... jejich bezdechý pracovní spěch, skutečný mor ‚Nového světa‘, už začíná divoce infikovat starou Evropu a šířit po ní zcela překvapivou bezduchost. Člověk se už stydí za odpočinek... Raději dělat cokoli než nic! I tato zásada je strunou, která má přiškrtit veškerou kulturu a vyšší vkus... pokud ještě existuje potěšení ze společnosti a umění, je to potěšení, jaké si dovolují unavení pracující otroci... touha po radosti si už říká ‚potřeba odpočinku‘ a začíná se stydět sama za sebe...“* **(Radostná věda)**.

Ke „strojové kultuře“ patří strojový otrok: Nietzsche ho nazývá „nemožnou třídou“.

Chudý, veselý a zotročený, to by mělo být možné dohromady, pokud člověk nevnímá jako potupu být spotřebován jako šroubky stroje a jakoby mezičlánky lidského vynálezeckého umění! Nietzsche se obrací proti odosobnění práce, které práci degraduje na zboží. Bylo by nestydaté věřit, že vyšší mzdou lze napravit základní bídu dělníků, jejich neosobní podřízenost... tím méně by bylo možné změnit potupu otroctví ve ctnost tím, že se tato neosobnost zvýší v rámci strojového provozu nové společnosti. To by bylo nesmyslné, protože spoluviníci současného šílenství národů, které chtějí především co nejvíce vyrábět a být co nejbohatší - by jim měli předložit protimluv: jak velké sumy vnitřních hodnot by byly vyhozeny pro takový vnější cíl! Kde by však byla hodnota dělníka, kdyby už nevěděl, co to znamená svobodně dýchat?

Nietzsche pak popisuje, jak se dělník bouří proti zneuctění a vykořisťování, ale nyní se stává obětí marxistické demagogie, která ochromuje všechny jeho síly iluzí světové revoluce. K čemu ti to bude, ptá se proletářů, když *„poslouchás noviny a pošilhávás po bohatém sousedovi, kterého činí žádostivým rychlý vzestup a pád moci, peněz a názorů... zatímco ti do ucha neustále zní píšťala socialistických píšťal, která tě chce roznítit šílenými nadějemi? Kteří ti říkají, abys byl připraven, a nic víc, připraven ode dneška na zítřek, abys čekal na něco zvenčí a čekal a jinak žil, jak jsi žil předtím, až se toto čekání změní v hlad, žízeň, horečku a šílenství, a nakonec nastane den bestia triumphans v celé své slávě?“*

A Nietzsche doporučuje dělníkovi emigrovat. *„Už ne tohle neslušné otroctví, už ne tohle stávat se kyselým a jedovatým a spikleneckým!“* a za evropské strojové otroctví je třeba raději dosadit Číňany **(Úsvit)**. Obrací se proti pokrytectví, které si přeje zrušení otroctví a nejpřísněji se mu příčí přivádět lidi do této situace, zatímco otroci žili ve všech ohledech bezpečněji a šťastněji než moderní dělník, neboť *„otrocká práce je velmi málo práce ve srovnání s prací dělníka“* **(Lidské, příliš lidské)**. *„Vykořisťování dělníka bylo, jak se dnes chápe, hloupostí, nadměrným vykořisťováním na úkor budoucnosti, ohrožením lidské společnosti“* **(Lidské, příliš lidské)**. Pro Nietzscheho není nejhorším údělem dělníka jeho ekonomická tíseň, ale nedůstojné, potupné postavení. U Nietzscheho je zvěstováno to, co dnes nacionální socialismus realizuje jako „společenskou čest“.

Třídní boj

„Vojáci a velitelé mezi sebou stále udržují mnohem vyšší vztah než zaměstnanci a zaměstnavatelé. Alespoň prozatím stojí veškerá vojensky založená kultura stále vysoko nad veškerou takzvanou průmyslovou kulturou. Ta je ve své současné podobě vlastně nejnižší formou existence, jaká kdy existovala.“ V této strojové kultuře jednoduše funguje zákon nutnosti: *„Člověk chce žít a musí se prodat, ale pohrdá těmi, kdo této nutnosti využívají a dělníka si kupují.“*

Místo přirozeného vztahu mezi vůdcem a následovníky převládá v kapitalistické ekonomice vztah mezi kupujícím a zbožím, který je ještě horší a opovrženíhodnější než vztah mezi

pány a otroky. Podřízení se mocným, děsivým, dokonce strašlivým osobám, tyranům a vojevůdcům, říká Nietzsche, není pociťováno zdaleka tak bolestně jako toto podřízení se neznámým a nezajímavým osobám, oněm magnátům průmyslu: *„V zaměstnavateli vidí dělník obvykle jen vychytralého, vykořisťovatelského štvance, který spekuluje se vší nutností, jehož jméno, postava, zvyk a pověst jsou mu zcela lhostejné.“* Továrníkům a velkopodnikatelům v obchodě chybí osobní nadřazenost, vedení *„všech těch forem a insignií vyšší rasy, které nejprve činí osoby zajímavými, kdyby měli ve svém pohledu a gestech vznešenost aristokracie od narození, nemusel by snad existovat socialismus mas.“*

Nietzsche se dokonce domnívá, že masy jsou připraveny k jakémukoli otroctví, pokud se ten vyšší nad nimi neustále legitimizuje jako vyšší, jako zrozený k velení prostřednictvím ušlechtilé formy. Nejnižší člověk cítí, že ušlechtilost nelze improvizovat a že v ní musí ctít plody dlouhého času. Pro Nietzscheho tedy není nejhorší vykořisťování, ale nedůstojné vystupování vykořisťovatele. Ne proti pánům, ale právě proti takovým pánům se bouří masy, brání se dělník. *„… absence vyšší formy a notorická sprostota výrobců s rudýma masitýma rukama ho přivádějí k myšlence, že jen náhoda a štěstí tu jednoho povýšily nad druhého: Tak tedy, uzavírá sám pro sebe, zkusme náhodu a štěstí! Hoďme kostkami! A začíná socialismus“* **(Radostná věda)**.

Proč Nietzsche pohrdá marxistickými i buržoazními stranami? Jsou stejné s obrácenými znaménky. *„… obě protichůdné strany, socialistická a nacionalistická, nebo jak se v různých evropských zemích jmenují, jsou hodny jedna druhé“* **(Lidské, příliš lidské)**.

A buržoazii vyzývá: *„Žijte jako vyšší lidé a neustále konejte činy vyšší kultury, tak vám vše živé přizná právo a řád společnosti, jehož jste vrcholem, bude zajištěn proti každému zlému pohledu a útoku!“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Nietzsche stále vidí možnosti, jak může buržoazie odčinit svou vinu, nastolit sociální smír a vyhnout se revoluci. Nejprve však buržoazie musí změnit svůj postoj a způsob života. Buržoazie má stále ještě prostředky, jak neprovokovat marxismus, totiž žít sama střídmě a skromně, co nejvíce bránit projevům jakéhokoli přepychu a vyjít vstříc státu, když tvrdě zdaňuje vše zbytečné a přepychové.

„Nechcete tyto prostředky? Tak si to, vy bohatí buržousti, kteří si říkáte 'liberální', prostě přiznejte, je to vaše srdeční nátura, která vám u socialistů připadá tak strašná a hrozivá, ale u sebe ji považujete za nevyhnutelnou, jako by tam bylo něco jiného. Kdybyste, tak jak jste, neměli svůj majetek a starost o jeho zachování, tato vaše dispozice by z vás udělala socialisty: od nich vás dělí jen vlastnictví. Chcete-li nějakým způsobem zvítězit nad nepřáteli svého blahobytu, musíte nejprve zvítězit sami nad sebou.“

A tento blahobyt není skutečným blahobytem! Jinak by nebyl tak vnější a nevyvolával by závist, ale byl by více komunikativní, vyrovnávající a pomáhající. Právě neautentičnost a teatrálnost těchto životních radostí vyvolává pocit protikladu, a tedy závisti namísto pocitu naplnění a povznesení moci. Nedostatek vnitřní velikosti, tyto okázalé vnějškovosti, *„to jsou jedovatí šiřitelé oné lidové nemoci, která se nyní*

jako socialistický srdeční žal stále rychleji sděluje masám, ale své první sídlo a živnou půdu má ve vás. A kdo by nyní mohl tuto nákazu zastavit?“ **(Lidské, příliš lidské)**.

Liberální buržoazie však zůstala k marxistickému světovému nebezpečí hluchá a slepá, neschopná ani tohoto preventivního a obranného boje. A tak se stalo, že filosof hierarchie řadí dělníka výše než buržoazii. Nietzsche cítí budoucí moc dřímající v dělnické třídě.

„Dělníci budou jednou žít jako nyní buržoové, ale nad nimi, odlišující se svým nepotřebováním, bude vyšší kasta: tedy chudší a prostší, ale v držení moci.“

„Dělníci se naučí cítit jako vojáci. Honorář, mzda, ale žádný plat!“

A Nietzsche požaduje princip výkonu: *„Žádný poměr mezi platem a výkonem! Spíše by měl být jednotlivec podle svého druhu postaven tak, aby mohl dosáhnout toho nejvyššího, co je v jeho možnostech“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Revoluce

Nietzsche nevidí první příčinu epidemického šíření oné „mřížky socialistického srdce“ v dělnické třídě, ale v liberální buržoazii, kde má „své sídlo a živnou půdu“. Veškeré stížnosti na rozmařilost mas padají těžce zpět na vzdělance; *„masa je stejně dobrá a stejně zlá jako vzdělanci“*. Ukazuje se jako zlá a prostopášná v té míře, v jaké se vzdělanci ukazují jako prostopášní; *„člověk jde*

před ní jako vůdce, může žít, jak chce; člověk ji povznáší nebo kazí podle toho, zda se povznáší nebo kazí.“

Degenerace vládců a vládnoucích tříd způsobila největší zlo v dějinách. Degenerace má vždy původ ve vládnoucích třídách. Dekadence buržoazie nejprve umožňuje vznik marxismu, křesťanství mohlo podlehnout pouze zdegenerované římské impérium.

„Bez římských císařů a římské společnosti by se křesťanství nedostalo k moci. Když menší lidi postihnou pochybnosti o tom, zda existují vyšší lidé, pak je nebezpečí velké!“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Přes všechny masky a zdánlivé síly své doby vidí Nietzsche toto nebezpečí: *„Revoluci se vůbec nelze vyhnout, a to dokonce té atomistické“* **(Schopenhauer jako vychovatel)**, píše před více než padesáti lety.

Nebezpečí je umocněno *„využitím revoluční myšlenky ve službách sobecké bezstátní peněžní aristokracie“* **(Řecký stát)**.

Demokratické hnutí je dědictvím křesťanského, píše Nietzsche. Demokracie je však pouze přechodem. Tato ideologie bude dále zveličována až do konečných důsledků. Po *„nemotorných filosofických bláznech a bratrských nadšencích“*, *„mírumilovných snaživých demokratech a revolučních ideolozích“* přicházejí teroristé, po anarchistické ideologii následuje anarchistické jednání, po intelektuálním zločinu následuje zločin politický. Pro netrpělivější, nemocné a závislé na té šílené ideologii je demokratické tempo už dávno příliš ospalé, nabádají k akci, *„svědčí o tom stále zběsilejší vytí, stále nepokrytější vycenění*

zubů anarchistických psů, kteří se nyní potulují ulicemi evropské kultury“ **(Mimo dobro a zlo)**.

Bolševický stát smete buržoazní státy: *„Vím, od čeho tyto státy zahynou, od non plus ultra státu socialistů; jsem jeho odpůrcem a už v současné chvíli ho nenávidím“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Nietzsche vidí celé nebezpečí. Liberální a kapitalistická buržoazie se stává obětí anarchie! Anarchie se mění v bolševickou despocii. Po dynastické despocii následuje liberalismus, rovnostářská demokracie, ta je následována marxistickou anarchií a na konci stojí opět despocie.

Před Nietzscheho pohledem se z chaosu vynořuje sovětsko-židovský stát Čeka: Marxismus označuje za fantastického mladšího bratra téměř zaniklého despotismu; marxismus potřebuje takovou hojnost státní moci, jakou měl kdy jen despotismus, *„ba překonává všechnu minulost tím, že usiluje o formální zničení individua“*: individuum se marxismu jeví jako neoprávněný přepych přírody a chce ho přeměnit v účelný orgán společenství: *„Marxismus vyžaduje co nejpoddajnější prostituci všech občanů před absolutním státem, protože nic podobného nikdy předtím neexistovalo.“*

Nemůže už ani počítat se starou náboženskou zbožností vůči státu, protože musí chtě nechtě pokračovat v práci na odstranění náboženství. Proto *„může doufat v existenci jen tu a tam na krátkou dobu prostřednictvím nejkrajnějšího terorismu. Proto tajně připravuje hrůzovládu a vbíjí slovo ‚spravedlnost‘ jako hřebík do hlavy*

polovzdělaných mas, aby je zcela zbavila rozumu...“ **(Lidské, příliš lidské)**.

Židovství a marxismus

Pro Nietzscheho „socialistický“ a „socialismus“ vždy znamenají marxistický a marxismus. Do jaké míry jeho učení obsahuje či neobsahuje socialistický společenský postoj, germánský socialismus, ukážu v části „Jedinec a společenství“.

Zde postačí konstatovat, že zuřivě bojuje proti marxismu ve všech jeho premisách a závěrech, ale že Nietzsche přesto nebo právě proto stojí na straně dělníka bojujícího za čest a spravedlnost; proti liberální buržoazii!

Největším aspektem této kritiky marxismu je Nietzscheho jedinečné myšlení ve vztazích. Jako první odhalil s podivuhodnou důsledností vnitřní příbuznost mezi křesťanstvím, rovnostářskou demokracií a marxismem. Když nazývá křesťanství „emancipovaným židovstvím“ a odsuzuje marxismus: *„Musí to být zdegenerovaní lidé nebo rasy, kteří vymýšlejí takové učení“* **(Pozdní pozůstalost)**, doplňuje se hodnotové poznání o rasové, objevuje se židovský substrát těchto ‚idejí‘. Nietzschemu vděčíme za rozpoznání životu nebezpečného požidovštění hodnot v nordicko-germánské kulturní sféře.

Válka

Vojáctví

Nietzsche je filosofem kultury. S bezkrevným „estetismem“ však nemá nic společného. Jeho život a jeho učení jsou vůlí k boji a moci. Na vrcholu jeho filosofie se kultura a politika, duch a moc sjednocují.

Mladý Nietzsche byl horlivým rekrutem. Do války v letech 1870/71 se filosof a univerzitní učitel přihlásil dobrovolně. Švýcarské občanství mu však umožňuje účast pouze jako zdravotníkovi a Nietzsche tuto službu plní s plným nasazením svého zdraví. Umělec a myslitel jednou napsal: *„‚Moje budoucnost‘, přísné polytechnické vzdělání. Vojenská služba: tak, aby v průměru každý muž z vyšších vrstev byl důstojníkem, ať už je to cokoli jiného...“* **(Pozdní pozůstalost)**.

A: *„Budoucnost německé kultury spočívá na synech pruských důstojníků“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Pro Nietzscheho není vojáctví jen něco vojensko-technického. Potvrzuje vojáctví jako způsob života. Zejména těm, kteří Nietzscheho boj proti křesťanské morálce špatně pochopili a domnívají se, že hlásá prostopášnost a pouhou pudovost, je třeba říci, že Nietzsche ve svém životě i učení vždy zastával morální hodnoty vojáctví, statečnosti, sebeovládání a mužné disciplíny. Vojáctví se u něj neomezuje pouze na vojenství: *„To, co zůstává nejžádanější za všech okolností, je tvrdá kázeň v pravý čas... Stejná kázeň činí vojáka i učence zdatnými: a při bližším pohledu není zdatného učence, který by neměl v těle instinkty*

zdatného vojáka. Umět rozkazovat a opět hrdě poslouchat; stát v řadách, ale být schopen kdykoli velet; dávat přednost nebezpečí před pohodlím; nepoměřovat povolené a zakázané na vahách; být spíše nepřítelem malichernosti, vychytralosti, parazitování než zla“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Nietzsche vkládá do Evropy velké naděje, že se opět začnou pěstovat mužské ctnosti, protože člověk žije v neustálém nebezpečí. *„Všeobecná branná povinnost“* je již dnes svérázným protijedem proti zženštilosti demokratických idejí **(Die Unschuld des Werdens)**.

To pro něj dokonce ospravedlňuje vojenský stav: *„Udržení vojenského státu je posledním prostředkem, jak buď přijmout, nebo udržet velkou tradici, pokud jde o nejvyšší typ člověka, silný typ“* **(Pozdní pozůstalost)**.

A Zarathustra volá: *„Moji bratři ve válce! Miluji vás z celého srdce, jsem a byl jsem vám roven.... A nemůžete-li být svatými poznání, pak, prosím vás, buďte alespoň jeho bojovníky. Ti jsou společníky a předchůdci takové svátosti. Vaší ušlechtilostí by měla být poslušnost! Vaše rozkazování samo by mělo být poslušností!“ „Válka a odvaha vykonaly větší věci než láska...“ „Je to dobrá válka, která posvěcuje každou věc“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

Jedna věta nastiňuje Nietzscheho postoj zcela jednoznačně: *„Mým východiskem je pruský voják“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Válka a kultura

Zejména ve spisech z období mezi krizí a zotavením se objevují výroky, které jsou interpretovány jako nepřátelství vůči válce a politice ve prospěch ducha a kultury. Jen povrchnímu čtenáři však může uniknout, co zde má Nietzsche na mysli, totiž mocenskou politiku liberálního vlastenectví. Na co však Nietzsche klade důraz, ukazují dostatečně jasně následující pasáže:

Válku označuje za lék proti tomu, aby se národy staly slabými a ubohými, pokud by bezpodmínečně chtěly dál žít: Válka by byla lékem na brutalitu a spotřebu národů. Věčné chtění žít a neschopnost zemřít by už samo o sobě bylo známkou senility. Naopak: *„Čím plněji a schopněji člověk žije, tím ochotněji je připraven riskovat život pro jediný dobrý pocit. Národ, který takto žije a cítí, nepotřebuje války“* **(Lidské, příliš lidské)**.

K nevýhodě války je třeba říci: činí vítěze hloupým a poražené zlomyslnými. Ve prospěch války: barbarizuje v obou zmíněných účincích a tím se stává přirozenější: Válka je *„pro kulturu spánkem nebo zimou, člověk z ní vychází silnější pro dobro i zlo“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Je třeba poznamenat, že Nietzscheho doba ještě neznala hrůzy moderní války, materiální boje, plynovou válku, válku jedů a strojů.

Očekávat mnoho (nebo dokonce: ještě více) od lidstva, když se nenaučilo vést války, označuje za pouhé nadšení a okrašlování. Prozatím neexistují jiné prostředky, jimiž by se

národům, které se stávají slabými, *„mohla zprostředkovat ta drsná energie polního tábora, ta hluboká neosobní nenávist, ta chladnokrevnost vraha s dobrým svědomím, ten společný organizátorský zápal při ničení nepřítele, ta hrdá lhostejnost k velkým ztrátám, k vlastní existenci i k existenci přátel, to tupé zemětřesení, které otřásá duší tak silně a jistě, jako to dělá každá velká válka...“*, *„Tak vysoce kultivované, a proto nutně zlenivělé lidstvo, jako je lidstvo dnešních Evropanů, potřebuje nejen války, ale i ty největší a nejstrašnější války, tedy dočasné recidivy v barbarství, aby neztratilo svou kulturu a svou existenci pro prostředky kultury“* **(Lidské, příliš lidské)**.

„Strašlivé energie, které někdo nazývá zlem, jsou kyklopskými architekty a staviteli cest lidstva“ **(Lidské, příliš lidské)**.

Právě díky Napoleonovi, a vůbec ne díky Francouzské revoluci, která byla pro „bratrství“ mezi národy a všeobecnou květnatou výměnu srdcí, mohlo nyní následovat několik válečných století, která by v dějinách neměla obdoby, zkrátka jsme vstoupili do klasického věku války, učené a zároveň lidové války v největším měřítku (prostředků, talentů, disciplíny). Napoleonovi *„lze připsat zásluhu na tom, že se člověk v Evropě stal opět pánem nad kupcem a filištínem...“* **(Radostná věda)**.

Ne liberalismus vychovává ke svobodě, ale válka. Svoboda pochází z vítězství, z překonání, ze síly. Válka vychovává k síle, a tím i ke svobodě, neboť: *„Člověk musí být silný, jinak se jím nikdy nestane...“* **(Soumrak model)**.

„Společnost, která definitivně a instinktivně odmítá válku a dobývání, je v úpadku: je zralá pro demokracii a kšeftařského ducha...“ **(Pozdní pozůstalost)**.

„‘Ráj je ve stínu mečů‘, také symbol a slovo pomsty - slovo, jímž se duše vznešeného a válečnického původu prozrazují a objevují“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Odzbrojování

Nietzsche nechce nerealistické válečné nadšení. Zná nevyhnutelnost i škody války. Když potvrzuje válku jako brutální lék pro chřadnoucí národy, je vedle toho zřetelně patrná již zmíněná omezenost: *„Čím plněji a schopněji člověk žije, tím ochotněji je ochoten vzdát se života pro jediný dobrý pocit. Národ, který takto žije a cítí, nepotřebuje války...“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Nietzscheho úsudek o válce by se jistě stal opatrnějším, kdyby zažil světovou válku a předvídal nelidské zbraně a účinky budoucí totální války.

Jednou varuje před biologickou protiselekcí války. Největší nevýhoda dnes tak opěvovaných masových armád spočívala v pohřbívání lidí nejvyšší civilizace; ti se rozrostli jen díky přízni všech okolností, jak šetrně a úzkostlivě je proto třeba s nimi zacházet, neboť k vytvoření náhodných podmínek pro vznik tak delikátně organizovaných mozků je třeba velkých časových úseků! Ale jako Řekové běsnili v řecké krvi, tak Evropané nyní v krvi evropské: Relativně nejčastěji byli vždy obětováni ti nejvzdělanější, ti, kteří zaručovali početné a dobré potomstvo:

„takoví totiž stojí v čele bitvy jako velitelé a navíc se pro svou vyšší ctižádostivost vystavují největšímu nebezpečí...“ **(Lidské, příliš lidské)**.

Zvláštně odlišná se jeví pasáž, kde Nietzsche glosuje politiku zbrojení: Žádná vláda dnes nepřipouští, že by udržovala armádu k uspokojování příležitostných dobyvačných tužeb, ale měla by sloužit k obraně. Ta morálka, která schvaluje sebeobranu, by se dovolávala jejího zastánce. To však znamená vyhradit si morálku pro sebe a nemorálnost pro bližního, protože ten musí být považován za žádostivého útoku a dobývání, pokud by náš stát měl nutně myslet na prostředky sebeobrany. Je to, jako by se Nietzsche orientoval na francouzský bezpečnostní komplex.

Vidí jedinou (byť utopickou) cestu k odzbrojení: ... Učinit se bezbranným, zatímco člověk byl o to obranyschopnější, z vrcholu citu, to by byl prostředek ke skutečnému míru: *„který musí vždy spočívat na míru dispozičním: zatímco takzvaný ozbrojený mír ... je nemírem dispozičním...“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Zatímco němečtí „politici“ až do dnešních dnů brali odzbrojovací konference vážně, Nietzsche před padesáti lety napsal: „Jinak by věděli, že pracují zbytečně, když usilují o 'postupné snižování vojenské zátěže'...“ **(Lidské, příliš lidské)**.

Překonat „nemír dispozice“ prostřednictvím „míru dispozice“ je také cílem Vůdcovy mírové politiky.

Moc a právo

Díky nacionálněsocialistickému vzdělávání se pro nás stalo samozřejmým mnohé, co Nietzsche před půl stoletím vyzýval hluchému věku. Přesto si tato desetiletí trvající škola faktů vyžádala strašlivé oběti, které nás přivedly zpět k takovým poznatkům, jaké jsou obsaženy v Nietzscheho myšlenkách o moci a právu. Pravda sama o sobě v žádném případě není mocí, ať už si okrašlovací osvícenec zvykne tvrdit opak, pravda musí spíše přitáhnout moc na svou stranu nebo se s mocí spojit, jinak by znovu a znovu zahynula! **(Úsvit)**.

„Přirozenější je naše pozice v politických záležitostech: vidíme problémy moci proti jinému kvantu moci. Nevěříme v právo, které by se neopíralo o moc, jež se má prosadit: všechna práva vnímáme jako dobytí...“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Podle Nietzscheho patří k pojetí živého, že musí růst, že musí rozšiřovat svou moc, a proto musí do sebe absorbovat cizí síly. Pod vlivem omámení morální narkózou se hovoří o právu jedince na obranu; ve stejném smyslu by se dalo hovořit o jeho právu na útok, neboť obojí, a to druhé ještě více než to první, je pro každého živého nezbytností: agresivní a obranný egoismus nejsou záležitostí volby či dokonce „svobodné vůle“, nýbrž osudovostí života samého.

„Přinejmenším národ by mohl se stejně dobrým rozumem označit svou potřebu dobývání, svou touhu po moci, ať už prostřednictvím zbraní, obchodu, dopravy a kolonizace, za právo, za právo na ‚růst‘, snad...“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Herakleitánství

Znalec Nietzscheho cítí, že Nietzsche používá slova válečník a válka především symbolicky. Na nejhlubší úrovni mu jde o bojový postoj k životu. V tomto smyslu byl válečníkem v každém okamžiku svého života. Jeho tvůrčí práce je bojem, s řezavými antitezemi podniká útok za útokem, válčí se všemi velkými intelektuálními silami své doby. Jeden z jeho raných spisů je věnován již *Homérově Soutěži*, zde již klíčí jeho filosofie moci, věčné spravedlnosti boje, kterou dovršuje o 15 let později ve *Vůli k moci*.

A myšlenka *Vůle k moci* ho dostihne uprostřed zuřící prusko-francouzské války, když pozoruje německé pluky, jak se valí kolem: Nietzsche je myslitelem moci, boje, „zápasu o užití moci“, a tedy filosofem politickým.[11]

Vize světové války

Uprostřed sytého ruchu buržoazní společnosti v 80. letech Nietzsche vykřikl svou hrozbu nadcházející války a zemětřesení celého světa: *„Slibuji tragický věk: nejvyšší umění říkat životu ano, tragédie, se znovu zrodí, až bude mít lidstvo za sebou vědomí nejtěžších, ale nejpotřebnějších válek, aniž by jimi trpělo...“* **(Ecce Homo)**.

[11] *„bitva na život a na smrt, nádherná ve své vitalitě, v bojové odvaze a zcela výrazem rasy, která chce zvítězit, vládnout nebo zahynout.“* (E. Förster-Nietzsche „Der einsame Nietzsche“, s. 430).

„...budou války, jaké na zemi ještě nikdy nebyly. Teprve ode mne je na zemi velká politika“ **(Ecce Homo)**.

Válka všech národů od té doby rozbouřila zemi. Zdánlivě vojensky ukončený boj nezadržitelně pokračuje jako válka světonázorů, jako válka idejí, světová válka hodnot zuří dál, jen se nyní formují fronty a mír je v nedohlednu.

Židé

Osobně

Nikde se kontrasty a shody mezi Nietzschem a nacionálněsocialistickou současností neprojevují tak zřetelně jako v postoji k židovství. Jeho velikost proti době, ale i jeho nejistota skrze dobu je zde nápadně patrná.

Osobní osud jednoznačně ovlivňuje jeho soudy. Antisemité se stávají nepřáteli, Židé „přáteli“ a „průkopníky“ jeho filosofie. Wagner a bayreuthský okruh jsou odpůrci Židů. Jeho nakladatel Schmeitzner je známý antisemita a přivádí Nietzscheho dílo do nebezpečí, že se stane obětí nenávisti, posměchu a mlčení již přemnoženého židovského tisku. Forster, manžel jeho sestry, je veřejně podezírán jako „ šéf antisemitů“. Overbeckovo „varování“.[12] Tento současný antisemitismus, který sám odmítá, ohrožuje jeho dílo.

Mezi Nietzscheho dočasně nejbližšími „přáteli“ se naopak objevují nepříliš jednoznačná „Ruska“ Lou Salomé a velmi nejednoznačný „Angličan“ Dr. Ree, o němž Nietzsche píše, že jeho knize (Der Ursprung Der Moralischen Empfindungen) řekl ne jako žádné jiné, ale jehož škodlivost mu Nietzscheho ušlechtilost nedovolila plně uznat.

Židé, obchodníci a zprostředkovatelé i v těch nejduchovnějších záležitostech, s vrozeným instinktem pro

---

[12] *„Celý tisk od té doby umlčel mou poezii k smrti...“* (E. Förster-Nietzsche „Der einsame Nietzsche“, str. 345-6).

příležitost, se stávají „průkopníky“ Nietzscheho filosofie. George Brandes je prvním, kdo Nietzscheho v Kodani čte. Maximilian Harden a Leo Berg se staví na stranu Nietzscheho. Člověk by je mohl zařadit mezi „opice Zarathustry“, kdyby to nebylo příliš neškodné pro matoucí a rozkladný vedlejší účinek těchto „průkopníků“. Ačkoli Nietzsche uvažuje z nejvyšší nezávislosti a svobody v rozhodujících hodnotách, jeho útoky proti antisemitismu jsou nepochybně ovlivněny osobními vlivy, antisemitskými nepřáteli a židovskými „přáteli“.

Anti antisemita

To, co Nietzsche v antisemitismu především napadá, je dnes většinou překonáno. Je to historický antisemitismus konfesní, sociální či ekonomické podoby, který postrádá moderní biologické zdůvodnění, zejména antisemitismus pouhé negace: Antisemité neodpouštějí Židům, že mají ducha a peníze. *„Antisemité, název pro neúspěšné“* **(Pozdní pozůstalost)**.

A antisemity nazývá nejnovějšími spekulanty s idealismem, kteří dnes po křesťansko-arijsko-buržoazním způsobu valí oči a snaží se vyčerpávajícím zneužíváním nejlevnějšího agitačního prostředku, morálního postoje, vyburcovat všechny dobytčí živly v národě **(Genealogie morálky)**.

Potvrzuje se boj proti východoevropskému židovstvu. Nietzsche se domnívá, že německé a židovské zájmy se zde musí sblížit a že je k tomu „čas, ba nejvyšší čas“ **(Die Unschuld des Werdens)**.

Nietzsche je ovlivněn lamarckovským názorem, že zbývající Židé mohou být asimilací absorbováni. Již v roce 1887 píše, že německá krev má potíže vyrovnat se s existujícím „množstvím ‚Židů'" a požadavek „žádných dalších nových Židů" velí budoucímu zachování rasy. Pro stávající Židy, které označuje za „nejtvrdší, nejvytrvalejší a nejčistší rasu v současné Evropě", však doporučuje absorpci, a to se vší opatrností a selekcí, jak to dělá anglická šlechta (Mimo dobro a zlo).

Jednou se pokouší být k antisemitům spravedlivější. Uznává, že se mezi nimi derou schopné, svéhlavé charaktery; tím spíše by antisemitismus škodil, protože mrhá a otravuje tolik schopných sil, a právě proto by proti němu bojoval. Přesto by vedl války jen tam, kde by nemohl pohrdat.[13]

Proti antisemitismu, který není biologicky podložen, stojí lamarckovská mylná představa o možné asimilaci Židů. Ta se stává pro Nietzscheho postoj k antisemitismu rozhodující, mimo všechny osobní a jiné vlivy.

Asimilace

Revoluční význam moderní teorie dědičnosti je zde zřetelně patrný. Lamarckovská predispozice vede Nietzscheho k podceňování antisemitismu, naději na židovskou emancipaci a je částečně příčinou nadnárodnostního pojetí Evropy. Víme, že naději na asimilaci chovali i taková Lagardeová a dokonce i

[13] Srov. E. Förster-Nietzsche, „Der einsame Nietzsche", s. 247

Chamberlain, protože i jim chyběly moderní poznatky dědičného biologického výzkumu.

Nietzsche jasně vidí důležitost židovské otázky v každém okamžiku. Stejně tak jistotu, že její rozhodnutí v Evropě je neodvratné. Přirovnává situaci k situaci v Egyptě, chválí Židy za jejich 1800 let trvající adaptaci v Evropě, za jejich prozíravost a chytrost, za jejich statečnost pod rouškou ubohé podřízenosti, za jejich rodinné sňatkové zvyky, za jejich lidské zkušenosti atd. Věděli, že Evropa jim *„jednoho dne padne do rukou jako zralé ovoce“*. Sňatky se šlechtou by mohly změnit odpudivé submisivní mravy, všechny židovské schopnosti by měly plynout do duchovních lidí a děl, a pak by bylo možné doufat, že se věčná pomsta Judy promění ve věčné požehnání Evropy **(Úsvit)**.

„Jakmile už nepůjde o zachování národů, ale o vyšlechtění co nejsilnější evropské smíšené rasy, je Žid jako složka stejně užitečný a žádoucí jako kterýkoli jiný národnostní výdobytek“, ačkoli nebezpečné aspekty židovství by byly obzvláště odstrašující a *„mladý burzovní Žid je nejodpornějším vynálezem lidského rodu“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Jeho vize cíle evropské smíšené rasy jako nadřazené rasy, který je dnes biologicky nezodpovědný, je třeba vždy mít na paměti, chceme-li pochopit Nietzscheho skok k židovské asimilaci a nevytušit zde největší rozpory (viz „Rasa“, „Evropa“ atd.). Nietzsche si toto evropské rasové míšení nejen přál, ale považoval ho také za nezastavitelné. Za tohoto předpokladu získává jeho obhajoba asimilace a boj proti antisemitismu vnitřní

nutnost, stejně jako náš boj proti rasovému míšení nevyhnutelně vyžaduje izolaci židovství.

Povaha Žida

To, co Nietzsche říká o židovství příznivě, téměř vždy vychází z nějaké bojové pozice proti antisemitům jeho doby nebo z jeho evropské koncepce. Ale tam, kde se o Židovi vyjadřuje svobodně, soudí s břitkou ostrostí a jako vždy předjímá současnost. Především se zde v zárodečné podobě objevuje hypotéza Arno Schickedanze, že Židé nejsou ani národ, ani rasa, ale lidská antirasa, paraziti lidského druhu.[14]

Nietzsche opakovaně zdůrazňuje neschopnost Žida se sebeprezentovat, mít hrdý postoj, mít rytířskost, jeho absolutní nedostatek ušlechtilosti. Vždy rozlišuje mezi východními a západními Židy, Izraelity starověku a Židy dneška, což je pro Schickedanzovu hypotézu opět tak podstatné.

„Nebezpečí židovské duše jsou: 1. Ráda se někde paraziticky uhnízdí, 2. Umí se přizpůsobit, jak říkají přírodovědci: stali se tak rozenými herci, podobně jako polyp, který si, jak zpívá Theognis, vypůjčuje barvu od skály, na níž stojí. Jejich talent a ještě více sklon a propad k obojímu se zdají být obrovské...“ **(Die Unschuld des Werdens)**.

---

[14] Srov. Arno Schickedanz: „Sozial-Parasitismus im Völker-Leben“ (V českém jazyce známé jako Společenský parazitismus v životě národů).

„Pokud jde o Židy, tento národ umění přizpůsobit se par excellence, lze v nich spatřovat... světodějné uspořádání pro výchovu herců, skutečnou ‚líheň herců'...“ „Také Žid jako rozený literát, jako skutečný vládce evropského tisku, vykonává svou moc na základě svých hereckých schopností...“ **(Radostná věda)**.

Na paralelu mezi Nietzschem a Schickedanzem v rozlišování mezi Židy a Izraelity jsme již naráželi. V „Antikristovi“, který je stejně tak „antižidem“, to Nietzsche ukazuje v zářivém světle.[15]

„Zákonem“, „vyvoleností“ se židovský bastardizační produkt odlišuje od okolí. Nietzsche vidí stejný proces po svém: *„pojem Boha zfalšován, pojem morálky zfalšován: židovské kněžstvo se nezastavilo... tito kněží uskutečnili onen zázrak zfalšování, jehož dokladem je značná část Bible, která leží před námi...“* **(Antikrist)**.

---

[15] Schickedanz píše: *„V paralelním procesu vzniká židovství postupně z jednotlivých semitských kmenů a formujícího se izraelského národa neustálým křížením s absorbovaným obyvatelstvem Palestiny, nejprve pomalu, pak stále rychleji a zřetelněji. Postupné rasové míšení, k němuž docházelo v dlouhém sledu generací, je současně nejhlubším rozdílem mezi židovstvím a 'izraelskou rodinou', z níž vykrystalizovalo vstřebáním nejrůznější krve. Prostřednictvím židovských prvků v kněžstvu se judaismus postupně ujal vedení nad rasovou směsí v Palestině, z níž se doplňoval. A od té doby je 'židovská vyvolenost' postupně právně upravována, až nakonec nachází své úplné vyjádření a vyústění prostřednictvím Ezechiela a po něm následujících velekněží v Talmudu i v Šulchan Aruchu“* (“Sozial-Parasitismus im Völker-Leben“, s. 88).

Toto židovské kněžstvo Nietzsche nazývá doslovně: *„Parazitický typ člověka, který vzkvétá jen na úkor všech zdravých životních formací...“* Tím je již nastíněna podstata parazitismu. *„... ve všech přirozených jevech života... se objevuje svatý parazit, aby je denaturalizoval... to, co samo o sobě nemá žádnou hodnotu, se parazitismem kněze stává zásadně bezcenným, protihodnotovým...“* **(Antikrist)**.

Stačí nahradit slovo „kněz“ slovem „ Žid“ (kněz je zde v podstatě potencionální Žid) a je zřejmá když ne rovnost, tak alespoň příbuznost v hodnocení původu židovství. *„Na takto zfalšované půdě, kde každá přirozenost, každá přirozená hodnota, každá skutečnost měla proti sobě nejhlubší instinkty vládnoucí třídy, vyrostlo křesťanství...“* **(Antikrist)**.

Schickedanz vidí v Židovi umělý produkt, neschopný se přirozeně živit a bránit. A srovnejme to s Nietzschem: *„Židé se pokoušejí prosadit poté, co ztratili dvě kasty, kastu válečníků a kastu zemědělců...“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Píše o *„naprosto apolitické židovské společnosti“* a jejich stav nazývá *„parazitickou existencí v rámci římského řádu věcí“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Nietzsche prokazuje tuto ostrost ohledně povahy a původu židovství také ve vztahu k moci současného Židovstva.

Již mladý Nietzsche varuje před *„vpravdě mezinárodními peněžními poustevníky“...*, kteří se při svém přirozeném nedostatku státnického instinktu naučili využívat politiku jako prostředek k burze a zneužívat stát a společnost jako aparát k

vlastnímu obohacení... Na první pohled vidí souvislost mezi finančním kapitálem a bolševismem a za *„nejnebezpečnější rys politické současnosti“* označuje *„využití revoluční myšlenky ve službách sobecké bezstátní peněžní aristokracie“* **(Řecký stát)**.

A o deset a půl roku později píše, jak již bylo citováno, o těchto židovských „velkých finančnících“: *„Vědí, jak být mocní všude tam, kde je moc.“* **(Pozdní pozůstalost)**. A dále: *„Že by Židé, kdyby chtěli, nebo kdyby je k tomu někdo donutil, jak se zdá, že antisemité chtějí, mohli mít již nyní navrch, ba doslova nadvládu nad Evropou, je jisté!“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Antisemitismus hodnot

Nietzscheho gigantický boj proti křesťanství je v podstatě nejfanatičtějším útokem na židovské hodnoty. Jeho cílem je „kněz“. Ale je to Žid, kdo je zasažen. Tento „kněz“ je většinou stylizovaný, typizovaný Žid. Tyto kněžské hodnoty jsou v podstatě židovské hodnoty.

Nietzsche chápe dějiny morálky jako boj mezi panskými a otrockými hodnotami, mezi panskými a otrockými rasami. Židé jsou nositeli otrocké morálky. Nordická rasa je nositelem panské morálky. I když tato typizace morálky musí být přehnaná, ba dokonce falešná, rozhodující je, že Nietzsche v boji mezi „panskou morálkou“ a „otrockou morálkou“ cítí největší drama dějin: světový boj nordické rasy proti židovské antirase.

„Byli to Židé, kdo se s úctu vzbuzující důsledností odvážili převrátit aristokratickou hodnotovou rovnici (dobrý, vznešený, mocný,

krásný, šťastný, milovaný Bohem) a držet se této inverze zuby nehty, zuby té nejhorší nenávisti (nenávisti z bezmoci)...“ „...Člověk ví, kdo zdědil tuto židovskou inverzi...“ **(Christentum, Demokratismus, Marxismus)**.

Pro Nietzscheho začíná otrocká vzpoura v morálce u Židů: tato vzpoura, která má za sebou dvoutisíciletou historii a která je dnes mimo náš zorný úhel jen proto, že zvítězila **(Genealogie morálky)**.

„Židé, národ „zrozený pro otroctví“, jak říká Tacitus a celý antický svět, „vyvolený národ mezi národy“, jak sami říkají a věří, Židé dokázali onen zázrak převrácení hodnot.“ Židovští proroci spojili pojmy „bohatý“, „bezbožný“, „zlý“, „násilnický“, „smyslný“ v jeden a poprvé použili slovo „svět“ jako nadávku: *„V tomto převrácení hodnot (k němuž patří užívání slova ‚chudý‘ jako synonyma pro ‚svatý‘ a ‚přítel‘) spočívá význam židovského národa: s ním začíná otrocká vzpoura v morálce“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Znovu je třeba připomenout, s jakou jistotou Nietzsche předjímá nejmodernější hypotézu o povaze a původu židovství, parazitismus, anorganický původ. A Nietzsche vytlačuje protižidovský boj až do oblasti filosofie hodnot. *„Židé jsou nejpozoruhodnějším národem světových dějin, protože když stáli před otázkou bytí a nebytí, dali přednost bytí se zcela nadpřirozeným vědomím za každou cenu: touto cenou bylo radikální zfalšování veškeré přírody, veškeré přirozenosti, veškeré skutečnosti, celého vnitřního i vnějšího světa. Vymezovali se vůči všem podmínkám, v nichž lidé dosud žili, mohli žít; vytvářeli ze sebe protiklad k přirozeným podmínkám.“*

Židé zase nenapravitelně obrátili náboženství, kult, morálku, dějiny, psychologii do protikladu k přirozeným hodnotám. Křesťanská církev byla jen kopií tohoto převrácení hodnot a znehodnocení přírody. S veškerou silou svého jazyka Nietzsche obviňuje: *„Židé jsou právě proto nejosudovějším národem světových dějin: ve svém důsledku učinili lidstvo tak falešným, že i dnes se křesťan může cítit protižidovsky, aniž by sám sebe chápal jako poslední důsledek židovství“* **(Antikrist)**.

Nebývale dramatický obraz boje židovských hodnot proti přirozeným hodnotám panské rasy patří k nejsilnějším v Nietzscheho literatuře.

Starověký Řím cítil v Židovi samotného nepřirozeného, jako by to bylo jeho antipodní monstrum; Žid byl v Římě považován za *„usvědčeného z nenávisti vůči celému lidskému pokolení“*... Řím však podlehl Židovi, židovské hodnoty zvítězily nad antickými. *„Uvažte,“* volá Nietzsche, *„před kým se dnes v Římě, a nejen v Římě, ale téměř na polovině zeměkoule, všude, kde se člověk chce uskromnit, sklání člověk před třemi Židy, jak známo, a jednou Židovkou, před Ježíšem, Petrem, Pavlem a Marií. To je velmi pozoruhodné: Řím nepochybně podlehl“* **(Genealogie morálky)**.

Všechno, co se dělo z nenávisti vůči „vznešeným“, „mocným“, „pánům“, „držitelům moci“, by nestálo za zmínku ve srovnání s tím, co vůči nim dělali Židé; Židé, tento kněžský národ, nakonec věděli, jak dosáhnout satisfakce vůči svým nepřátelům a dobyvatelům jen radikálním přehodnocením

svých hodnot, tedy aktem duchovní pomsty **(Genealogie morálky)**.

Renesance byla znovuzrozením antických hodnot. Reformace však nejen zachránila katolickou církev, ale také pomohla křesťansko-židovským hodnotám znovu zvítězit. Ještě více židovské hodnoty zvítězily v revoluci roku 1789!

„Rozhodněji a hlouběji než tehdy zvítězilo židovství nad klasickým ideálem znovu s Francouzskou revolucí...“ **(Genealogie morálky)**.

Vítězství židovských hodnot oddělilo Evropu od antiky: *„... celé dílo antického světa marné: nemám slova, které by vyjádřilo můj pocit z něčeho tak zrůdného... Co pro Řeky? Co pro Římany?... celý svět ghetta duše náhle na vrcholu“* **(Antikrist)**.

Židovství nebylo nikdy ostřeji napadáno. Faktické zhodnocení tohoto boje není v rámci tohoto textu možné. Zde jsou možné pouze náznaky. Tak jako Židé měli být vůdci marxismu, ale sami zakoušeli světovládu, jako všude rozkládali rasové vazby, ale sami prováděli bezohlednou rasovou politiku, tak jsou pro židovstvo všechna dekadentní hnutí jen prostředkem k židovskému cíli. *„Psychologicky vzato je židovský národ národem nejtvrdší životní síly, který se v nemožných podmínkách dobrovolně, z nejhlubší moudrosti sebezáchovy, staví na stranu všech úpadkových instinktů, ne proto, že by jimi byl ovládán, ale proto, že v nich rozpoznal sílu, s níž se lze prosadit proti „světu“. Židé jsou protějškem všech dekadentů: uměli se postavit do čela všech dekadentních hnutí s non plus ultra histriónskou genialitou (jako Pavlovo křesťanství), vytvořit*

z nich něco, co je silnější než jakákoli ano-říkající strana života. Dekadence je pro typ usilující o moc v židovství a křesťanství pouze prostředkem: tento typ člověka má zájem na tom, aby lidstvo onemocnělo a aby se pojmy „dobro“ a „zlo“, „pravdivé“ a „falešné“ změnily v život ohrožující a svět ohrožující smysl“ **(Antikrist)**.

Čím byl Marx pro naši dobu, tím byl Pavel pro křesťanství: *„Pavel, génius, který se stal Chandalou? Nenávist vůči Římu, vůči „světu“, Žid, věčný Žid par excellence...“* **(Antikrist)**.

A Juda v Evropě zvítězil natolik, že, jak již bylo ukázáno, *„i dnes se křesťan může cítit protižidovsky, aniž by sám sebe chápal jako poslední důsledek židovství.“* Naše školy to drasticky dokazují: V našich školách, říká Nietzsche, jsou židovské dějiny prezentovány jako posvátné, Abraham pro nás znamená víc než kterákoli osoba z řeckých nebo německých dějin, a to, co cítíme s Davidovými žalmy, se od toho, co v nás vzbuzuje četba Pindara nebo Petrarky, liší stejně jako vlast od ciziny. Nietzsche popisuje tento *„sled událostí asijské, velmi vzdálené a velmi zvláštní rasy“* a světodějnou ironii, která *„dává náboženskou knihu semitského národa do rukou lidí indogermánské rasy“*.

Došlo to tak daleko, že Evropan už má problém pociťovat Žida opět jako cizince. *„Evropa přijala židovskou morálku.“ „Evropa v sobě nechala rozmnožit přemíru orientální morálky, jak ji pojali a pocítili Židé“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Celý Antikrist je tím nejvíce pobuřujícím, ba nejneobvyklejším obviněním, jaké kdy člověk vznesl proti Židům. Nietzsche jde ještě dál; v Ježíši vidí také nástroj židovské

pomsty a převrácení. *„Tento Ježíš Nazaretský jako ztělesněné evangelium lásky, tento „vykupitel“ přinášející blaženost a vítězství chudým, nemocným, hříšníkům, nebyl právě on svodem v té nejpodivnější a nejneodolatelnější podobě, svodem a oklikou právě k těm židovským hodnotám a inovacím ideálu? Nedosáhl Izrael konečného cíle své pomstychtivosti právě oklikou přes tohoto „vykupitele“, tohoto zjevného protivníka a rozvraceče Izraele? A mohl by si člověk na druhé straně, ze vší vytříbenosti ducha, představit nebezpečnější návnadu? Něco, co by se v lákavé, opojné, omamné, rozkladné síle vyrovnalo symbolu „svatého kříže“, tomu hrůznému paradoxu „Boha na kříži“... Jistě je to přinejmenším ono sub hoc signo Izrael se svou pomstou a převrácením všech hodnot dosud znovu a znovu vítězil nad všemi ostatními ideály, nad všemi ušlechtilejšími ideály“* **(Genealogie morálky)**.

Tím Nietzscheho útok vrcholí. Soudí zcela politicky. Není tedy důležité, zda Juda skutečně vědomě, nebo dokonce instinktivně chce skrze Ježíše hodnotově zvítězit; rozhodující je výsledek, rozhodující je pouze účinek. Faktem zůstává, že bez vznešené postavy Nazaretského je západní odcizení hodnot nemyslitelné. Bez Ježíše žádný Pavel, ale bez Pavla také žádné odcizení Evropy skrze Ježíše! Skuteční „reformátoři“ mohou blouznit o blonďatém a modrookém Ježíši, rozhodující je pouze to, že církve propagují Ježíše, pokud má být „Bohem“, jako syna Jehovy, a pokud má být člověkem, jako Žida! Ze zasněženého vrcholu své hodnotové filosofie Nietzsche měří a soudí a jeho soud se stává politickým v nejvyšším slova smyslu. Důsledkem vítězství židovských hodnot je zničení ras: *„Nikdy předtím neměl*

žádný národ takové světodějné poslání.“ „Někdo může toto vítězství brát zároveň jako otravu krve (smísilo rasy dohromady), to nepopírám; nepochybně se však tato intoxikace podařila. „Vykoupení“ lidského pokolení (totiž od „pánů“) je na dobré cestě; vše se viditelně požidovšťuje, christianizuje, zesmešňuje...“ **(Genealogie morálky)**.

2000 let rasového plýtvání a rasové péče o nezměrné škody, tento nejstrašnější důsledek křesťanství, Nietzsche poznává s hrůzou v očích. A obviňuje židovství, že je jeho příčinou!

Křesťanství vyrůstá z židovství, a to ve svých důsledcích ničí jako bezrasové náboženství, jako nositel židovsko-nihilistických hodnot, nordicko-germánské manželské a rodové zákony, jejichž biologickou moudrost dnes sotva dokážeme pochopit. To se stává nejkatastrofálnějším dramatem v dějinách nordické rasy. Nikdo dosud nevznesl toto obvinění proti židovství a ve srovnání s ním se veškerý antisemitismus jeho doby stává neškodným. I když Nietzsche v některých detailech překračuje realitu, i když některé věci může myslet jen symbolicky nebo perspektivně, jeho základní náhled nelze zvrátit a jeho snášení se stává zkouškou duchovní síly.

Nietzsche plně nevystihuje současný antisemitismus. Časově omezené, lamarckovské vlivy a pojetí Evropy předpokládající míšení ras ho vedou k obhajobě asimilace moderního židovstva. Ve svých konkrétních požadavcích se tak distancuje od nacionálněsocialistického řešení židovské otázky. V pozadí hodnotové filosofie je však úhlavním nepřítelem

židovství. Jeho obvinění je nejneobratnějším ze všech obvinění vznesených vůči židovstvu.

Rasa

Obecně

Vliv Gobineaua a především geniální instinkt vedou Nietzscheho k rasové otázce.[16] Jako myslitel života a vůle se musel setkat s rasovou otázkou. Vzorem mu v tom byli Řekové. *„Řekové věřili v rozdílnost ras“* **(Nečasové úvahy)**. Chválí u nich *„víru v dobrou rasu“* **(Nečasové úvahy)**.

Antipodem v Nietzscheho rasovém myšlení jsou Židé, antirasa.

Jak zásadní je rasová otázka pro nacionální socialismus, tak nezbytné je při politickém hodnocení Nietzscheho podrobně prozkoumat jeho postoj k rase a dědičnosti.

---

[16] Bäumler: *„Nietzscheho kritika morálky vrcholí v nové filosofii dějin, na kterou odkazuje název „Genealogie morálky“. Od tohoto díla vedou spojovací nitky zpět k Burckhardtovým „Úvahám o světových dějinách“, které Nietzsche slyšel přednášet v Basileji. A dále k hlavnímu historicko-filosofickému dílu hraběte Gobineaua („O nerovnosti lidských plemen“), k němuž Nietzsche choval vedle Burckhardta a Taina největší úctu ze všech svých současníků“* (doslov „Genealogie morálky“).

Dědičnost

Z Nietzscheho pojetí dědičnosti vyplývá jeho postoj k rasové otázce, z něhož lze vyvodit jeho nejpodstatnější politické závěry.

Jeho pojetí šlechty je dnes moderní v tom nejlepším slova smyslu: *„Existuje pouze šlechta podle narození, pouze šlechta podle krve. Tam, kde se mluví o „šlechticích ducha“, obvykle nechybí důvody něco zamlčet; je to notoricky oblíbené slovo ambiciózních Židů. Duch sám o sobě totiž nezušlechťuje; spíše je třeba nejprve něco, co ducha zušlechťuje. Co k tomu potřebuje? Krev“* **(Pozdní pozůstalost)**.

O dědičnosti říká: Není možné, aby člověk neměl ve svém těle vlastnosti a záliby svých rodičů a předků, ať už tomu zdání odporuje. To je problém rasy. *„... s pomocí nejlepšího vzdělání a kultivace se člověku podaří o takovém dědictví jen klamat“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Člověk může být právem hrdý na nepřerušenou linii dobrých předků až po svého otce, ale ne na linii jako takovou; tu měl totiž každý. *„Původ od dobrých předků tvoří pravou šlechtu rodu; jediné přerušení tohoto řetězce, zlý předek tedy šlechtu rodu ruší“* **(Lidské, příliš lidské)**.

„Typ je dědičný, typ není nic extrémního, žádný pouhý ʼúder štěstíʼ“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Nietzsche je místy stále vázán na lamarckovské tendence své doby s jejich vírou v dědičnost získaných vlastností a jejich teorie prostředí.

„Dědičnost falešný pojem,“ píše jednou. *„Jen za to, čím člověk je, zaplatili jeho předkové“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Tento sklon někdy prorazí a šlechtitelský cíl „nadčlověka“ a „pána země“, stejně jako naděje na židovskou asimilaci, vznikly částečně na základě lamarckovských předpokladů.

Přesto je u Nietzscheho kladen důraz na idiotypickou dědičnost (idiovariaci), a to s takovou ostrostí, že i v tom nebývale překonává svou dobu. Bez znalosti Mendelových zákonů se blíží zásadním výsledkům dnešního výzkumu dědičnosti. Proti atomismu vznáší námitky: *„A konečně, aniž by to věděli, něco v konstelaci vynechali, totiž nutný perspektivismus, díky němuž každé mocenské centrum, a nejen člověk, konstruuje ze sebe celý zbytek světa, tj. měří, cítí, utváří podle své síly... je to vskutku konkrétně-bytí, které určuje tak a tak jednající a reagující, podle okolností“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Není to už počátek dnešního dědičného vědeckého pojmu „reakční predispozice“? Zabýval se také problémem reakční a modifikační šíře. Vše se snaží zachovat si svůj typ; bytosti, které mají vnější znaky, jež je chrání před určitými zážitky, by je ztratily spíše, kdyby se dostaly do okolností, v nichž by žily bez nebezpečí... Kdyby obývaly místa, kde je oděv přestává zakrývat, v žádném případě by se nepřizpůsobily prostředí. *„Modifikace prostřednictvím klimatu a výživy: ale ve skutečnosti lhostejná.“ „Jeden tvrdí, že vývoj bytostí roste. Neexistuje pro to žádný základ. Každý typ má své [hranice]: za nimi není žádný vývoj. Až potud absolutní zákonitost“* **(Pozdní pozůstalost)**.

A proti Darwinovi píše: Vliv „vnějších okolností“ je u Darwina přeceňován až do absurdity: Podstatným aspektem životního procesu je právě *„nesmírná formující, typotvorná síla zevnitř, která využívá, zužitkovává ‚vnější okolnosti‘“* **(Pozdní pozůstalost)**.

A zde je nastíněno pojetí dědičnosti, kterému bohužel nezůstává vždy věrný: *„Proti učení o vlivu prostředí a vnějších příčin: vnitřní síla je nekonečně nadřazená; mnohé, co vypadá jako vliv zvenčí, je jen její přizpůsobení zevnitř. Úplně stejné prostředí lze vykládat a využívat opačným způsobem“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Rasová čistota a míšení

Stejně jako v případě dědičnosti nezaujímá Nietzsche zcela jednotný postoj k rasovému míšení. Uznává však nebezpečí rasového míšení. Jako příčinu vzniku demokratického řádu věcí jednou zmiňuje *„míšení krve pánů a otroků“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Také náboženství únavy odvozuje od fyziologického pocitu zábran, a ten může být různého původu: *„snad jako důsledek míšení příliš cizích ras (nebo tříd, třídy vždy vyjadřují rozdíly v původu a rase: evropský ‚Weltschmerz‘, ‚pesimismus‘ devatenáctého století, je v podstatě důsledkem iracionálně náhlého míšení tříd)“* **(Genealogie morálky)**.

Pesimistickou skepsi kdysi nazval nejduchovnějším projevem jisté rozmanité fyziologické konstituce, nervové slabosti a chorobnosti, která vzniká vždy, když se rozhodujícím a náhlým způsobem smísí dlouho oddělené rasy nebo třídy. V

nové generaci, která zdědila v krvi různé míry a hodnoty, je jakoby všechno neklidem, rozruchem, pochybností, pokusem... *„v těle i v duši chybí rovnováha, těžiště, kolmá jistota...“* Současná Evropa je pro něj výsledkem *„iracionálně náhlého pokusu o radikální třídní a následně rasové smíšení...“* **(Mimo dobro a zlo)**. *„Co však u takových míšenců nejhlouběji onemocní a zdegeneruje, je vůle“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Kdysi tak předčasné se nyní jeví jako velmi aktuální i v tomto případě. Stejně jako rasa není pro Nietzscheho pouze něčím „fyzickým“, není ani bastardizace. „Fyzická“ bastardizace je pro něj zároveň bastardizací duševně-duchovní.

Zároveň je již zde cítit, že jeho pojetí rasy postrádá pevnost, neboť neměl k dispozici moderní biologické poznatky. Váhá a jednou vidí třídy rasově, jindy zase rasy jako třídy. Z toho vyplývají politické důsledky.

Pro Nietzscheho pojetí rasy je velmi poučný následující text z Aurory: *„Pravděpodobně neexistují čisté rasy, ale pouze rasy, které se staly čistými, a ty jsou velmi vzácné. Běžné jsou rasy smíšené, u nichž je třeba vedle disharmonie tělesných forem (např. když spolu nesouzní oko a ústa) najít i disharmonii zvyků a hodnotových představ. Smíšené rasy jsou vždy současně smíšenými kulturami, smíšenými morálkami...“* Čistota je konečným výsledkem nesčetných adaptací, inkorporací a eliminací. Nakonec, když se proces očisty podaří, je celému organismu k dispozici veškerá síla, která byla předtím ztracena v boji disharmonických vlastností: *„proto se rasy, které se staly čistými, staly vždy silnějšími a krásnějšími.“*

„Řekové nám dávají vzor rasy a kultury, která se stala čistou: a snad se to jednou podaří i čisté evropské rase a kultuře“ **(Úsvit)**.

Nádherné postřehy a zároveň pro nás dnes rasově biologicky sporné. Za prvé se zpochybňuje, zda existují čisté rasy, a předpokládá se, že existují pouze rasy, které se čistými staly. Tedy obrácený vývoj. To, co pojem rasy předpokládá, je chápáno jako výsledek vývoje. Řekové ukazují přesný opak. Rasově relativně jednotní se museli vypořádat s domorodci cizí rasy a nižšími vrstvami a v tomto boji krve a hodnot podlehli. Teprve první dějství tohoto světodějného dramatu ukazuje Řeky v jejich vlastním vývoji.

Naděje na stejně čistou „evropskou rasu“ pak jasně dokazuje, jak dalece Nietzsche na rozdíl od svého pojetí dědičnosti, které rozvinul až ve *Vůli k moci*, přeceňuje možnosti „adaptací, inkorporací a eliminací“. Dnes víme, že rasová očista našeho národa není možná tímto způsobem, ale pouze zabráněním dalšímu rozkladu nordicko-germánského jádra národa a relativně silnějším rozmnožením skutečně německého rasového prvku ve smyslu nordické myšlenky. Tedy: nikoli očištění naší rasy, ale návrat k dřívější rasové uniformitě.

Tato Nietzscheho kritika je dnes, v době mendelismu a bohatých výsledků dědičného biologického výzkumu, samozřejmě velmi jednoduchá. Ale neméně důležitá pro pochopení toho, co nás od Nietzscheho dělí a musí dělit jeho časová podmíněnost.

V bídné tváři své doby pak Nietzsche ztrácí veškerou naději a víru v národní porodní politiku. Nachází pouze pohrdání počátky a plány rasové politiky: *„Jsme rasou a původem příliš rozmanití a smíšení jako ‚moderní lidé', a tudíž málo pokušení podílet se na onom lživém rasovém sebeobdivu a příbuzenské plemenitbě, která se dnes v Německu projevuje jako znak německých dispozic a která se u lidí ‚historického rozumu' jeví dvojnásob falešná a neslušná"* **(Radostná věda)**.

Kolik lží a bahna je třeba k vyvolání rasových otázek v dnešní zmatené Evropě! *„Proč: Nestýkat se s nikým, kdo se podílí na lživém rasovém švindlu"* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Nietzsche počítá se zničením národů. Od technického a civilizačního pokroku očekává *„oslabení a nakonec zničení národů, přinejmenším evropských"*, *„takže ze všech musí v důsledku neustálého míšení vzniknout smíšená rasa, rasa evropského člověka"* **(Lidské, příliš lidské)**.

Nakonec žádá: *„Zničení upadajících ras"*. Protože považuje míšení ras za dané a nevyhnutelné, je pro něj národní rasová politika „rasovým švindlem".

Nietzsche však nerezignuje pesimisticky jako Gobineau. Nad rasovým chaosem má díky šlechtění a selekci majestátně povstat *„panská rasa"* z *„mezinárodních příbuzenských rodů"*, budoucí *„páni země"* **(Pozdní pozůstalost)**. (Více o tom v části „Šlechtění a selekce", „Evropa" atd.).

Tím se však Nietzsche zcela odklání od skutečné rasové politiky. Jeho rasové poznatky ho nevedou k organickému pojetí

národa; východiskem jeho politické koncepce se nestává národ, nýbrž evropská „panská rasa“. Nietzscheho rasové myšlení proto nemá žádné skutečně pozitivní důsledky pro budoucnost. Jeho rasový výklad dějin a hodnot je však velkolepý.

Klasická filosofie dějin

Nietzsche nepochybně patří k předchůdcům rasově historického uvažování. Tyto historické intuice však nezpracovával systematicky a v žádném případě z nich nevyvozoval závěry, které by bylo možné označit za nacionálněsocialistické. Ve všech jeho dílech jsou však roztroušeny výroky, které lze interpretovat jako zárodky přístupů nacionálněsocialistické filosofii dějin.[17]

V části „Židé“ jsem ukázal, jak se na pozadí dějin otrokářské morálky opakovaně objevuje židovská antirasa. A k tomu Nietzsche z germánského instinktu vždy staví do protikladu nordické hodnoty Řeků, Římanů a Germánů. S jakým obdivem hledí mladý Nietzsche na nordický svět řeckého zlatého věku, na předsokratovskou filosofii, řecký stát a hrdinský věk Homéra! Z nordického perství si bere postavu svého Zarathustry.[18]

---

[17] A. Bäumler: *„Ne jednotlivci, ale generace, rasy, národy, třídy a kontrasty mezi nimi, patos odstupu, jsou pro něj východiskem veškeré historické existence.“*

[18] *„Nakonec jsem musel vzdát čest Peršanovi. Peršané byli první, kdo uvažovali o dějinách jako o celku a ve velkém měřítku“* (E. Förster-Nietzsche „Der einsame Nietzsche“, s. 150).

Při každé příležitosti obhajuje árijce proti křesťanům a staví Manuovu knihu proti Novému zákonu. *„Je zcela v pořádku, že nemáme náboženství utlačovaných árijských ras: to je totiž rozpor: panská rasa je buď na vrcholu, nebo zahyne“* **(Pozdní pozůstalost)**. O *„silných rasách severní Evropy“* nechápe, proč tak dlouho tolerovaly křesťanského Boha **(Antikrist)**. Hrdý Viking, hrdina starých skandinávských ság, se mu jeví jako pravý typ *„ušlechtilé morálky“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Richardu Wagnerovi vyčítá, že germánské hrdiny a bohy zfalšoval křesťanským způsobem, *„pokukuje po hrdinské morálce, ušlechtilé morálce (islandská sága je téměř jejím nejdůležitějším dokumentem) a zároveň má v ústech protinázor, totiž ‚evangelium pokorných‘, potřebu ‚vykoupení‘...“* **(Případ Wagner)**.[19]

Z rasového hlediska je obzvláště zajímavá následující pasáž, v níž Nietzsche zkoumá, jak označení šlechticů poukazují zároveň na ušlechtilé morální hodnoty a na rasové vlastnosti jejich nositelů. *„V latinském malus ... mohl být prostý člověk charakterizován jako tmavovlasý, především jako černovlasý („hic niger est“), jako předárijský obyvatel italské půdy, který se barvou nejzřetelněji odlišoval od dominantní světlé, totiž árijské dobyvačné rasy; alespoň gaelština mi nabídla přesně odpovídající případ, fin*

[19] A. Bäumler o tom píše: *„(Nietzsche) také mluví o německém stylu jako o „vikingském stylu v jádru“* ***(Antikrist)*** *a v jeho posmrtných dílech se také objevuje odkaz na Vikingy... Místo o Nietzscheho „renesanci“ bychom měli spíše mluvit o jeho germánství, které se shoduje s jeho řeckou bojovou etikou a bojovou metafyzikou...“*

(například ve jménu Fin-Gal), výrazné slovo šlechty, konečně dobrý, ušlechtilý, ryzí, původně světlovlasý, na rozdíl od tmavých černovlasých domorodých obyvatel“ **(Genealogie morálky)**.

V dnešní Evropě Nietzsche jasně rozpoznává denordizaci a její duchovní a politické důsledky: *„... v podstatě tam podřízená rasa konečně získala převahu, v barvě, krátkosti lebky, snad i v intelektuálních a sociálních instinktech: kdo nám zaručí, zda moderní demokracie, ještě modernější anarchismus a zejména onen sklon ke 'komuně', k nejprimitivnější formě společnosti, který je dnes společný všem evropským socialistům, neznamená v podstatě obludný atavismus a zda se fyziologicky nevytrácí rasa dobyvatelská a panská, rasa árijská?“* **(Genealogie morálky)**. A to v roce 1887!

Je jedinečné, jak uznává úpadek nordické krve jako příčinu úpadku *„intelektuálních a sociálních instinktů“*. K problému šlechty a rasy: *„Na dně všech těchto ušlechtilých ras se nachází dravá šelma, nádherná blonďatá šelma, která se dychtivě plíží za kořistí a vítězstvím, a nelze si ji splést ... Římská, arabská, německá, japonská šlechta, homérští hrdinové, skandinávští Vikingové, v této potřebě jsou si všichni podobní ... Hluboká, ledová nedůvěra, kterou Germán vyvolává, jakmile se dostane k moci, je i v současné době stále ještě následkem oné neutuchající hrůzy, s níž se Evropa po celá staletí dívala na řádění blonďaté germánské bestie“* **(Genealogie morálky)**.

Pokud si odmyslíme jednotlivá přehánění, je jeho rasový historický instinkt ohromující. Nietzsche jde daleko za Gobineaua. „Barbaři“ se později stávají nositeli nejvyšší kultury. „Blonďatá bestie“ není budoucím ideálem. Stojí na počátku

kultury. V těchto „barbarech“ však dřímá síla pro kulturu. Jejich protikladem jsou *„nositelé utlačovatelských a po pomstě toužících pudů“*, potomci všech evropských i mimoevropských otroků, všech předárijských obyvatel. Ti jsou regresí lidstva... *„Člověk se může zcela oprávněně stále bát blonďaté bestie, která leží v základu všech ušlechtilých ras, a mít se na pozoru: ale kdo by se stokrát raději nebál, když se může i obdivovat, než aby byl sice v bezpečí před strachem, ale tím navěky odsouzen k odpornému pohledu na špatně stavěné, zakrnělé, atrofované a zkažené. A není to snad náš osud?“* **(Genealogie morálky)**.

Celý protiklad k Rousseauovi a liberalismu mluví z té pasáže, kde popisuje vznik států. Tvůrcem státu je nordická rasa dobyvatelů: *„jakási smečka blonďatých dravců, dobyvatelská a panská rasa, která, organizovaná pro válku a se schopností organizovat, bez váhání vystrkuje své strašlivé drápy na obyvatelstvo, možná nesmírně početné, ale stále beztvaré a kočovné. Tak koneckonců začínal ’stát’ na zemi“* **(Genealogie morálky)**.

S odvahou génia poznává Nietzsche dějiny jako rasové dějiny, někdy ještě v časově ohraničené nejasnosti, pak často s jasností, jako by stál uprostřed přítomnosti; znovu cituji: *„Smíšené rasy jsou vždy současně smíšenými kulturami, smíšenými morálkami...“* **(Úsvit)**.

S tím souvisí poznání, že duše a duch jsou rovněž rasově determinovány. Pro *„podivnou rodinnou podobnost všeho indického, řeckého a německého filosofování“* hledá Nietzsche rasové příčiny. Za prvé, díky jazykové příbuznosti, díky společné gramatice... je

vše od počátku připraveno pro jednotný vývoj a posloupnost filosofických systémů. *„Stejně tak se zdá, že cesta k určitým dalším možnostem výkladu světa je téměř zatarasena.“ „Filosofové uralsko-altajské jazykové oblasti ... budou s velkou pravděpodobností nahlížet na svět jinak a najdou se na jiných cestách než Indogermáni nebo muslimové“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Příbuznost jazyka a gramatiky je zpočátku příčinou světonázorové a filosofické příbuznosti. Ale příbuznost gramatiky má své příčiny v rase: *„Kouzlo určitých gramatických funkcí je nakonec kouzlem fyziologických hodnotových soudů a rasových podmínek“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Filosofie a světonázor jsou tedy také projevy rasy. To je dvacáté století!

Rasa a politika

Nietzsche má geniální vhled do dědičnosti, jeho nordicko-germánský základní postoj, jeho smysl pro rasovou podmíněnost dějin, zejména dějin hodnot, patří k tomu nejlepšímu, co na něm je. Tím je přes všechny časové nejistoty a stylistické nadsázky úzce spjat s nacionálním socialismem.

V prakticko-politických závěrech se však naše cesty zcela rozcházejí. Nietzsche se osudově dostává do takové opozice vůči své době, že ztrácí veškeré rasové naděje. Obává se příliš pokročilé bastardizace. Dokonce popírá pokrevní příbuznost Němců s Germány **(Genealogie morálky)**.

Árijci v Evropě také *„fyziologicky upadají“* **(Genealogie morálky)**, a proto Nietzsche popírá možnost budoucí národní rasové politiky: *„Kolik lži a bahna je třeba k nastolení rasových otázek v dnešním mišmaši Evropy“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

To je zjevně v rozporu s Nietzscheho požadavkem na novou panskou třídu, novou „rasu“. Také tam, kde se snaží tyto „pány země“ blíže definovat, používá nordicko-germánské prvky a hodnoty. Jak však ukážu, Nietzsche přesto nechce národně-organickou rasovou politiku. Termín „panská rasa“ je ve skutečnosti míněn spíše ve smyslu třídním.

Nacionální socialismus má k dispozici nebývalý rozvoj rasového výzkumu. Ukazuje nám velikost bastardizačního nebezpečí a zároveň nám ukazuje cestu a naději na rasové znovuzrození. Navíc mezi námi a Nietzschem stojí světová válka a její důsledky. Tyto historické zkušenosti ukazují, že národy a národnosti byly nesrovnatelně silnější než civilizační vývoj a všechny tyto „vymoženosti“ daly pouze do svých služeb. Nacionálněsocialistický závěr z historických a dědičně biologických zkušeností tedy nespočívá v přijetí bastardizace a vytvoření panské kasty, nýbrž: Nordizace německého národa.

Doufám, že jsem tím odhalil důvody, proč Nietzsche nedokázal najít pozitivní postoj k národu a státu. Předpoklad nevyhnutelné bastardizace Evropy má rozhodující důsledky pro jeho politické soudy a cíle:

1. Popírá národ a nacionalismus,
2. Jeho pojetí Evropy se stává neorganickým,

3. Nejistota v obsahovém vymezení státu,

4. Jeho šlechtitelské a selekční cíle nejsou národně vázány.

Šlechtění a selekce

Politický význam

Vznikl spor o to, zda je současné rasové myšlení poplatné přírodním vědám, nebo ideologicko-politickým výdobytkům. Že obojí, jak přírodní vědy, tak i politika a humanitní vědy, a v obou oblastech zejména „outsideři“, bez výrazné kauzální souvislosti, tedy po oddělených cestách, dospěli ke stejnému výsledku, toho je Nietzsche důkazem. Jeho doba neznala mendelovské zákony a stále tápala v pestrých mlhách lamarckismu. Přesto Nietzsche vyslovil požadavky rasové hygieny, populační politiky a šlechtění, které patří právě do naší doby a povyšují ho na hlasatele současnosti a budoucnosti i v této oblasti. Nietzsche si především uvědomoval, že tyto požadavky jsou vysoce politické, že politika začíná plozením.

Rasová hygiena

Tento filosof kultury píše: *„Žádná úvaha není tak důležitá jako ta o dědičnosti vlastností“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Jak se k dědičnosti staví moderní Nietzsche, jsem ukázal v kapitole „Rasa“. Nyní jeho výroky a požadavky: Jasně si uvědomuje nebezpečí dědičných vad. Od mládí bojoval proti alkoholismu. Proti kriminalitě považuje za mnohem důležitější eliminaci než „trest“. *„Proti zločincům je třeba postupovat jako proti nemocným: také v tom, že by se mělo člověku příčit, aby se rozmnožovali. To je první všeobecné zlepšení mravů, které si přeji:*

nemocní a zločinci by neměli být uznáváni za vhodné k rozmnožování“ **(Die Unschuld des Werdens)**.

Nietzsche před půl stoletím nemilosrdně a jasně formuloval požadavky současnosti. Zločinci by měla být nabídnuta možnost usmířit se se společností: pokud nepatří k rase zločinnosti, tj. k rozeným zločincům. V druhém případě by se s ním mělo válčit ještě předtím, než se dopustí něčeho nepřátelského: *„(první operace, jakmile ho má člověk v rukou: vykastrovat ho)“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Ještě ostřeji Nietzsche požaduje likvidaci nemocných a méněcenných. Láska a manželství mají sloužit rase. *„Člověk by neměl z uspokojování pudu dělat praxi, kterou trpí rasa... vymírání mnoha typů lidí je neméně žádoucí než jakákoli reprodukce.“ „Musíme skoncovat s touto neohrabanou lehkovážností. Tyto husy by se neměly vdávat! Sňatky by měly být mnohem vzácnější! Projděte si velká města a zeptejte se sami sebe, zda by se tito lidé měli rozmnožovat...“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Nietzsche chce se vší drsností bojovat proti dědičným chorobám: *„Jsou případy, kdy by dítě bylo zločinem: u chronicky nemocných a neurasteniků třetího stupně... Nakonec i zde má společnost svou povinnost: je jen málo tak naléhavých a zásadních požadavků na ni. Společnost jako velká povinnost života musí odpovídat za každý zmařený život před životem samotným - musí ho také odčinit, proto by mu měla zabránit. Společnost by měla v četných případech zabránit plození: za tím účelem může bez ohledu na původ, postavení a ducha držet v pohotovosti nejtvrdší donucovací opatření,*

zbavení svobody, za určitých okolností v připravenosti kastrace. Biblické slovo „nezabiješ“ je ve srovnání se zákazem života pro dekadenty naivitou: Život sám neuznává žádnou solidaritu, žádné „rovné právo“ mezi zdravými a degenerovanými částmi organismu: ty druhé musí být vyříznuty, jinak celek zahyne. Soucit s dekadenty, rovná práva i pro nemocné, to by byla ta nejhlubší nemorálnost, která by byla antinaturalitou jako morálkou samotnou!“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Nietzsche zachází tak daleko, že v takových případech požaduje dobrovolnou smrt jako povinnost cti **(Soumrak model)**.

Ti, kterým se tento jazyk zdá příliš fanatický, by měli vzít v úvahu, že Nietzsche píše v době, která o rasové hygieně téměř nic neví. Tato lhostejnost nutí Nietzscheho používat do očí bijící jazyk zoufalství. Žádný myslitel před ním nehlásal politiku plození tak vážně a radikálně.

Jak neúprosné jsou jeho požadavky na eliminaci, tak slavná je Nietzscheho vůle k selekci: *„Ve svých dětech napravíte to, že jste dětmi svých otců“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

Znovu stanovuje přirozený cíl pro manželství: *„V manželství ve vznešeném, starém ušlechtilém smyslu slova jde o rozmnožování rodu... tedy o udržení pevného, specifického typu vládnoucích lidí: tomuto hledisku byli obětováni muž a žena“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Důležité požadavky lidí na sebe samé je třeba odvozovat z jejich vztahu k celému proudu pozdějších generací“* **(Nečasové úvahy)**.

Celé Nietzscheho učení o nadčlověku má svůj původ ve vůli k posílení života. To je nová morálka. *„Vytvořit vyšší bytost, než jsme my sami, je naší podstatou. Vytvářet něco, co nás přesahuje! To je pohnutka plození, která je pohnutkou činu a hodnoty... V účelu spočívá láska, úcta, vidina dokonalosti, touha“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Podle Nietzscheho musí být lidská manželství pro boha netrpělivější než cokoli jiného. Jedinec by mohl ve svých sedmdesáti, ba i třiceti letech udělat velký pokrok. To je udivující i pro boha. Ale když pak člověk viděl, jak umí získávat, ale ne uchovávat, jak ho ani nenapadne, *„že by si mohl připravit ještě vítěznější život pomocí plození“*, začal být netrpělivý, protože *„z lidstva se dlouhodobě nic nestane, jednotlivci jsou promrháni, náhoda sňatků znemožňuje veškerý rozum velkého běhu lidstva“* **(Úsvit)**.

Zde se projevuje Nietzscheho spřízněnost s největším šlechtitelským politikem starověku, Platónem. Na jednom místě podává velmi konkrétní návrhy: *„Pro budoucnost manželství: Zvyšování daňového zatížení (na dědictví), od určitého věku také zvýšené zatížení vojenskou službou pro svobodné mládence a její zvyšování; výhody všeho druhu pro otce, kteří přivedou na svět spoustu chlapců: za okolností plurality hlasů; lékařský protokol, který předchází každému sňatku a který podepisují představitelé obce, v němž musí snoubenci a lékaři slavnostně odpovědět na několik konkrétních otázek. („Rodinná historie“) Každý sňatek vyúčtovaný a schválený určitým počtem důvěryhodných osob společenství: jako záležitost společenství“*

(Pozdní pozůstalost). *„Povolení ke zplození dětí by mělo být uděleno jako vyznamenání...“* **(Die Unschuld des Werdens)**.[20]

V Zarathustrovi Nietzsche podává svou básnickou vůli v jedinečné kráse. Nemohu si odepřít doslovnou citaci těchto přikázání etiky budoucnosti, i když zdánlivě překračuje hranice politična. Zarathustra hlásá nejvyšší smysl manželství: *„Tak chci muže a ženu: jednoho bojovného, druhou plodící děti“* **(Tak pravil Zarathustra)**.[21]

„Tento muž se mi zdál hodný a zralý pro smysl této země, ale když jsem uviděl jeho ženu, země mi připadala jako blázinec.“ *„Vskutku jsem si přál, aby se země třásla v křečích, když se svatý a husa spojí“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

„Chci tvé vítězství a tvou svobodu toužit po dítěti. Svému vítězství a svému osvobození postavíte živé pomníky. Budeš budovat něco, co tě přesahuje. Nejprve však musíš být postaven ty sám, pravoúhlý na těle i na duši. Manželství, tak nazývám vůli dvou vytvořit to, co je víc než ti, kdo ho stvořili. Úcta k sobě navzájem, to nazývám manželstvím, jako k vůli takové vůli“ **(Tak pravil Zarathustra)**. *„Nejen proto, abyste se rozmnožili, ale i proto, abyste*

---

[20] E. Kirchner dochází k následujícímu závěru: *„I když se Nietzsche v jednotlivých biologických otázkách mýlil, základní myšlenka a podstata jeho filosofie úzce souvisí s principy rasové hygieny“*, Archiv für Rassen- und Gesellschaftsbiologie, sv. 17, č. 4, s. 396).

[21] Nietzscheho sestra píše: *„Jeden obdivovatel mého bratra mi jednou řekl, že žádná svatá kniha na celém světě neobsahuje tak nádherná slova o manželství jako Zarathustra.“* (E. Förster-Nietzsche „Der einsame Nietzsche“, s. 417).

se povznesli, k tomu ať vám, ó bratři moji, pomůže zahrada manželství!“ **(Tak pravil Zarathustra)**. *„Svatou nazývám takovou vůli a takové manželství“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

Šlechtitelský cíl

Šlechtitelské myšlenky dominují celé Nietzscheho filosofii. Této vůli zůstává věrný ve všech proměnách. V mládí usiluje o stvoření génia, pak následuje cíl nadlčověka a posléze vládnoucí rasa, páni země. V pozadí těchto proměn je však hlavní směr: vždy usiluje o horní vrstvu výjimečných lidí, nikdy neusiluje o šlechtitelské vylepšení organických společenství, rasy nebo národa.

Nietzsche však nechce „duchovní rasu“ a nadčlověk není v žádném případě jen „ideou“ ve hvězdné dálce.[22]

Cílem není estetický živočich mozku: *„Povznést člověka nad sebe sama, jako Řekové, nikoliv nad nehmotné přeludy. Vyššího ducha spjatého se slabou, nervózní povahou je třeba odstranit. Cíl: Vyšší šlechtění celého těla, nejen mozku!“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

„Problém, který zde kladu, není, co má nahradit člověka v posloupnosti bytostí (člověk je cíl): ale jaký typ člověka je třeba

[22] Prof. Lenz píše: *„Není zřejmé, proč by genialita „přirozeně nebyla dědičná“ a nebyla „vyšlechtitelná”; naopak, zdá se mi, že všechna biologická fakta hovoří ve prospěch této možnosti.“* (Archiv für Rassen- und Gesellschaftsbiologie, sv. 17, č. 4, s. 437)

vyšlechtit, jako toho hodnotnějšího, hodnějšího života, jistějšího budoucnosti“ **(Antikrist)**.

„Blíží se velký úkol, nevyhnutelný, váhavý, strašný jako osud, jak má být spravována země jako celek? A k jakému cíli by měl být vychováván a šlechtěn „člověk“ jako celek, a ne už národ, rasa?“ **(Pozdní pozůstalost)**.

O deset let dříve píše, že by bylo možné vychovávat velkého jedince ještě jinak a výše, než ho dosud vychovávala náhoda. Naděje stále existují: šlechtění významných lidí **(Nečasové úvahy)**.

Čím více Nietzsche vidí v masách jen bastardizaci a vulgarizaci, tím ostřeji požaduje protipól: *„Nebylo by na místě, čím více se nyní v Evropě rozvíjí typ „stádního zvířete“, pokusit se o zásadní umělé a vědomé vyšlechtění opačného typu a jeho ctností?“* **(Pozdní pozůstalost)**.

„Nivelizace evropského člověka je proces, jemuž nelze bránit: je třeba ho dokonce urychlit... Tento jednou dosažený nivelizovaný druh vyžaduje ospravedlnění: leží ve službách vyššího suverénního druhu, který na něm stojí a jen na něm se může povznést ke svému úkolu. Nejen nadřazený druh, jehož jediným úkolem by bylo vládnout, ale druh s vlastní sférou života...“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Konečným a nejvyšším cílem šlechtění jsou „Páni země“: *„... je umožněno vytvoření mezinárodních příbuzenských rodů, které si kladou za úkol vyšlechtit panskou rasu, budoucí „Pány Země“!...“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Kritika

Biologická a historická zkušenost nám dokazuje, že tenká horní vrstva je příliš ohrožena. Chybí podloží, opora, kořeny jsou odříznuty. Kastovně urozené vrstvy jsou vždy ohroženy vnější destrukcí (války apod.) nebo vnitřním rozkladem (pokles porodnosti, bastardizace). Antika před námi stojí jako šokující varování. Proto musí být moderní šlechtitelská politika zaměřena pouze na přirozená společenství, rasy nebo národy. I zde, stejně jako všude jinde, je organická cesta zároveň tou nejúčelnější.

Nietzsche je však k tomuto šlechtitelskému cíli horní vrstvy nucen. Protože požaduje z falešného předpokladu: považuje „evropskou nivelizaci" za nevyhnutelnou, obává se zničení národů, rozpuštění národů, bastardizace příliš pokročilých ras a jako nevyhnutelného údělu Evropy. Jeho šlechtitelské naděje se tedy mohou vztahovat pouze na nadnárodní vládnoucí rasu. Pro nás tento předpoklad padl a s ním i závěr.

Naše šlechtitelská politika zná jen přirozené a konkrétní cíle a nositele: známe tři příčiny úpadku: 1. Snížení počtu obyvatel, 2. Úbytek nadaných a zdravých, 3. Zánik základní rasové substance. A proto usilujeme o tři cíle znovuzrození: Podpora zdravé a odstranění dědičně nemocné masy, zvýšení počtu obyvatel a zejména nadaných dětí, rozšíření nordické krve: rasová hygiena, populační politika a rasová politika. Šlechtitelským cílem a obsahem je však národ.

Nietzscheho šlechtění se neomezí na ovlivňování rozmnožování. Vedle šlechtění stojí kultivace. A často se zdá, že si od kultivace pod vlivem Lamarckova přístupu slibuje příliš mnoho. Dnes se někdy objevují opačné tendence. Jestliže se dříve věřilo, že vzdělání je všechno, dnes si někteří myslí, že dědičnost je všechno. Různí biologové se příliš orientují na zvířata a rostliny a domnívají se, že mohou předpokládat stejné podmínky pro člověka. Lidé se však od zvířat zásadně liší:

1. „Vědomím“, „svobodnou vůlí“,
2. smyslem pro čas, „historickým smyslem“.

Rasová politika musí tuto skutečnost zohlednit. Díky vlivům vědomí mají lidé mnohem větší možnost využívat šíři modifikací než zvířata a rostliny. Predispozice jsou tedy modifikovatelné v mnohem větší míře, a to prostřednictvím vzdělání, sebevzdělávání apod. Lidé mohou vědomě a záměrně umožňovat, posilovat a usměrňovat druhově vhodné modifikace dědičnosti. Jednotlivec již má možnost usměrňovat modifikaci svých predispozic podle toho či onoho ideálního obrazu. A to platí v ještě větší míře pro národy. Anglie, Japonsko a především Židé jsou toho zářným příkladem.

Kromě toho mají lidé smysl pro čas. Zatímco u zvířat považujeme mutace za možnost idiotypických změn, které jsou tak malé, že zůstávají pro normální rozmnožování bezvýznamné, platí to i pro člověka. U lidí však existují takříkajíc historické trvalé modifikace. Duševně-emocionální modifikace nemění dědičné predispozice, ale prostřednictvím lidského

smyslu pro čas působí mimo jedince v proudu generací. Například modifikace dědičné predispozice národoveckým směrem k silnějšímu důrazu na vojenské ctnosti se může prostřednictvím lidského smyslu pro čas stát trvalou modifikací v celých dějinách národa. U zvířat nejenže podobný vliv vědomí chybí, ale každá mobilizace také končí svým účinkem v podstatě u jedince. Lidé mohou díky vědomí a smyslu pro čas žít vzpomínkami na minulost nebo plánovat v budoucnost, a to jim dává nesrovnatelně větší trvání modifikace ve srovnání se všemi ostatními bytostmi.

Nacionálněsocialistická rasová politika, která se hlásí k „nordické myšlence“, se tedy neomezuje pouze na zlepšování dědičných dispozic, ale chce také řídit modifikaci dědičných dispozic druhově odpovídajícím způsobem. Jejím úkolem jsou dva cíle:

1. Nordické posílení německého národa prostřednictvím zvýšení počtu nordických dětí,
2. nordická modifikace německého národa.

Nejen nordický Němec bude ovlivněn, ale také část nordických predispozic dřímajících ve všech soukmenovcích bude nordickým výchovným směrem na rozdíl od jiných směsí nejsilněji rozvíjena. Každý Němec by měl v sobě zdůraznit to nordické. Stejně jako Nietzsche chce naše rasová politika šlechtění a kultivaci.

Naším cílem však není nadnárodní horní vrstva, ale: vyšší národ. V tomto boji chceme před sebou jako prapory nést

Zarathustrova přikázání: *„Stanete se pro mne potomky a obdělávači a rozsévači budoucnosti... budete milovat zemi svých dětí... směrem k ní kladu vaše plachty, abyste hledali a hledali!“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

Degenerace a šlechtění

Osvícenství přineslo ideologii pokroku, podle níž lidstvo, přerušované fázemi regrese, postupuje světovými dějinami k morálně-civilizačnímu ideálnímu stavu, ke světovému občanství v míru a rovnosti.

Nietzsche naproti tomu razil pojmy dekadence a „povznášejícího se života“. Uznává přirozený vývoj degenerace a úpadku, a tím vyvrací humanistickou utopii pokroku.

Dekadence je způsobena protiselekcí, antiselekcí „povznášejícího se života“ prostřednictvím selekce, kultivací a šlechtěním. Jako žádný filosof před ním rozpoznává ve světových událostech titánský účinek selekce a protiselekce. *„Nihilistické hnutí je výrazem fyziologické dekadence“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Vidím všechny filosofy, vidím vědu na kolenou před skutečností obráceného boje o existenci, jak ji učí Darwinova škola, totiž všude vidím ty nahoře, ty zbývající, ty, kteří kompromitují život, hodnotu života“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Za předpokladu, že nám někdo neukáže důvod, proč je člověk mezi tvory výjimkou, přikláním se k předsudku, že se Darwin všude mýlil“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Jak moc je člověk „výjimkou mezi tvory“, jsem se pokusil ukázat na s. 98. Větší modifikační šíře a trvání, modifikovatelnost člověka, může být stejně tak příznivá jako nebezpečná; člověk se tak snáze zdokonaluje kultivací, stejně jako je veden k degeneraci cizími vlivy. Světodějným příkladem toho je křesťanská nákaza germánství. Zde lze na to pouze poukázat. Nietzscheho námitka proti Darwinovi má proto hluboké opodstatnění. *„Můj celkový pohled na svět hodnot ukazuje, že v nejvyšších hodnotách, které dnes visí nad lidstvem, nemají navrch údery štěstěny, ani selekční typy: spíše typy dekadence, snad není na světě nic zajímavějšího než tato nechtěná podívaná...“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Přesně naopak je to hmatatelné: Vycházející z úderů štěstí, nemožnost vyšších typů, nevyhnutelné stávání se středními, dokonce i nižšími typy“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Stejně jako v případě demokracie a marxismu hledá Nietzsche konečný kořen a příčinu protiselekce v křesťanství, tedy pro Nietzscheho vždy: v požidovštění hodnot.

Nietzsche tvrdí, že křesťanství nese hlavní vinu za úpadek současnosti, a to ze tří důvodů:

1. „Věčná blaženost“ jako životní cíl jednotlivce je krajním posílením soukromého egoismu. V něm je blaho společenství příliš málo váženo, a proto je ohroženo.

2. Učením o rovnosti lidí před Bohem vznikl klam rovnosti a s ním i „rovnocennost“ lidí. Každý je „vykupitelem v Kristu“, každý život, i ten méněcenný, by tak byl zachován a rozmnožen.

3. Křesťanská askeze je životu nepřátelská, neobětuje se pro život, ale pro „onen svět“.

Když křesťanství přineslo do popředí učení o nesobeckosti a lásce, stále ještě nestavělo zájem druhu nad zájem jednotlivce. Jeho skutečným historickým důsledkem, osudovým důsledkem, zůstává naopak právě posílení egoismu, individuálního egoismu do krajnosti (do krajnosti individuální nesmrtelnosti). Jedinec byl křesťanstvím uchopen tak významně, nastaven tak absolutně, že už ho člověk nemohl obětovat: druh však existuje jen díky lidské oběti... Kromě toho přišel blud rovnosti. Před Bohem si byly všechny „duše“ rovny: ale to bylo právě to nejnebezpečnější ze všech možných ocenění! *„Pokud někdo staví jednotlivce na roveň, zpochybňuje druh, upřednostňuje praxi, která vede ke zkáze druhu: Křesťanství je protipólem selekce.“ „Má-li mít degenerovaný a nemocný („křesťan“) stejnou hodnotu jako zdravý („pohan“) nebo dokonce větší, podle Pascalova soudu o nemoci a zdraví, pak je překročen přirozený průběh vývoje a nepřirozenost se stává zákonem“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Křesťanské sebeobětování (mnich, mučedník) nemá „z hlediska celkového šlechtění absolutně žádný smysl“.

Druh potřebuje zánik špatně utvářených, slabých, degenerovaných, ale právě k těm se křesťanství obrací jako ke konzervující síle... Křesťanský altruismus je ve skutečnosti masový egoismus slabých: Pravá láska k lidstvu vyžaduje oběť ve prospěch druhu, je tvrdá, plná sebepřekonávání, protože

potřebuje lidskou oběť. Pseudohumanita křesťanství chce prosadit právě to, aby se nikdo neobětoval **(Pozdní pozůstalost)**.

Protože Nietzsche hodnotí křesťanství především politicky, je třeba zde opakovaně poukázat na politické důsledky křesťanství, zejména pro rasovou politiku. *„Křesťanství, vycházející z židovských kořenů a pochopitelné pouze jako výhonek z této půdy, představuje protipól jakékoli morálky šlechtění, rasy, privilegií: je to protiárijské náboženství par excellence: Křesťanství je převrácením všech árijských hodnot, vítězstvím chandalských hodnot, evangeliem hlásaným chudým, poníženým, kolektivním povstáním všeho utlačovaného, ubohého, špatně utvářeného, nešťastného proti „rase“...“* **(Soumrak model)**.

Proti křesťanské „lidskosti“ Nietzsche vyzdvihuje „árijskou“ lidskost Manuových zákonů. Zde se šlechtění stalo náboženstvím, zde byl stanoven úkol kultivovat nejméně čtyři rasy najednou: rasu kněží, rasu bojovníků, rasu obchodníků a zemědělců a konečně rasu služebníků, Šúdry. (Přičemž Nietzsche používá slovo „rasa“ opět spíše v třídním smyslu). Pojem „čisté krve“ je protikladem neškodného pojmu. Hrozný by byl tento protikladný koncept, realizovaný proti nešlechtěnému člověku, mišmaščlověku, Chandalovi. *„Jak chudý je Nový zákon ve srovnání s Manuem, jak strašně páchne...“* **(Soumrak model)**.

„... vždy se draze a strašně vyplatí, když náboženství nepůsobí jako výchovný a vzdělávací nástroj v rukou filosofa, ale suverénně vládnou sama, když sama chtějí být konečným cílem, a ne prostředkem

mezi jinými prostředky...“ **(Mimo dobro a zlo)**. To je namířeno především proti křesťanství. V celkovém zúčtování patřila dosavadní suverénní náboženství k hlavním příčinám, které držely typ „člověk“ na nízké úrovni. Jejich prostřednictvím se zachovalo příliš mnoho z toho, co mělo zaniknout: ... Proto působila *„vskutku a pravdivě na úpadek evropské rasy“*. Obrátili totiž naruby všechna hodnocení, ... ano, i celou lásku k pozemskému a k panství nad zemí obrátili v nenávist k zemi a pozemskému. *„... Nezdá se, že Evropu už osmnáct století ovládá vůle udělat z lidí povznesenou zrůdnost...? Lidé, ne dost vysocí a tvrdí, aby směli utvářet člověka jako umělce... takoví lidé vládli osudu Evropy svou „rovností před Bohem“, až nakonec byl vyšlechtěn zmenšený, téměř směšný druh, stádní zvíře, cosi dobromyslného, chorobného a průměrného, dnešní Evropan...“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Nietzsche možná příliš jednostranně obviňuje křesťanství z příčin protiselekce, možná klade příliš velký důraz na problematiku zachování podřadného ve srovnání se zničením nadřazeného, ale jisté je, že: Křesťanství přináší všude nepřirozenost.[23] Tak jako dodnes působí na malé přirozené národy rozkladně a druhově nepříznivě, tak zničilo v germánství ve světodějném měřítku organické vazby, biologické manželské a příbuzenské zákony a nakazilo přirozenou kulturu magicko-neorganickými naukami a formami.

Nietzsche s nebývalou důsledností posuzoval a odsuzoval křesťanství, zejména paulinismus, z rasově-politického hlediska.

[23] Viz sliby „čistoty“, celibátu atd.

Titanická politika

Byly učiněny pokusy vtěsnat Nietzscheho filosofii do celé řady pojmů: Nietzsche se pokoušel o zarathustrismus, dionýsovství, renesanci, perspektivismus, heraklitánství atd. Nietzsche však není o nic méně filosofem šlechtění ve velkém měřítku než kterýkoli myslitel od Platóna. S gigantickou tendencí hlásá kultivační a šlechtitelská přikázání, která patří k nesmrtelné části jeho učení. Pokrokové utopie jsou překonávány prostřednictvím zákonů selekce.

Nietzsche je sice v nebezpečí, že přeceňuje i možnosti šlechtění, neboť veškeré zdokonalování prostřednictvím šlechtění a selekce je omezeno na predispozice a nachází svou hranici v nejvyšším rozvoji predispozic. Rozhodující však není časově podmíněné přehánění, nýbrž Nietzscheho základní vůle:[24]/[25] *„To, čeho tu a tam dosáhla částečně nutnost, částečně náhoda, podmínky pro vznik silnějšího druhu, můžeme nyní pochopit a vědomě chtít: můžeme vytvořit podmínky, za nichž je takové povznesení*

---

[24] *„Nietzsche nemá pro své dějiny zdokonalování člověka prostřednictvím selekce místo mezi Darwinem a Mendelem... Zlepšování člověka prožíval jako smysl celé civilizace...“* (Günther, „Nordische Gedanke“, s. 18, 1927).

[25] *„... z Nietzscheho mohla vyzařovat obroda dědičného zdraví a proto-rasových myšlenek... kdyby jeho světonázor byl v zásadě víc než důraz na individualismus. Ve zkreslení „Blonďaté bestie“ je v jeho díle dokonce patrná nordická myšlenka“* (Günther, „Rassenkunde des deutschen Volkes“, s. 447).

možné“ **(Pozdní pozůstalost)**. *„Ve velkém víru sil stojí člověk a představuje si, že tento vír je rozumný a má rozumný cíl: Omyl!... a vždy vede k jeho záhubě, kdyby se svěřil ‚prozřetelnosti‘“* **(Nečasové úvahy)**. Člověk by si měl sám sobě stanovit cíle.

Nietzsche vysvětluje, že úplná degenerace člověka, jeho bestializace v zakrslé zvíře s rovnými právy a nároky, je zcela možná. Kdo tuto možnost promyslel až do konce, nezná větší znechucení než ostatní lidé, a možná také úděl! Cítí nový úděl, doufá, neboť ví, co lze z člověka ještě vypěstovat, při příznivém nahromadění a posílení sil a údělů, ví to se vším vědomím svého svědomí, jak je člověk ještě nevyužit pro největší možnosti **(Mimo dobro a zlo)**. Proto je třeba učit člověka budoucnosti člověka jako jeho vůli, jako závislé na veškeré lidské vůli, a připravovat velké podněty a celkové pokusy o kultivaci a šlechtění, aby tak skončilo ono strašné panství nesmyslu a náhody, které se dosud nazývalo „dějiny“... **(Mimo dobro a zlo)**. To je jeho nejodvážnější naděje: *„Předpokládejme, že můj útok na dvě tisíciletí trvající protipřírodní a lidskou degradaci uspěje. Ta nová strana života, která vezme do svých rukou největší ze všech úkolů, vyšší šlechtění lidstva, včetně nemilosrdného zničení všech degenerovaných a parazitických živlů, umožní znovu onen přebytek života na zemi, z něhož musí znovu vyrůst dionýský stát“* **(Ecce Homo)**.

Zákonodárná morálka je hlavním prostředkem, kterým lze utvářet člověka v to, co se líbí tvůrčí a hluboké vůli - za předpokladu, *„že taková umělecká vůle nejvyššího stupně má v rukou moc a může svou tvůrčí vůli prosazovat po dlouhá období v podobě zákonů, náboženství, zvyků“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Když se Nietzscheho vize vznáší za hranice možného, může být logika jeho myšlení pro nás jen příkladná! Politika se stává zdokonalením lidstva.

Šlechtění a kultivace jako životní úkol je větší než jakýkoli moralismus a veškerá biblická „etika“. Spojení přirozené zkušenosti a rozumu, pudu a vůle, instinktu a moudrosti je konkrétním předpokladem štěstí a velikosti, moci a krásy, politickým životním úkolem.

Dosud však člověk, „zkřížený nekonečnem“ a uchvácený „idejemi“, viděl v šlechtitelských cílech „materialistický biologismus“. Nietzsche se však vyznává: *„Mé náboženství, mohu-li ještě něco takového nazvat, spočívá v práci na vytvoření génia... Náboženství je láska přesahující nás samé...“* **(Nečasové úvahy)**. *„Vykoupit minulost a každé „Bylo to“ proměnit v „Tak jsem to chtěl!“, to jediné bych nazval vykoupením!“* **(Tak pravil Zarathustra)**. *„I v poznání pociťuji jen svou vůli k plození a stávání se rozkoší; a je-li v mém poznání nevinnost, děje se tak proto, že je v něm vůle k plození.“ „...K člověku jsem stále znovu hnán svou žhavou tvůrčí vůlí; tak je kladivo hnáno ke kameni...“* **(Tak pravil Zarathustra)**. *„Kráčím mezi lidmi jako mezi úlomky budoucnosti: té budoucnosti, o níž rozjímám.“*

Národ

Úvodní poznámky

Celá tragédie Nietzscheho politického osudu se před námi objeví, když zkoumáme jeho vztah k národu. Rozvíjející se Nietzsche věří v národ s nadšeneckými nadějemi. Pak však přichází zlom. S osudovým důsledkem se stále více vzdaluje organickému pojetí národa.

Čím negativněji se staví k romantismu, tím rozhodněji se od národa vzdaluje. V podstatě je i zde obětí své doby. Epochy, která postrádala biologické základy dnešního pojetí národa, a doby, jejíž politická tvář činí zoufalství nad národem pochopitelným.

Stejnou měrou se však na tom podílí i Nietzscheho filosofie, jeho přehnaný důraz na jednotlivce. Velcí mu připadali příliš velcí, příliš absolutní a příliš osvobození od přirozených vazeb společenství. To je zkoumáno v části „Jedinec a společenství“. I v tom je mužem své doby; právě nebývalý odstup od demokratických idolů oněch desetiletí ho vede k extrémům a přehánění.

Později se národ objevuje téměř jen jako antiteze velkých, nivelizovaných, geniálních, vůdčích a panských povah. Národ je často vnímán pouze ve smyslu masy, mišmaše, chátry, stáda.

Nacionální

Citujeme-li z Nietzscheho raných spisů vyznání národu, pak je skutečně možné s epigonskou nadsázkou dokázat, že Nietzsche myslel nacionálně stejně jako nacionální socialismus. A přece zde zeje hluboká propast.

Například následující pasáže znějí překvapivě soudobě: Géniovi se stále přiznává metafyzická vlast, ale také se říká, že se vynořuje ze středu národa, že představuje jakoby odražený obraz, sytou hru barev všech zvláštních sil národa, *„že odhaluje nejvyšší osud národa v podobenství jednotlivce a ve věčném díle...“*

To vše však génius dokáže jen tehdy, když dozrál a byl živen v lůně národní kultury, zatímco bez ochranného a hřejivého domova by vůbec nerozvinul křídla ke svému věčnému letu, *„ale smutně, tristně, jako cizinec vržený do zimních pustin, se plíží pryč z nehostinné země“* **(Nečasové úvahy)**.

Vzdělávání musí sloužit národu: *„Úkolem vzdělání je žít a pracovat pro nejušlechtilejší touhy svého národa...“* **(Nečasové úvahy)**.

Také tehdejší Nietzsche čerpá své geniální pojetí kultury z národa! *„Kultura národa se projevuje v jednotném osvojení pudů tohoto národa“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Kultura je především jednota uměleckého stylu ve všech životních projevech národa“* **(Nečasové úvahy)**.

A svůj úkol pro německý národ viděl: *„Je třeba obnovit onu vyšší jednotu v povaze a duši národa, rozkol mezi vnitřním a vnějším musí opět zmizet pod údery kladiva nutnosti...“*

O „produktivním duchu“ říká: *„Jak by to mohl vydržet, kdyby se ztratila jednota národního cítění... trápí ho, že musí mluvit jakoby jen na jednu stranu a že už není ve svém národě potřebný... Instinkt národa mu už nevychází vstříc, je zbytečné k němu toužebně rozpřahovat ruce... a tak vyměňuje hluboký vhled do svého osudu za božskou rozkoš stvořitele a pomocníka a končí jako osamělý znalec, jako přesycený mudrc...“* **(Nečasové úvahy)**.

Víme to, „tvůrčí duch“ je Nietzsche a tento osud je Nietzscheho osudem, předvídaným s nepochopitelnou, ba děsivou jistotou.

Několikrát podává definice podstaty národa, které jsou dnes opět cenné: Z historie by se dalo vyčíst, že kmen národa se nejlépe zachovává tam, kde většina národa má živý smysl pro společenství v důsledku podobnosti svých obvyklých a nesporných zásad, tedy v důsledku společné víry. Zde by se upevňoval dobrý, účinný zvyk, zde by se učilo podřízenosti jednotlivce a pevnost charakteru by se dávala jako dar a později vštěpovala **(Lidské, příliš lidské)**.

Již ve svém prvním díle oceňuje historicko- filosofický význam národa. *„...nejdůslednější objev historicko-filologické vědy... objev a ocenění duše národa...“ „...nyní člověk poprvé pochopil dávno pociťovanou sílu větších individualit a vůlí, neboť je to mizející minimum jednotlivého člověka... nyní konečně pocítil velké masové instinkty, nevědomé pudy národa jako skutečné nositele a páky tzv. světových dějin“* **(Zrození tragédie)**.

A i v „Zarathustrovi“ se o národu píše: *„...každý národ mluví svým vlastním jazykem dobra a zla: kterému soused nerozumí. Vymyslel si vlastní řeč ve zvycích a právech“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

„Nemohl by žít žádný národ, který by si nevážil sama sebe; chce-li se však zachovat, nesmí si vážit toho, čeho si váží soused...“ „Nad každým národem visí stůl zboží. Hle, je to stůl jeho přemáhání; hle, je to hlas jeho vůle k moci“ **(Tak pravil Zarathustra)**.

Nadnárodní

Jako nejvyšší cíl chtěl kdysi Nietzsche vytvořit původní národní kulturu. Je nápadné, avšak z vnitřní nutnosti, že toto pojetí kultury se později ve vztahu k národu již neobjevuje.

Od organického pojetí národa se distancuje. Z posmrtných prací je zřejmý obrat: *„Je to nádherná podívaná: z místních zájmů, z osob, které jsou spjaty s nejmenšími vlastmi... z pouhých bodů v prostoru a čase postupně vyrůstá trvalá kultura, která přemosťuje země a národy...“* Člověk by neměl poslouchat, když lidé naříkají nad vytrácející se národovostí (v kroji, zvycích, právních pojmech, nářečí, formách poezie atd.) Právě za tuto cenu se člověk povznáší k nadnárodnímu **(Die Unschuld des Werdens)**.

Na jednom místě se dokonce tvrdí, že věda a národní cítění jsou v rozporu, i když političtí falzifikátoři toto poznání občas popírají. Dále, *„že veškerá vyšší kultura se dnes může jen ke své škodě ohradit národními hraničáři. Nebylo tomu tak vždy: ale kolo se otočilo a otáčí se dál...“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Jestliže tyto citáty pocházejí z krizového období, je zde rozhodující pasáž z doby „Vůle k moci“: *„Jak jsme se za padesát let znovu naučili! Celý romantismus s jeho vírou v 'národ' je vyvrácen!“* **(Die Unschuld des Werdens)**. Mladý Nietzsche však požadoval: *„Vytvořte si sami pojem národa; nemůžete ho považovat za dost ušlechtilý a vznešený!...“* **(Nečasové úvahy)**.

Kontrast je jasný. A přesto Nietzsche nyní neuvažuje v pojmech lidstva. K výše uvedené posmrtné pasáži je připojena věta: *„Žádný závěr od jazykové příbuznosti k příbuznosti rasové.“* Už to naznačuje, že jde o formální pojetí národa. Právě proti němu se Nietzsche zásadně obrací. Nedochází však ani k obsahovému pojetí národa. K tomu mu chybí víra v pokrevní podmíněnost současných národů a vhled do konkrétního rasového rozdělení, který je pro nás dnes možný. Nietzsche také podceňuje vytrvalost historicky vypěstovaných prvků a současně přeceňuje odnárodňující účinek civilizačního pokroku (viz „Evropa“, „Nacionální“ atd.).

Nakonec staví „génia“, „nadčlověka“, „pány země“ mimo národ, přehnaně je akcentuje, a tím se nevyhnutelně stále více odchyluje od přirozeného pojetí národa (viz „Jedinec a společenství“).

Nacionálněsocialistické pojetí národa

Osudovým rozchodem se Schopenhauerem a Wagnerem se Nietzsche nechává příliš unášet do antiteze. Především se však na romantismus dívá příliš negativně. Na druhé straně moderní

pojetí národa má svůj původ v romantismu. A přece stojí daleko nad romantismem.

Nacionálněsocialistické pojetí národa je nejen historicky či intuitivně uchopené, ale také vědecko-biologicky podložené.

Nietzsche se kdysi pokusil vysvětlit stávání se národem takto: *„...když lidé žijí po dlouhou dobu společně v podobných podmínkách (podnebí, půda, nebezpečí, potřeby, práce), vzniká z toho něco, co ‚rozumí sama sobě, národu'."*

To, co chybí a co je pro nás rozhodující, je rasa. Jen proto, že Nietzsche vzhledem ke své době nepojímal národ také rasově, mohl se od lidu tak vzdálit.

I pro nás národ není jen rasa. Uvědomujeme si „trvalou modifikaci" naší zděděné podstaty prostřednictvím prostoru a historie, krajiny a osudu. Důraz však klademe na příbuznost a rasovou spřízněnost. Žid může žít tisíc let v německém prostorovém a osudovém společenství, nikdy nebude příslušníkem národa. Avšak nordičtí hugenoti by se stali plnohodnotnými příslušníky národa - soukmenovci.

Je-li základem národa rasa, pak nikoli rasová čistota v biologickém smyslu. Přesto naše pojetí národa předpokládá určitý stupeň rasového míšení pod vedením základní rasové substance, např. nordicko-germánské v německém národě.

Skutečný národ tohoto druhu je přirozenou syntézou, organickým společenstvím geopoliticky, historicky, osudově spřízněných lidí v posloupnosti generací a biologicky spřízněných lidí. Tělesné, duševní a duchovní společenství: tělo

národa, duše národa, duch národa jako živá jednota. Nacionálněsocialistická koncepce národa spojuje přírodní a duchovní vědy, cítění a vědění, instinkt a poznání, zkušenost a hodnocení. Národ je nejmodernějším politickým konceptem.

Nietzsche musel nutně selhat v pochopení pojmu národ. Mezi námi a ním leží půl století převratného historického, světonázorového a biologického vývoje. Hrdinně předčasný byl přesto nevyhnutelně spjat se svou dobou. A proto se jeho konec musel stát tragickým.

Nacionální Socialismus

Proti formálnímu nacionalismu

Mnozí odborníci na Nietzscheho se budou stavět ke snaze přiřadit Nietzscheho k jednotlivým problémům značně skepticky. Potíže jsou totiž často velmi velké. Ne však nepřekonatelné. Všechny zdánlivé změny a rozpory jsou stále neseny skrytým, ale přesto jednotným základním postojem. Zkoumání je obzvlášť obtížné, pokud jde o národ, stát, němectví a nacionalismus.

Mladý Nietzsche je ve svém pojetí kultury a ve svém politickém postoji vědomě nacionalistický. S bujarými nadějemi na kulturní obrození v Druhé říši, na Wagnera a Bayreuth se rozbíjí i Nietzscheho víra v národ. Pod maskou „svobodného ducha“ se zachraňuje skrze krizi svého osudu. „Zákonodárce země“ pak soudí vědomě supranárodně. Snaží se vynutit si absolutní nezávislost: *„...nezůstávat připoután k vlasti: i kdyby to byla ta nejvíce trpící a potřebná, je již méně obtížné odpoutat své srdce od vítězné vlasti...“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Jen tak se nacionalismus mohl stát pro Nietzscheho takovým „problémem“.

Často je jeho boj proti nacionalismu vlastně bojem proti Druhé říši, proti národnímu liberalismu, proti buržoazně-dynastickému patriotismu. Jeho kritika se stává velmi ostrou tam, kde v nacionalismu rozpoznává symptom nihilismu.

Nacionalismus je nihilistický v Nietzscheho smyslu tehdy, když zůstává čistě formální, bez věcného, tj. národovecko-rasového zdůvodnění. Nietzsche bojuje proti tomuto formálnímu nacionalismu z pozice, která odmítá jakoukoli čistě formální hodnotu jako pseudohodnotu, a tedy jako nihilistickou.

Především však vede boj proti nacionalismu v každé jeho podobě od jeho pojetí Evropy. Toto pojetí Evropy bylo zase možné jen proto, že v soudobém nacionalismu neviděl žádný organický základ, ale také nebyl schopen proniknout k rasově-národoveckému prohloubení nacionalismu. Protože vzhledem k existující a přeceňované bastardizaci popíral možnost budoucí národovecké rasové politiky, zůstal v antitezi k nacionalismu a nemohl najít věcně-rasové zdůvodnění nacionalismu.

Odmítnutí formálního nacionalismu je zřejmé již v základním směřování mladého Nietzscheho. Současný nacionalismus srovnává s řeckým státem: *„...jak směšně se jeví moderní pojetí národnosti ve srovnání s Pýthií a jak trapné je přání chtít vidět národ jako viditelnou mechanickou jednotu vybavenou slavným vládním aparátem a vojenskou pompou. Příroda se vyjadřuje, pokud tato jednota vůbec existuje, mnohem tajemnějším způsobem než v lidových hlasováních a novinovém jásotu. V každém případě naše politická vůle není přetížená, to každý z nás s úsměvem přizná: a výrazem tohoto zakrnělého růstu a slabosti je pojem národností“* **(Zrození tragédie)**.

„V takové době se génius musí stát poustevníkem...“ **(Zrození tragédie)**.

Tím je jeho politický osud instinktivně předvídán! Formální nacionalismus se zde v podstatě objevuje již jako karikatura národoveckého nacionalismu. Nietzsche tuto zakrnělou formu nacionalismu opakovaně napadá: To, v čem člověk shledává národní rozdíly, je více než dosud chápáno jen rozdílností různých kulturních úrovní a v menší míře něčím trvalým (a ani to ne v užším smyslu) **(Lidské, příliš lidské)**.

Být národní v tom smyslu, jak to nyní požaduje veřejné mínění, je pro duchovnější lidi nejen absurdita, ale i nepoctivost, svévolné otupení lepšího poznání a svědomí **(Die Unschuld des Werdens)**. Nietzsche tento nacionalismus nazývá umělým: *„Tento umělý nacionalismus je ostatně stejně nebezpečný, jako byl umělý katolicismus... ne zájem mnohých (národů), jak se často říká, ale především zájem určitých knížecích dynastií, pak zájem určitých tříd obchodu a společnosti, pohání tento nacionalismus... jakmile to člověk pozná, měl by se bez váhání prohlásit za dobrého Evropana a pracovat skutkem na splynutí národů“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Ještě zřetelněji to ukazuje následující úryvek: *„To, čemu se dnes v Evropě říká „národ“ a co je ve skutečnosti spíše res facta než nata (ba někdy vypadá matoucím způsobem podobně jako res ficta et picta), je v každém případě něco stávajícího, mladého, snadno přemístitelného, ještě ne rasa, natož taková aere perennius, jakou je židovský druh...“* **(Mimo dobro a zlo)**. *„Národ, lidé, kteří mluví jedním jazykem a čtou stejné noviny, se dnes nazývají ’národy’ a až příliš horlivě chtějí mít společný původ a dějiny: což se však nepodařilo ani při nejhorším falšování minulosti“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Nietzscheho kritika není namířena proti nacionalismu jako takovému, ale proti jeho současnému zakrnělému růstu, „umělému nacionalismu“, kterému upírá vnitřní opodstatnění.

Národovecký nacionalismus

Nietzsche již nemohl dospět k organickému nacionalismu. Přístupy k němu jsou také přítomny. Například dvě pasáže z posmrtných děl z raného a středního období: *„Je to tak velká věc mít lásku k vlasti a lásku k otcům? A to jsou výhradně základy přirozené politiky. Aristokratické rodinné cítění, smysl pro minulost rodu, jako by byla jednotou a nyní v tobě kvetla, a myšlenka, že život, majetek a vše, čeho se dotýkáme, je posvěcená, posvěcující osobnost! to jsou základy. Téměř metafyzický pocit jednoty a pocit posvěcení s povinností, že posvěcující také chrání a zachovává“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„...člověk praktikuje ve velkém principu pokrevní a rasové příbuznosti, ‚národy‘ jsou mnohem jemnější pojmy než rasy, v podstatě objev vědy, který je nyní začleněn do cítění“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

To je jedna z nejzajímavějších pasáží posmrtných spisů a vlastně nejjednoznačnější potvrzení nacionalismu. Ale právě posmrtné spisy obsahují největší rozpory z nevyčerpatelné hojnosti a variability Nietzscheho ducha.

Jedná se o pozitivní odchylky. Nietzscheho postoj k nacionalismu zůstává v zásadě negativní. Neuznává, že zejména v Německu se v pozadí zdánlivě pouze formálního nacionalismu

skrýval pocit a intuice organické pospolitosti, instinkt pokrevního příbuzenství. Světová válka to neustále dokazovala.

Nietzsche podcenil národní vazby a přecenil jak stupeň evropského rasového míšení (viz „Rasa“) a jeho nárůst, tak civilizační sjednocovací tendence ekonomické a technické povahy. To je příčinou jeho pojetí Evropy, které ho pak vede ke stále ostřejšímu boji proti nacionalismu a druhé říši.

Nietzscheho útok na nacionalismus proto stále nemá nic společného s internacionalismem marxistického, liberálního či jiného zabarvení nebo s „panevropanstvím“ Coudenhove-Kalergiho, onoho asijsko-evropsko-židovského hybridu.

A Nietzscheho kritika má také své opodstatnění. Neboť existuje nejen hysterický nacionalismus, šovinismus, ale také „umělý nacionalismus“, alespoň tu a tam pro určité období. Po staletí se dalo zabránit sjednocení Německa tím, že se hrál „kmenový nacionalismus“ proti říšskému vědomí. Posledním experimentem byl „rakouský národ“ pod patronací a rodičovstvím Říma a Paříže. Stejně tak mohlo být vykonstruováno „československé národní vědomí“. Tento „umělý nacionalismus“ (maskovaný imperialismus) ve Versailles vytvářel „národy“ s podlými falzifikáty a kreslil hranice. Toto pojetí národností „roztříštěnosti a slabosti“, „mechanické jednoty“, je nebezpečné, znepokojivé a jedovaté, umělý produkt, nepřirozenost v politice.

Pro nás ani dnes nesmí existovat nacionalismus „sám o sobě“ s abstraktní rovnocenností a rovnými právy. Nacionalismy

jsou stejně rozmanité jako jejich základy. Každý nacionalismus má takovou hodnotu, jaký je jeho rasový a historický základ, každý nacionalismus má takovou hodnotu, jaký je jeho nositel.

Nacionální socialismus přivedl nacionalismus k nebývalé zralosti a jasnosti díky historickému a národoveckému zdůvodnění. Nietzscheho boj proti „stádnímu nacionalismu“ a proti „umělému nacionalismu“ nemůže ovlivnit nacionálněsocialistické pojetí národa, ale spíše ho prohloubit.

Němci

Vývoj

Kdo bere Nietzscheho příliš doslovně nebo příliš konceptuálně, nikdy ho plně nepochopí.

Nietzsche je jednota v proměně, konzistence v nekonzistenci. Mnohé stojí symbolicky nebo perspektivně.

Stejné slovo, stejný pojem je používán různě, dokonce protichůdně. Tam, kde používá pojem „morálka“, je třeba vždy nejprve určit, co v daném okamžiku předpokládá jako morálku. Pojem „křesťanský“ používá různě, přesto vždy používá stejné slovo. Nejvíce to platí tam, kde posuzuje Němce.[26]

Nietzsche je v jistém smyslu svým vlastním experimentem. Vrhá se, zcela odevzdán náladě, bez zábran do problému, dotahuje ho do krajních důsledků, aby se proti němu opět obrátil. Jeho tvůrčí dynamismus často hrozí vybuchnout ve všech souvislostech. To má za následek rozpory na povrchu. Ale všechny tyto zdánlivé rozpory a protiklady, i když je často těžké je rozpoznat, drží pohromadě jednota a základní směřování.

Nietzsche v podstatě používá slovo „německý“ pro tři typy:

1. Říšský Němec, „pouhý Němec“, občan Druhé říše.
2. Neněmecký Němec. „Degeneráti rasy“.

[26] *„Ze všech problémů při chápání Nietzscheho obsahuje jeho pojetí německví nepochybně největší obtíže“*, soudí A. Bäumler, s. 194).

3. Pravý Němec. „Z předvčerejška a pozítří“.

Snad nejtypičtější je Nietzsche tam, kde nemilosrdně kritizuje Němce. Snad jen Němec může ze své vlastní národnosti dělat takový problém. Je to v podstatě německá národní slabost objektivity a nestrannosti i proti vlastní povaze. Němec obvykle nemůže být pouze instinktivně nacionální. Němec potřebuje německé „vědomí“, tj. musí bojovat o vnitřní ospravedlnění. Chce své němectví chápat jako „poslání“, a to musí být „spravedlivé“, „vědecky prokazatelné“. Nacionální socialismus mohl Němce vychovávat k nejvyššímu přesvědčení o sobě samém pouze prostřednictvím substanciálního ospravedlnění, takříkajíc biologickým důkazem.

Jedině jako Němec mohl Nietzsche vést tak dramatický boj o vlastní přirozenost.

Ve svých raných dílech hledá svůj úděl v boji za německou světovou kulturu. Vášnivě doufá v německého génia. Věří ve své německé poslání.[27] Jeho nejvyšší starostí je kultura. Po politicko-vojenském vítězství v letech 1870/71 mělo následovat vítězství vnitřní, vyšší kultura, německá národní kultura. *„Největší obavy mám z nadcházejícího kulturního státu. Jen jestli nebudeme muset příliš draze zaplatit za obrovské národní úspěchy v oblasti, kde alespoň já nemohu souhlasit s žádnou ztrátou“* **(Karlu von Gersdorffovi, 7. 11. 1870)**. *„Nyní nás čekají nové povinnosti: a jestli nám z té divoké válečné hry může něco zůstat v míru, pak je to hrdinský a zároveň*

[27] *„Můj bratr miloval Německo“* (E. Förster-Nietzsche „Der junge Nietzsche“, s. 190).

rozvážný duch, který k mému překvapení... jsem v naší armádě znovu objevil, svěží a silný, ve starém germánském zdraví. Na tom můžeme stavět, v to můžeme znovu doufat! Naše německá mise ještě neskončila! Jsem odvážnější než kdy jindy: vždyť ještě ne všechno zahynulo pod francouzsko-židovskou povrchností a 'elegancí'...“ **(Karlu von Gersdorffovi, 21. 6. 1871)**.

Přesto Nietzsche „krajně pochybuje“ o „německé kultuře, která se vznáší na vrcholu.“

Má jedinou naději: Richard Wagner. Tato víra se rozpadá. Zklamání je tak strašné, že mu hrozí zlomením.

A zdá se, jako by Nietzsche s nadějí na Wagnerovo umělecké dílo přišel i o všechny naděje na němectví. Když po krizi let znovu vstupuje do boje, jeho cílem už není německá národní kultura, ale nyní filosof bojuje pro svou doktrínu a o ni. Tím se mění pohled na Němce. Naděje na „úplné původní národní kultury“ je nyní odmítána jako „romantická fantazie“ **(Lidské, příliš lidské)**. Nietzsche se v rámci lidských možností snaží odpoutat od všech vazeb, distancovat se, hodnotit celý svět pod svým aspektem, nikoli jako Němec, ale jako filosof se nyní snaží hodnotit Němce. Čím více však jeho vlastní doktrína popírá podobu současného Německa, tím rozporuplnější, až zuřivé jsou jeho soudy o Němcích samotných.

Jeho postoj k němectví však významně ovlivňuje nejen jeho filosofie, ale i jeho vlastní osud.

Profesor Bäumler[28] správně poukazuje na to, že agresivní obvinění vůči Němcům je třeba číst ve „znamení antiteze“. Toto vysvětlení však není dostatečné. Nietzsche je totiž agresivní a rozporuplný v popředí ve všech oblastech. Jak málo je jeho boj proti Wagnerovi, tak málo je jeho útok proti Němcům pouhou antitezí. Tyto útoky mají své opodstatnění v Nietzscheho osudu, filosofii a základním politickém postoji.

S žádným myslitelem se dodnes nezachází s takovou nepřízní a nepochopením jako s Nietzschem. Částečně za to může způsob jeho prezentace. To však nikdy neomlouvá to, jak s ním zacházeli jeho němečtí současníci. Prezentace Nietzscheho útoků proti Němcům proto musí také ukázat, co Němci Nietzschemu provedli.

V Německu se proti Nietzschemu ani tak nebojovalo, jako spíše ignorovalo, vysmívalo se mu, nebralo ho vážně. To je to nejhorší; známe to z prvních let boje! Nepřátelé jsou slavní, ale: stát se bláznem, posměváčkem, to je nejhorší.

Dne 12. 2. 1888 píše v. Seydlitzovi: *„... není vyloučeno, že jsem prvním filosofem doby...“* Ale: *„V Německu, přestože jsem ve 44. roce života a vydal jsem asi patnáct děl (včetně non plus ultra, Zarathustry), se jim dosud nepodařilo vytvořit ani jedinou, byť jen průměrně slušnou*

---

[28] Bäumler: *„Všechny Nietzscheho výroky proti Německu, které jsou vedeny v agresivním stylu Případu Wagner, je třeba číst ve znamení antiteze.“ „Je to stará láska, která zde nachází výraz, láska k jeho nejvyššímu poslání: být učitelem Němců“* **(Soumrak model, doslov)**.

recenzi byť jen jedné mé knihy. Nyní si vypomáhají slovy: ‚výstřední', ‚patologický', ‚psychiatrický'. O špatné a pomlouvačné narážky na mou osobu není nouze; v časopisech, učených i neučených, převládá bezuzdně nepřátelský tón, ale jak to, že proti tomu nikdo nikdy neprotestuje, že se nikdo nikdy necítí dotčen, když mě uráží? A po celá léta žádné osvěžení, žádná kapka lidskosti, ani závan lásky..." **(Reinhardtovi von Seydlitz, 12. 2. 1888)**. *„Mezi Němci je se mnou špatně zacházeno"* **(Ecce Homo)**. *„...zatím se (Němci) vůči mně zkompromitovali, pochybuji, že si v budoucnu povedou lépe... Ano, co si přeji, je být zde špatným prorokem! Mými přirozenými čtenáři a posluchači jsou již nyní Rusové, Skandinávci a Francouzi, budou jimi vždy?"* **(Ecce Homo)**.

Básník Zarathustry, jednoho z vrcholných děl světové literatury, musí nechat některé spisy vytisknout na vlastní náklady, v Německu nenajde žádného vydavatele... To přivádí Nietzscheho do nepopsatelné samoty. I když ví, že v zásadě ještě nemůže být pochopen. Ještě v roce 1888 píše: *„Ale bylo by to naprosté protivenství vůči mně samému, kdybych už dnes očekával uši a ruce pro své pravdy..."* **(Ecce Homo)**.

A v roce 1887 Overbeckovi: *„Ostatně to všechno patří ke generaci, kterou oba už asi nezažijeme: k té samé, v níž se velké problémy, jimiž trpím, jakkoli je jisté, že je ještě prožívám a pro ně žiji, musí stát hmatatelnými a musí přejít v činy a vůli"* **(Franzi Overbeckovi, 30. 6. 1887)**.

Ale stejně smýšlející a stejně cítící přátelé jsou mu také odepřeni: *„Hluboký člověk potřebuje přátele, pokud ještě nemá svého*

Boha. A já nemám ani Boha, ani přátele.“ „Odpusťte mi tento výbuch vášně, ale může za to můj pobyt v Německu, odkud se vždy s hořkostí vracím do krajů, které jsou mi příjemnější...“ „Nyní bych si měl opět dopřát trochu odpočinku: neboť duševní a duchovní napětí posledních let bylo příliš silné... a můj temperament se stal ostřejším a pochmurnějším. Mé zdraví je ve skutečnosti zcela normální, jen chudák duše je tak zraněná a tolik touží po dobrých přátelích, po lidech, „kteří jsou jako já“. Zajistěte mi okruh lidí, kteří mě chtějí slyšet a chápat, a jsem zdravý!“ **(Nietzscheho dopis sestře, 8. 7. 1886)**.

Overbeckovi: *„Kdybych Vám tak mohl přiblížit svůj pocit osamělosti! Mezi živými, stejně málo jako mezi mrtvými jsem kdy nenašel někoho, s kým bych se cítil spřízněn. Je to nepopsatelně strašné...“* **(Franzi Overbeckovi, 5. 8. 1886)**.

Nepochopení a ledová osamělost, to vše ničí duševní zdraví přecitlivělé umělcovy povahy s podivnou nevyhnutelností. Zbytek obstarají nervy ničící léky na spaní! Zhroucení v Turíně je nezadržitelným a neúprosným závěrem.

To se ohlašuje již měsíce předtím v emocionálních explozích, špatném vnímání situace, v sopečných erupcích. Tím se snaží vybít své napětí, tím chce prolomit ticho, jeho volání nebylo vyslyšeno, teď nechává křik zaznít do hluchého času!

To, co nyní píše, lze pochopit jen ve světle této nálady. Platí to zejména tam, kde zuří proti Němcům. *„Nemám vůbec na vybranou. Jen tato logika mě nyní drží na nohou; viděno ze všech ostatních stran, je můj stav neudržitelný a bolestný až mučivý. Mé poslední psaní prozrazuje něco z toho: ve stavu luku napjatého až k*

prasknutí dělá člověku dobře jakýkoli afekt, pokud je ovšem prudký“ **(Franzi Overbeckovi, 3. 2. 1888)**.

K sestře: *„Někdy se úplně vymykám kontrole, jsem téměř kořistí nejchmurnějších předsevzetí“* **(Franzisce Nietzsche, 17. 2. 1888)**.

O Soumraku model píše: *„Tento spis je mou filosofií in nuce - radikální až k bodu zločinu“* **(Georgu Brandesovi, 20. 10. 1888)**. *„Nejsem člověk, jsem dynamit“* **(Ecce Homo)**.

Především to, co stojí v Ecce Homo o Němcích, je třeba posuzovat podle těchto premis. Ne že by tyto pasáže obsahovaly v podstatě nové útoky. Jen je vše bez zábran přehnané co do formy i obsahu. A přesto je spis intelektuálně i stylisticky dílem bez příkladu, i pro Nietzscheho vrcholným počinem. Tempo je často stěží snesitelné. Častěji však Nietzsche ztrácí realitu a souvislosti.

Vzhledem k tomu, že Nietzscheho postoj k němectví má ve srovnání se zahraniční nietzscheánskou literaturou rozhodující význam, jsou tyto podrobné přípravy zřejmě oprávněné.

Kritika Němců

Již bylo ukázáno, že Nietzsche se ve svém nepřátelství vůči Říši nechává příliš unášet negací. Opakovaně se zdá, jako by politiku považoval pro Němce za zcela škodlivou, jako by politika byla pro Němce možná jen na úkor kultury. Této tendenci nepochybně příliš silně podléhá. Zásadně popírá pouze bezobsažnou a bezcílnou politiku, politiku pro politiku, politiku

bez kultury. Podobně staví do protikladu „malou politiku“, politiku národních států, a „velkou politiku“, politiku evropskou. Ne vždy si však toto základní směřování dostatečně uvědomuje. Celkové hodnocení nesporně ukazuje, že se jedná o protikladné popřední tendence. Nietzscheho vyšší pojetí politiky tím není nikdy dotčeno. Stejně tak jeho vyšší pojetí kultury. Rozhodující jsou vždy akcenty. *„Nacionalistické šílenství a vlastenecká šaškárna jsou pro mě bez půvabu: ‚Německo, Německo nade vše‘ mi zní v uších bolestně, zásadně proto, že od Němců chci a přeji si víc než to...“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

V roce 1886 Nietzsche ve své retrospektivě o svém jediném očekávání německví píše, že vkládal naděje tam, kde nebylo v co doufat, kde vše příliš jasně ukazovalo na konec... *„kde německý duch, který ještě nedávno měl vůli ovládnout Evropu, sílu vést Evropu, právě tehdy ochotně a definitivně abdikoval pod nabubřelou záminkou založení říše...“* **(Zrození tragédie)**. *„Mezitím jsem se naučil dost beznadějně a nemilosrdně přemýšlet o německé povaze“* **(Zrození tragédie)**.

Nietzsche Němcům opakovaně vyčítá, že byli tím, čím být nemohli, totiž křesťany; že reformací zachránili církev a křesťanství; a že se stali „národními“, když Napoleon chtěl jedinou Evropu. *„Ale tady mi nic nebrání, abych byl hrubý a řekl Němcům pár drsných pravd: kdo jiný to dělá? Mluvím o jejich zhýralosti v historismu.“*

„Němec“ byl argument, „Německo, Německo nade vše“ princip, Němci byli „morálním světovým řádem“, ve vztahu k

imperium romanum „nositeli svobody“, ve vztahu k 18. století obnovou morálky, „kategorického imperativu“... Měli na svědomí všechny velké kulturní zločiny čtyř století! A vždy ze stejného důvodu, z jejich nejvnitřnější zbabělosti před skutečností, která je zároveň zbabělostí před pravdou, skrze jejich nepravdivost z „idealismu“.

Němci připravili Evropu o úrodu, o smysl posledního velkého věku, věku renesance, ve chvíli, kdy na místě opačných, úpadkových hodnot zvítězil vyšší řád hodnot, kde zvítězily hodnoty ušlechtilé, život potvrzující, budoucnost zaručující. *„Luther, osud mnicha, obnovil církev, a co je tisíckrát horší, křesťanství ve chvíli, kdy se poddávalo... Křesťanství, toto náboženství se stalo negací života! Luther, nemožný mnich, který napadl církev z důvodů své „nemožnosti“, a v důsledku toho ji obnovil. Katolíci by tak měli Luthera oslavovat“* **(Ecce Homo)**.

Němci se prý nakonec jako vyšší moc génia a vůle dostatečně silná na to, aby z Evropy udělala jednotu za účelem světovlády, zviditelnili na mostě mezi dvěma dekadentními stoletími a svými „osvobozeneckými válkami“ zbavili Evropu smyslu, zázraku smyslu Napoleonovy existence. Němci jsou vinni nacionalismem, *„touto antikulturní nemocí..., kterou Evropa trpí...“*, tímto *„udržováním malého státního systému Evropy, malé politiky“* **(Ecce Homo)**.

Pokud jde o politické chyby u nás, jsou prokázány jinde. Zda jsou v nich obsaženy historické, zejména kulturněhistorické omyly, nelze v tomto rámci zkoumat. Tento ústřední útok má

pouze ukázat, z jakých předpokladů vycházejí Nietzscheho útoky proti Němcům.

Se zklamáním a opovržením pohlíží Nietzsche na kulturu a intelektualitu druhé říše: *„Nemohu to v Německu vystát, duch malosti a poddanství prostupuje všechno, až po nejmenší městské a vesnické noviny a stejně tak až po nejváženější umělce a učence...“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

„Dočasná švýcarizace“ je pro něj prostředkem *„jak se podívat trochu dál než na německou momentální ekonomiku“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Goethe byl v dějinách Němců událostí bez následků: nikdo nemohl ukázat na kus Goetha v německé politice posledních 70 let... **(Lidské, příliš lidské)**.

Německý duch se stával hrubším a plošším. Ještě děsivější pro Nietzscheho bylo, že německá vážnost, německá hloubka, německá vášeň v intelektuálních záležitostech stále více upadala. Změnil se patos, nejen intelektuálnost. Občas se dotkl německých univerzit a našel jen neplodnou, samolibou a vlažnou duchovnost. Německo bylo stále více považováno za evropskou planinu. *„Stále hledám Němce, se kterým bych mohl být svým způsobem vážný...“* **(Soumrak model)**. *„Mám své čtenáře všude, ve Vídni, v Petrohradě, v Kodani a Stockholmu, v Paříži, v New Yorku, nemám je v evropské planině Německu...“* **(Soumrak model)**.

Německo bylo národem stále pomalejším a instinktivně chudším ve věcech intelektuálních, stále upřímnějším, který se nadále se záviděníhodnou chutí živil protiklady a snažil se smířit

„víru“ i vědeckost, „křesťanskou lásku“ i antisemitismus, Vůli k moci, „Říši“ i evangel des humbles bez zažívacích potíží. *„... tento nedostatek kontrastu mezi protiklady! Tato žaludeční neutralita a ’nezištnost’, tento spravedlivý smysl německého gusta, který všemu přiznává stejná práva, kterému všechno chutná...“* **(Ecce Homo)**.

Již v *Úsvitu* poukazuje s vynikající charakteristikou na onu německou arci slabost, „nedostatek kontrastu mezi protiklady": Němci, tento národ bezpodmínečných citů, byli nyní zcela zkyslí, a to svými vlastními velikány... Tam byl Schopenhauer odpůrcem Wagnerovy hudby a Wagner odpůrcem Bismarckovy politiky a Bismarck odpůrcem veškerého wagnerismu a schopenhauerismu **(Úsvit)**.

To je opakovaně Nietzscheho ústřední výtka: Němci nemají kulturu, tj. chybí jim jednota vnitřního a vnějšího, obsahu a formy. Uvedu to ještě přesněji. Všechny ostatní výtky, i když v nich nepadne ani slovo o kultuře, se dají vysledovat k tomuto základnímu motivu. Mění se pouze slova.

Místo rozporu mezi formou a obsahem se ve všech variantách objevuje výtka: *„nedostatek kontrastu mezi protiklady“*. *„Německá duše je především různorodá, různého původu, více poskládaná a navrstvená než skutečně vybudovaná, což je dáno jejím původem...“* Jako národ nejobludnějšího míšení a prolínání ras, snad dokonce s převahou předárijského živlu, jako „národ středu“ v každém smyslu, jsou Němci nepochopitelnější, obsáhlejší, rozporuplnější, neznámější, nevypočitatelnější, překvapivější, ba děsivější než jiné národy samy pro sebe:

vymykají se definici, a proto jsou již zoufalstvím Francouzů... Němec zná tajné cesty do zmatku. A jako všechno miluje svou podobu, tak Němec miluje mraky a všechno, co je nejasné, stává se, stmívá se, je vlažný a zahalený: nejisté, nezformované, proměnlivé, rostoucí všeho druhu cítí jako „hluboké“. Němec sám není, stává se, „rozvíjí se“.

Neohrabanost německého učence, jeho společenský nevkus, znepokojivě dobře ladí s vnitřní upjatostí a lehkou odvahou, před níž se už všichni bohové naučili bát. Vládne tu hulvátská lhostejnost ke vkusu a vedle sebe stojí to nejušlechtilejší a nejobyčejnější! **(Mimo dobro a zlo)**.

Nietzsche se opakovaně snaží oddělit Němce od největších Němců. Velcí Němci byli nadněmečtí. *„Goethe stál v každém ohledu nad Němci a stojí tak i nyní: nikdy k nim nebude patřit. Jak by se mu mohl národ Goethovy duchovnosti kdy vyrovnat v blahobytu a dobré vůli! Tak jako Beethoven skládal hudbu nad hlavami Němců, jako Schopenhauer filosofoval nad jejich hlavami, tak Goethe napsal svého Tassa, svou Ifigenii nad hlavami Němců...“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Co je to němčina? Nietzsche si tuto otázku klade opakovaně. Mají být němečtí filosofové „v přípustném smyslu také přičítáni k dobru celé rase?... Nebo by tomu bylo naopak? Byli tak individuální, takovou výjimkou ducha rasy, jakou bylo s dobrým svědomím Goethovo pohanství? Nebo jako je s dobrým svědomím Bismarckův machiavelismus, jeho takzvaná 'Realpolitik' mezi Němci?“

Leibniz, Kant, Hegel na druhé straně... *„Ve všech třech případech cítíme, že něco z nás je odhaleno a domyšleno, a jsme za to vděčni a zároveň překvapeni...“ „Sebepoznání, sebeprožívání, sebepochopení.“ „... ‚Náš vnitřní svět je mnohem bohatší, obsáhlejší, skrytější‘, tak se cítíme s Leibnizem. Jako Němci pochybujeme s Kantem o konečné platnosti vědeckého poznání a vůbec všeho, co lze kauzálně poznat: poznatelné jako takové se nám zdá méněcenné. My Němci jsme hegeliáni, i kdyby žádný Hegel nikdy neexistoval, nakolik (na rozdíl od všech Latinů) instinktivně přisuzujeme hlubší význam a bohatší hodnotu stávání se, vývoji než tomu, co ‚Nám‘...“*[29]

Naproti tomu Schopenhauer s „problémem hodnoty existence“, s „vědeckým svědomím“, „intelektuální čistotou za každou cenu“, byl mezi Němci „výjimečným případem“. Schopenhauer byl pesimistou jako *„příkladný Evropan, a ne jako Němec“*. *„Dnešní Němci“* se svým *„veselým vlastenectvím“* nebyli pesimisty **(Radostná věda)**.

Vedle těchto pokusů o definici „Němce“, které jsou zčásti nepřekonatelným mistrovským dílem národní psychologie, se Nietzsche několikrát pokusil také o rasovou definici Němců, aniž by to ovšem bylo dnes tak aktuální jako v případě jeho psychologických náčrtů. Jde o pokus najít rasové příčiny *„nedostatku kontrastu mezi protiklady“*. *„Stačí se podívat na tváře Němců: všechno, co v sobě mělo mužnou, překypující krev, odešlo do ciziny; nad ubohý zbytek obyvatelstva, duševně služebný národ, přišlo zlepšení z ciziny, zejména prostřednictvím slovanské krve.“*

[29] Není náhodou, že Nietzsche zde vždy mluví o „my“ a „nám“.

„Braniborská šlechta a pruská šlechta vůbec (a sedláci některých severoněmeckých krajů) obsahují v současnosti nejvíce mužných povah v Německu“ **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Všichni praví Němci odešli do ciziny; dnešní Německo je předslovanský národ...“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Kdysi chtěl Nietzsche současným Němcům upřít všechny germánské vlastnosti: *„Mezi starými Germány a námi Němci,“* tvrdil, *„neexistuje žádný konceptuální, natož pokrevní vztah“* **(Genealogie morálky)**. *„Germáni jsou dost možná nejsmíšenějším národem. ‚Národ středu‘, vynálezci porcelánu a čínskému typu podobní tajní radové“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Současní Němci byli něčím mladým a stávajícím, Nietzsche je odlišuje od Němců reformace a třicetileté války. Přehlížet tuto propast by bylo historickou falzifikací. V 17. století došlo k něčemu, co se rovnalo pádu rasy. Tento fenomén odrazování, zbabělosti, senility, čínského copu, to musel být vcelku důsledek strašlivé zkaženosti krve.

Odhaduje se, že nejmužnější muži neustále odcházeli do ciziny a tam umírali nebo degenerovali. V té době také docházelo k nedobrovolnému míšení s méně příbuznými rasami... Nejhůře měla být postižena německá šlechta: ta byla poškozena nejhlouběji. *„Co zůstalo doma, trpělo alkoholismem, co odešlo do ciziny a vrátilo se, syfilidou. Do dnešního dne měla v intelektuálních záležitostech jen málo co říci“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

I tento výběr výroků ukazuje, že Nietzsche v podstatě vždy popírá totéž: křesťanskou, národní buržoazii druhé říše, směsici

ras, duší, názorů, neněmecké v Němci, nedostatek kontrastu mezi protiklady, rozpor mezi vnitřním a vnějším. Němcům chybí „kultura“ v Nietzscheho smyslu. Často je na německví napadáno jen to, co by se dalo ještě více vytknout jiným evropským národům. Proč Nietzsche vždy obviňuje Němce?

Všechny tyto útoky mají své kořeny již v *Nečasových úvahách*. Pouze forma a intenzita se mění s epochami osudu. Zuřivé výpady v pozdějších dílech, pokud nepůsobí nezdravě nebo tendenčně, nejsou obsahově nové. *„To, čemu se v Německu říká 'hluboké', je právě ta instinktivní nečistota vůči sobě samému, o níž mluvím: člověk nechce mít o sobě jasno“* **(Ecce Homo)**. *„Co jsem Wagnerovi nikdy neodpustil? To, že se povyšoval nad Němce, že se stal říšským Němcem... Kam až Německo sahá, tam kazí kulturu“* **(Ecce Homo)**. Jazyk je stále ostřejší. *„Myslet německy, cítit německy, to mohu všechno, ale to je mimo mé síly...“* **(Ecce Homo)**. *„To už se ví všude: v tom hlavním, a tím zůstává kultura, se s Němci už nepočítá“* **(Soumrak model)**.

Protože: Kultura by byla jednotou života. Německo je však filosofický, politický a umělecký chaos. Nietzsche se neštítí urážek a provokací. *„Ti Němci jsou moji nepřátelé, to přiznávám: Pohrdám u nich každou konceptuální a hodnotovou nečistotou, každou zbabělostí před každým upřímným Ano a Ne... mají na svědomí všechny ty polovičaté, tříčtvrteční míry, z nichž je Evropa nemocná... Pokud se s křesťanstvím neskoncuje, budou za to moci Němci...“* **(Antikrist)**. *„Němci nemají ani ponětí o tom, jak jsou sprostí, ale to je superlativ sprostoty, oni se ani nestydí za to, že jsou jen Němci... mluví o všem, považují se za rozhodující, obávám se, že rozhodli i o mně...*

Celý můj život je přísným důkazem těchto tvrzení. Marně v něm hledám náznak taktu, jemnosti vůči mně. Od Židů ano, ale od Němců nikdy...“ **(Ecce Homo)**. *„Němci jsou pro mě nemožní. Když si představím typ člověka, který je v rozporu se všemi mými instinkty, vždycky se objeví Němec...“* **(Ecce Homo)**.

A přesto Nietzsche i přes tyto přehnané výlevy zůstává Němcem. Ne ovšem „říšským Němcem“. Již ve čtvrté *Nečasové úvaze* se objevuje toto jiné pojetí Němce: *„Němci nejsou ani národní, ani kosmopolitní, ti největší Němci...“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Dobrý Němec, promiňte mi, když to desetkrát zopakuji, už není Němec“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Zdá se, že jsem něco jako Němec vymírajícího druhu. 'Být dobrým Němcem znamená de-germanizovat se'?“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

A dokonce i v Ecce Homo, v tom spise, který obsahuje nejhorší výtky a urážky vůči „říšským Němcům“, se Nietzsche znovu vyznává jako Němec. *„Na druhou stranu jsem možná více Němec, než by dnešní Němci, pouhý říšští Němci, byli ještě schopni být, jsem poslední antipolitický Němec”* **(Ecce Homo)**.

Není tím řečeno vše? Antipolitický Němec, tj. protiříšský Němec „více Němec“, tj. Němec ve vyšším smyslu, než by tento věk mohl být. Nietzsche nám tak dal vzorec pro pochopení svého postoje k němectví.

Romanismus

Nietzschemu je vyčítána nejen nenávist k Němcům, ale dokonce i „románství“. Jako ospravedlnění postačí ty pasáže, kde staví

dekorativní, ale jednotnou kulturu Francouzů proti německé stylistické zmatenosti. Nelze Nietzscheho zfalšovat hůře. *„V téže chvíli, kdy Německo povstává jako velmoc, získává Francie změněný význam jako kulturní velmoc. Již dnes se do Paříže přesunulo mnoho nové vážnosti, mnoho nové vášnivosti ducha; například otázka pesimismu, otázka Wagnerova, téměř všechny psychologické a umělecké otázky se tam posuzují nesrovnatelně jemněji a důkladněji než v Německu“* **(model Soumrak)**.

Přehlédlo se, že Nietzsche zde nepoužívá své vyšší řecko-germánské pojetí kultury.[30]

Stejně jako byla francouzská dekorativní kultura zaměněna s Nietzscheho skutečným pojetím kultury, tak byla „libres penseurs“ zaměněna s Nietzscheho „svobodným duchem“ a „svobodnou myslí“. Zde však sám podal odpověď: *„...dodnes mi nic nebylo cizí a nesouvislejší než celý evropský a americký druh ‚libres penseurs‘. S nimi, stejně jako s nenapravitelnými zabedněnci a klauny ‚moderních idejí‘, se nacházím dokonce v hlubším nesouladu než s kterýmkoli z jejich odpůrců“* **(Ecce Homo)**.

---

[30] A. Bäumler píše: *„Pro Nietzscheho je však lidstvo Evropa a z Evropy zná skutečně jen Německo. Jedinou další evropskou kulturou, s níž přichází do styku, je kultura francouzská. Co je však pro Nietzscheho Francie? Literární pojem. Francií myslí Gobineaua a Taina...“ „Jemnost psychologie a 17. století, v němž francouzská intelektualita určovala evropskou kulturu. Německo naproti tomu zažil“* **(Soumrak model, doslov)**.

„Francie je i dnes sídlem nejduchovnější a nejvytříbenější kultury v Evropě: člověk však musí vědět, jak tuto ‚Francii vkusu' najít...“ **(Mimo dobro a zlo)**.

A nositelé této kultury? *„Fatalisté, škarohlídi, nemocní, choulostiví, umělí... Jako umělci nemají v Evropě jiný domov než v Paříži... Prsty pro nuance, psychologickou morbiditu najdeme jen v Paříži“* **(Ecce Homo)**. To je ta „kulturní síla“ Francie! *„Schopnost uměleckých vášní, oddanost „formě“, pro kterou bylo mezi tisíci jinými vynalezeno slovní spojení l'art pour l'art...“* A amoralista dokonce chválí *„jejich starou mnohotvárnou moralistní kulturu, na níž mohou Francouzi založit převahu nad Evropou...“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Na tomhle by se člověk mohl nechat nachytat! Nietzsche však jde ještě dál: S nepřekonatelnou ostrostí bojuje proti Wagnerovi. Jeho umění nazývá hudbou dekadence. Toto umění dekadence však patří Francii, Paříži. Zároveň tuto francouzskou dekadenci staví jako kulturní sílu proti Němcům. Romanismus?

Jak málo má Nietzscheho skutečné pojetí kultury společného s francouzským l'art pour l'art dekadence a s „morální kulturou“, se pokusím ukázat později.

V otázce katolicismu však existuje mnohem přesnější měřítko: postoj Francie ke křesťanství. Křesťanství je Nietzscheho skutečným nepřítelem. To, co s ním bytostně souvisí a je jeho přítelem, patří k jeho nepřátelům. Schopnost pro pohanství je nejvyšší vyznamenání, které Nietzsche uděluje, spřízněnost s křesťanstvím nejostřejší negace. *„Nelze zpochybnit, že Francouzi byli nejkřesťanštějším národem na světě...“* **(Úsvit)**.

„Celá vyšší spiritualita ve Francii je instinktivně katolická“ **(Pozdní pozůstalost)**. *„Zdá se, že katolicismus patří k latinským rasám mnohem důvěrněji než křesťanství obecně k nám Seveřanům, a že tudíž nevíra v katolických zemích znamená něco zcela jiného než v protestantských, totiž jakousi vzpouru proti duchu rasy, zatímco u nás je to spíše návrat k duchu (nebo nedostatku ducha) rasy“* **(Mimo dobro a zlo)**. *„Jak katolicky, jak neněmecky nám zavání sociologie Augusta Comta se svou románskou logikou instinktů! Jak jezuitský je ten sympatický a bystrý ciceron z Port-Royal, Sainte-Beuve, přes všechno své nepřátelství k jezuitům!“* **(Mimo dobro a zlo)**. *„Ve Francii rozkvetl křesťanský ideál, kam až mu to bledé slunce severu dovolilo“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Kdo ještě dokáže mluvit o romanismu u Nietzscheho, buď záměrně falšuje jeho osobnost a učení, nebo není ochoten Nietzscheho nikdy pochopit do hloubky. Celá jeho filosofie je zakořeněna v nordicko-pohanském světovém cítění. Romanismus je ve vztahu k Nietzschemu pouhou frází.

Křesťanství se podobá Románům. Ale křesťanství a germánství jsou pro Nietzscheho věčné protiklady. *„Chce-li někdo tvrdit, že Germán byl předem utvořen a předurčen pro křesťanství, nesmí mu chybět drzost. Opak je totiž nejen pravdivý, ale i hmatatelný“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Nietzsche po celý svůj život bojuje s veškerou vášní proti myšlenkám Francouzské revoluce, proti Rousseauovi! Pokud však ctí velké francouzské osobnosti, pak, stejně jako v případě Napoleona, Gobineaua atd., nejsou Francouzi podle krve.

Opět odkazuji na Wagnera. V tomto případě by se v boji Nietzsche versus Wagner nemělo a ani nemůže stát na žádné straně. Rozhodující pro tento úkol je pouze to, že „románský“ Nietzsche nazývá vše, proti čemu ve Wagnerově umění bojuje krajními prostředky, francouzským. *„Pokud jde o Wagnera, lze se chytit za ruce, možná za pěsti, že Paříž je pro Wagnera tou správnou půdou: čím více se francouzská hudba utváří podle potřeb „âme moderne“, tím více se wagnerizuje...“* (**Soumrak model)**.

To platí především pro Wagnera z „Parsifala“. Ale to, co Nietzsche u Wagnera potvrzuje, hned označuje za antirománské: *„Snad to nejpozoruhodnější, co Richard Wagner vytvořil, je navždy nepřístupné, necítí a nenapodobuje to celá pozdní latinská rasa, nejen pro dnešek: postava Siegfrieda, toho velmi svobodného člověka, který je skutečně příliš svobodný, příliš tvrdý, příliš veselý, příliš zdravý, příliš protikatolický pro vkus starých a rozměklých kulturních národů. Možná byl dokonce hříchem proti katolicismu, tento protirománský Siegfried: nuže, Wagner tento hřích dostatečně odčinil...“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Co zůstalo z „romanismu"? Tato teze má jedno opodstatnění: Nietzsche dává přednost slunci a veselosti jihu. Je to starý germánský sklon a příklon k jihu. Ale co to má společného s romanismem, s civilizací, s Paříží? Nietzsche je náladově spjat pouze s heroickou krajinou Horních Engadin. Nietzsche a romanismus jsou si svou podstatou a náladou stejně vzdálené jako Horní Engadina a Paříž.

Pojetí kultury

Kdyby Nietzsche usiloval pouze o francouzskou dekorativní kulturu, proč by tedy jeho životní boj o kulturu? Francie je dědicem formální kultury římského imperialismu. Nietzsche však netvořil své pojetí kultury na Římu, ale na Helladě!

Ostatně v Nietzscheho „protiněmeckých" výpadech je to hlavní motiv: Germáni nemají žádnou kulturu. Zde začíná jeho boj, a proto je třeba zde představit vývoj tohoto boje: Mladý Nietzsche vede boj za původní německou kulturu tím, že ukazuje formální, konvenční kulturu Francie jako příklad, nikoli jako vzor: Proti kosmopolitnímu bahnu takzvané německé vzdělanosti vzývá německého ducha: *„Je ovšem třeba pochopit, jak tohoto německého ducha hledat nejprve v jeho úkrytech, pod módními převleky nebo pod hromadami sutin, je třeba ho milovat natolik, aby se nestyděl ani za jeho zakrnělou podobu, je třeba se především vyvarovat toho, aby se zaměňoval s tím, co se dnes s hrdým gestem nazývá „německou kulturou současnosti". S tou je tento duch spíše vnitřně znepřátelen"* **(Nečasové úvahy)**.

Srovnejte, jak se zde již o patnáct let dříve uplatňuje pojetí německého ducha, které již obsahuje vše podstatné z toho, co chce později Nietzsche chápat pod pojmem „antipolitický Němec", pod pojmem „víceněmecký".

To, co později nazývá „nedostatkem kontrastu mezi protiklady", je zde potíráno jako „kosmopolitní agregát": *„To, co se dnes se zvláštní domýšlivostí nazývá „německou kulturou", je kosmopolitní agregát, který se k německému duchu vztahuje jako*

novinář k Schillerovi, jako Meyerbeer k Beethovenovi.“ To bylo možné jen pod vlivem zásadně neněmecké civilizace Francouzů, která byla nečinně a s nejistým vkusem napodobována a v této nápodobě dávala německé společnosti a tisku, umění a stylistice lesklou podobu. Kopie však nikde nedosahuje tak umělecky plného účinku jako ona původní civilizace Francie vyrostlá z podstaty románské **(Nečasové úvahy)**.

Francie je tedy příkladem formálně jednotné původní kultury. A vzor? *„Existuje starý boj Němců proti antice, tedy proti staré kultuře: je jisté, že právě to nejlepší a nejhlubší v Němcích jí vzdoruje. Ale hlavní je toto: tento odpor je správný jen tehdy, pokud se tím myslí romanizovaná kultura: ale ta je už rozkladem kultury mnohem hlubší a ušlechtilejší. Proti tomu se Němec brání neoprávněně“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Ne Řím, ale řecká kultura je vzorem pro původní národní kulturu. Nietzsche ukazuje, jak se Řekové ubránili cizím vlivům a našli jednotu podstaty a života.

Řekové byli po staletí stejně jako my v nebezpečí, že je zaplaví cizí a minulé. Nikdy nežili v hrdé nedotknutelnosti: jejich „vzdělání“ bylo spíše dlouho zmatkem cizích, semitských, babylonských, lýdských a egyptských forem a pojmů a jejich náboženství skutečným soubojem bohů celého Orientu: *„Podobně jako je dnes ‚německá vzdělanost‘ a náboženství zmatkem, který v sobě bojuje s celým cizím světem, s celou minulostí.“* Nicméně helénská kultura nebyla agregátem... Řekové se postupně naučili uspořádat zmatek tím, že se podle delfské nauky zamýšleli nad

sebou samými, tedy nad svými skutečnými potřebami, a zdánlivé potřeby nechali odumřít **(Nečasové úvahy)**. *„Je to podobenství pro každého z nás: musí uspořádat chaos... Pak se naučí chápat, že kultura může být něčím jiným než dekorací života... Tak se mu odkrývá řecké pojetí kultury, na rozdíl od románského, pojetí kultury jako nové a zdokonalené fysis, bez vnitřku a vnějšku, bez přetvářky a zvyklosti, kultury jako jednoty mezi žitím, myšlením, jevením a chtěním.“* Tato kultura musí vzniknout. *„Kéž by sama dokázala přivodit pád celé dekorativní kultury“* **(Nečasové úvahy)**.

Pak se může německý duch *„po návratu k prapůvodnímu zdroji své bytosti odvážit směle a svobodně kráčet před všemi národy, bez vůdčích strun románské civilizace: jen když pochopí, jak se neochvějně učit od jednoho národa, od něhož je už to, že se vůbec můžeme učit, velká sláva a význačná vzácnost, od Řeků“* **(Zrození tragédie)**.

Kdyby měl Nietzsche již dříve přístup k výsledkům dnešního prehistorického bádání, pak by pro něj byla vzorem nejen řecká, ale i starogermánská kultura. Po vítězství v letech 1870/71 se Nietzsche obává, že by se Němec mohl chtít vyhnout svému kulturnímu úkolu: *„Raději by si hrál na hlupáka, byl opicí, raději by se učil mravům a umění, jimiž se život stává zábavným.“*

Ale německého ducha už nešlo urazit víc, než kdyby se k němu choval, jako by byl z vosku, aby do něj jednoho dne mohl vtěsnat i eleganci. A kdyby bylo bohužel pravdou, že by se značná část Němců ráda nechala uhnísť a přetvořit, pak by se proti tomu mělo mluvit, dokud to nebude slyšet: *„už u vás*

nepřebývá, ta stará německá povaha, která je vskutku tvrdá, drsná a plná odporu, ale nejvzácnější materiál, na kterém mohou pracovat jen ti největší sochaři...“ **(Nečasové úvahy)**.

V těchto větách jsou vlastně již přítomny všechny tendence Nietzscheho útoků až do poslední doby. V podstatě jde vždy o onu výtku, počínaje Nečasovými úvahami a konče Ecce Homo: „Nedostatek kontrastu mezi protiklady“, absence kultury: *„Člověk tedy žije, ve srovnání s dřívějšími dobami, i dnes ještě v nedbale nesprávné francouzské zvyklosti, jak naznačuje celá naše chůze, stání, rozhovor, oblékání, bydlení. Zatímco člověk věřil, že ustoupí přirozenosti, zvolil si jen požitkářství, pohodlí a nejmenší možnou míru sebepřekonání. Člověk se může toulat německým městem, všechny zvyklosti se při každodenním porovnávání s národní svérázností cizích měst ukazují v záporných hodnotách, vše je bezbarvé, opotřebované, špatně okopírované, nedbalé ... Smysl pro formu Němci téměř ironicky odmítají, neboť mají smysl pro obsah: jsou to přece slavní lidé niternosti... Nyní je tu také slavné nebezpečí niternosti... cizinec si vždycky zachová nějaké právo, když nám vytýká, že naše nitro je příliš slabé a neuspořádané, než aby mohlo působit navenek a dát si formu“* **(Nečasové úvahy)**. *„Chci mluvit přímo jen o nás, současných Němcích, kteří trpí slabostí osobnosti a rozporem mezi obsahem a formou více než ostatní národy.“*

Nietzsche proto požaduje nové pojetí kultury: *„Kultura je především jednota uměleckého stylu ve všech životních projevech národa. Mnoho vědění a vzdělanosti však není ani nutným prostředkem kultury, ani jejím znakem, a je slučitelné, je-li to nutné, s opakem*

kultury: barbarstvím, tj. bezstylovostí nebo chaotickou směsicí všech stylů“ **(Nečasové úvahy)**.

Současný Němec však v této chaotické změti všech stylů žije. Dokládá to *„...každý pohled na jeho oděv, jeho pokoje, jeho dům, každá procházka ulicemi jeho měst, každá návštěva časopisů obchodníků s uměleckou módou; uprostřed společenského styku by si měl uvědomit původ svých mravů a pohybů, uprostřed našich uměleckých institucí, koncertů, divadel a múz potěšení z groteskności vedle sebe a nad sebou všech možných stylů.“ „Němec kolem sebe hromadí formy, barvy, výrobky a kuriozity všech dob a oblastí a vytváří tak lunaparkovou barevnost, kterou pak jeho badatelé musí považovat a formulovat jako ‚modernu jako takovou‘: on sám zůstává v této změti všech stylů klidně usazen...“* **(Nečasové úvahy)**.

Skutečná kultura je pravým opakem: *„Kultura národa se projevuje v jednotném zkrocení jeho pudů... Ve všech řeckých pudech se projevuje zkrocující jednota...“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Nietzsche vede tento boj za německý národ. Chce jednotu německého života: *„... národ, jemuž se přisuzuje kultura, by měl být ve vší skutečnosti jen něčím živým a jednotným a ne se tak nešťastně rozpadat na vnitřní a vnější, na obsah a formu... proto zde bude výslovně platit mé svědectví, že je to německá jednota v tom nejvyšším smyslu, o kterou usilujeme a o kterou usilujeme vroucněji než o politické sjednocení, jednota německého ducha a života po zničení protikladu mezi formou a obsahem, mezi niterností a zvyklostí“* **(Nečasové úvahy)**.

Nikoliv formálně-dekorativní kultura Francie je Nietzscheho kulturním cílem, ale německá jednota formy a obsahu podle nedosaženého řeckého vzoru. Nietzscheho mladické naděje jsou však zmařeny. Jako by se zdrcující předtuchou svého osudu píše již tehdy o „pravém německém duchu“: *„Je cizincem: v osamělém smutku prochází kolem a tam se houpe kadidelnice před tou pseudokulturou, která si za jásotu ‚vzdělaných‘ učitelů a novinových pisálků přivlastnila jeho jméno, jeho důstojnost a hraje hanebnou hru se slovem ‚Němec‘“* **(Nečasové úvahy)**.

Ačkoli Nietzsche nad Wagnerem zoufá, nevzdává se naděje na německou kulturu, v jeho nitru se opakovaně prodírá paprsek víry v německého génia, často uprostřed zdánlivě nejostřejších útoků. *„Je pravda, že k podstatě Němce patří být bezstylový? Nebo je to znak jeho neúplnosti? Pravděpodobně ano: to, co je německé, se ještě zcela jasně neprojevilo. Nelze se to naučit ohlédnutím: člověk musí věřit vlastním silám. Německá podstata tu ještě vůbec není, musí se jí nejprve stát, aby byla především viditelná a upřímná sama k sobě. Ale každé zrození je bolestné a násilné...“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„V Německu zatím nebyla žádná kultura, ale jen mystičtí separatisté. Vždycky jen jednotlivci, to je útěcha!“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Dosud v Německu neexistovala žádná kultura. Proti tomuto tvrzení není námitkou, že v Německu existovaly velké individuální osobnosti (Goethe atd.): ty totiž měly svou vlastní kulturu. Ale právě kolem nich, jakoby jako mohutné, vzdorovité, izolované skály, vždy ležel zbytek německé podstaty jako jejich protiklad, totiž jako měkká, bažinatá, nejistá půda, na níž každý krok a došlap cizince působil ’otisky’ a -*

'tvořil': Německá kultura byla věcí bez charakteru, téměř bezbřehou poddajností" **(Pozdní pozůstalost)**.

„Němci nemají žádnou kulturu", tedy podle Nietzscheho především Němci stále nemají německou kulturu, stále nemají žádnou původní kulturu. Ne proti německé kulturní možnosti, ale proti německému stylistickému bahnu formální a přitom původní kultury Francie, respektive francouzské civilizace se staví.

Jedno je naprosto jisté, že Nietzscheho cílem nikdy nebyla umělecká, civilizační formální kultura Francie. Celá jeho filosofie je skutečně bojem obsahu proti formálnímu, rozvíjení přírody proti stylizované přírodě, germánského proti románskému, kultury proti civilizaci.

V době *Vůle k moci* shrnul Nietzsche svůj aktuální názor na francouzskou kulturu do jedné věty: *„Francie v čele kultury, znamení úpadku Evropy..."* **(Die Unschuld des Werdens)**.

V knize Lidské, příliš lidské začíná Nietzscheho odstup od pojmu národ. Víru v obrodu *„dokončených původních národních kultur"* zároveň označuje za *„romantickou fantazii"* **(Lidské, příliš lidské)**. My jsme však koncept národa znovuobjevili a dovedli jej k nejvyššímu rozvoji a zralosti. To, co bylo dříve instinktem a pocitem, se díky biologickému základu stalo jasně vědomým. Národ je středobodem našeho jednání a cílů. Tím se pro nás kulturní filosofie mladého Nietzscheho stává opět aktuální. I když s omezeními:

1. Umění a kultura nejsou pro nás účelem národa, ne národ je pro kulturu, ale kultura je pro národ. Nietzsche akcentuje kulturu příliš silně. Samotný život národa je pro nás vždy vyšší než jednota uměleckého stylu ve všech životních projevech...

2. Ačkoli dosud neexistovala žádná původní německá kultura, naše kulturní výtvory nejsou pouze „separatistické“. Jsme hrdí na bohatství typicky německých kulturních výtvorů.

3. Naším vzorem je nejen řecká kultura, ale i starogermánská kultura.

Nietzscheho požadavek jednoty formy a obsahu je v nejhlubším smyslu požadavkem totality lidského života: Kultura je touto totalitou.

Čím více prosazujeme národ, tím oprávněnější se stává naděje na původní německou kulturu. Prvním předpokladem byl jednotný světonázor. Nacionální socialismus jej vytvořil a spolu s ním promění celý národ. Druhý předpoklad spočívá ve zvýšení rasové podstaty jádra našeho národa. Z duchovní a rasové jednoty se musí zrodit jednota životního stylu. Světonázor a nordizace vytvoří základ pro nadcházející německou kulturu. To je náš nejhlubší závazek a nejpyšnější naděje.

Naděje a vyznání

Nelze oprávněně pochybovat o tom, že Nietzsche politicky bojoval proti Němcům, zejména jako proti „Říši“. To je konečný význam jeho formule „být dobrým Němcem znamená odgermanizovat se“. Stejně tak bojuje proti neněmeckému v Němcích a německým národním slabostem všemi psychologickými a dokonce rasovými argumenty.

V jádru však zůstává Němcem a věří v Němce a nejostřeji kritizuje tam, kde má ještě naději sám. *„Tam, kde člověk pohrdá, nemůže vést válku… Naopak, útočení je pro mě důkazem dobré vůle, za okolností vděčnosti“* **(Ecce Homo)**.

Poukažme ještě jednou na onu větu z Ecce Homo, která, umístěná přímo uprostřed nejkrajnějších výzev, ba urážek Němců, zahrnuje Nietzscheho pravdivé vyznání k němectví: *„Na druhé straně jsem snad více Němcem, než jsou dnešní Němci, pouzí říšští Němci, jsou stále schopni být, já, poslední antipolitický Němec”* **(Ecce Homo)**.

Nietzsche se k Němcům nechoval tak špatně jako Němci k němu! Stará nevděčnost Němců vůči jejich největším.

Je omluvitelné, že Nietzsche byl často špatně chápán. Od čtenáře vyžaduje mnoho. Zdá se mi však nepochopitelné, že dodnes nebyl dostatečně doceněn pro své nesrovnatelné jazykové umění. Už jen to, co dal německé próze, ho řadí mezi velké tvůrce všech dob. Jeho obrazy leží v téměř mystický-náboženském lesku. Jen Němec dokáže přírodu prožívat tak hluboce, s posvěcujícím citem pro svět. Nietzsche filosofuje v

obrazech a náladách, nejsmyslnější se stává duchovním, nejduchovnější smyslovým. Po Lutherovi je Nietzsche největším tvůrcem a formovatelem německé prózy.

Nyní namátkou ze všech životních epoch ty pasáže, kde Nietzsche (bez ohledu na časové rozpory), mimo svůj politický systém, přímo hovoří o německé podstatě a německých nadějích: *„Kdo jiný než německá mládež bude mít nebojácnost pohledu a panskou vlastnost vůči nesmírnému, aby se odvrátila od všech těch slabých útěšných doktrín liberálního optimismu v každé podobě a žila odhodlaně v celku a naplno“* **(Zrození tragédie)**.

Nietzsche má nové pojetí barbara: *„... Němci jsou přes všechny ty humánní vlastnosti barbaři. Kdyby jim, barbarům, někdo přál vítězství, pak ovšem ne proto, že jsou to barbaři, ale proto, že naděje na vznikající kulturu Němce posvěcuje: zatímco na zdegenerovanou a vyčerpanou kulturu se nebere žádný ohled: Ne žena, která nechá zdegenerovat své dítě, ale ta, která ho porodí, je posvátná zákonu“* **(Zrození tragédie)**.

To je také důvodem glorifikace vikingské kultury, „blonďaté bestie“, hrdinů raného severského období, jsou to „barbaři z výšin“. *„Pouze poukazuji na něco nového: jistě, pro takovou demokratickou bytost existuje nebezpečí barbara, ale člověk ho hledá jen v hlubinách. Existuje i jiný druh barbarů, ti přicházejí z výšin: druh dobyvačných a vládnoucích povah, které hledají materiál, který by mohly formovat. Takovým barbarem byl Prométheus“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Již jsem poukázal na to, že Nietzsche kdysi prohlásil: *„Východiskem je pruský voják“* Tento charakteristický Nietzscheho postoj je stále příliš málo známý. Zejména následující glorifikace fridrichiády dokazuje, jak silně v něm prusko-vojácký rys žil. Fridrich Vilém I.: *„Ten bezohledný nadšenec pro vysoké, dobře stavěné granátníky, který jako pruský král dal existenci vojenskému a skeptickému géniovi, a tím zásadně tomu novému, nyní vítězně se rodícímu typu Němce... věděl, který nedostatek je stokrát úzkostlivější a naléhavější než třeba nedostatek vzdělání a společenské formy... Chyběli muži...“* Duchovní fridrichismus: *„... Mezitím v jeho synovi vyrostl onen nebezpečnější a tvrdší nový druh skepse... skepse odvážného mužství, která je nejtěsněji spjata s válečným a dobyvačným géniem a která poprvé vstoupila do Německa v podobě Fridricha Velikého. Tato skepse stárne, a přesto se trhá; podkopává a zmocňuje se; nevěří, ale neztrácí se při tom; dává duchu nebezpečnou svobodu, ale udržuje srdce přísné; je to německá forma skepse, která jako pokračující a duchovně vystupňovaný fridrichismus přivedla Evropu na hezký čas pod nadvládu německého ducha a jeho kritické a historické nedůvěry.“* *„... ať už jako neohroženost pohledu, jako statečnost a tvrdost bojující ruky, jako zarputilá vůle k nebezpečným objevitelským cestám, k oduševnělým výpravám na severní pól pod pustou a nebezpečnou oblohou. Mohou to být dobré důvody, když se teplokrevní a povrchní humanisté-lidé křižují právě před tímto duchem: cet esprit fataliste, ironique, mephistophelique Michelet tomu říká, ne bez rozechvění. Chce-li však někdo pocítit, jak výrazný je v německém duchu tento strach z 'člověka', jímž byla Evropa probuzena z dogmatické dřímoty, měl by si vzpomenout na někdejší pojetí, které jím muselo být*

překonáno, a na to, jak se ještě nedávno odvažovala jedna zmužilá žena s bezuzdnou arogancí doporučovat Němcům sympatie Evropy jako jemným, dobrosrdečným, slaboduchým a poetickým křupanům“ **(Mimo dobro a zlo)**.

Již jsem poukázal na to, že Nietzsche nejostřeji popírá Francouze, když je charakterizuje jako lidi nakloněné křesťanství. A naopak je to jeho nejsilnější afirmace, když považuje Němce za přirozené nekřesťany. O Zrození tragédie je v pozůstalosti pasáž: *„V této knize je transplantace hluboce neněmeckého mýtu, křesťanského, do německého srdce považována za skutečně německý úděl“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

A po téměř dvou desetiletích: *„Nechápu, jak se Němec vůbec může cítit křesťanem“* **(Antikrist)**.

Germáni jako první nekřesťanský národ Evropy: *„‘Germáni‘: původně toto slovo znamenalo ‚pohané‘. Ještě by bylo možné, aby si Němci ze svého starého hanlivého označení udělali čestný titul tím, že se stanou prvním nekřesťanským národem Evropy, k čemuž jim Schopenhauer připisoval velké předpoklady. Tím by se dovršilo Lutherovo dílo, který je naučil být neřímskými a říkat: Tady zůstávám! Nemohu jinak!“* **(Radostná věda)**.

Němci a Řekové: *„Němci snad jen skončili ve špatném klimatu! Je v nich něco, co by mohlo být helénské, co se probouzí při kontaktu s Jihem, Winckelmannem, Goethem, Mozartem. Nakonec: jsme ještě velmi mladí“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Sní o *„znovuzrození Řecka z obnovy německého ducha“* **(Zrození tragédie)**. I ve *Vůli k moci* vystupuje německý duch jako

„nový Kolumbus“, „objevitel starého světa“ **(Pozdní pozůstalost)**. *„... Stáváme se den ode dne řeckými, nejprve, jak se sluší, v pojmech a hodnoceních, ... ale jednou snad i těly! V tom spočívá (a vždy spočívala) moje naděje v německou podstatu!“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Němec jako Antikrist a dědic Řeků! Žádný jiný národ Nietzsche tak nevyznamenával. A nyní mistrovská psychologie německé podstaty: *„Němec je schopen velkých věcí, ale je nepravděpodobné, že by je dělal: poslouchá totiž, kde může, protože to vyhovuje duchu, který je od přírody líný. Je-li donucen dostat se do tísně, jít sám, ... objeví své síly: pak se stává nebezpečným, zlým, hlubokým, odvážným a vynáší na světlo poklad spící energie, kterou v sobě nosí a v niž jinak nikdo (ani on sám) nevěřil... takže je pak, jak bylo řečeno, schopen velkých věcí, které nemají žádný vztah ke „slabému charakteru“, který v sobě předpokládá.“*

Německá historie je na příklady dostatečně bohatá. *„Obvykle se však bojí spoléhat jen sám na sebe, improvizovat, a proto Německo spotřebuje tolik úředníků a tolik inkoustu. Frivolnost je mu cizí, je na ni příliš úzkostlivý; ale ve zcela nových situacích, které ho vytrhnou z ospalosti, je téměř frivolní... a rozumí opojení! ... Výhodou i nevýhodou Němců a dokonce i jejich učenců dosud bylo, že měli blíže k pověrčivosti a touze věřit než jiné národy...“*

Jen v Německu mohlo být kdysi vážně bráno 30 stran. *„Když Němec udělal něco velkého, stalo se to v nouzi, ve stavu statečnosti, zaťatých zubů, napjaté opatrnosti a často i velkorysosti... téměř každý Němec má co dát, pokud člověk pochopí, jak ho přivést k tomu, aby to našel, znovu našel (je v sobě neuspořádaný).“*

„‘Člověk musí mít něco, čemu se může bezpodmínečně podřídit‘... to je německý sentiment, člověk se s ním setkává na dně všech německých morálních nauk... ale vím, že když se Němec dostane do stavu, kdy je schopen velkých věcí, vždy se povznese nad morálku! ... Teď musí dělat něco nového, totiž velet ... ale jeho německá morálka ho nenaučila velet!“ **(Úsvit)**.

„Jaký by mohl být německý duch, kdo o něm už neměl melancholické myšlenky! Ale tento národ se téměř po tisíciletí svévolně omamoval: nikde se dvě velká evropská narkotika, alkohol a křesťanství, nezneužívala tak zlovolně“ **(Soumrak model)**.

Pravý německý duch: *„Německá vzdělanost, německá vynalézavost, poctivá německá touha po poznání, německá pracovitost schopná sebeobětování, krásné a slavné věci, které vám ostatní národy budou závidět, ba nejkrásnější a nejslavnější věci na světě, jen kdyby se ten pravý německý duch rozprostřel nad nimi všemi jako temný, blýskavý, oplodňující, blahodárný mrak...“* **(Nečasové úvahy)**.

Nietzsche před 60 lety označil křesťanství za neněmecký mýtus a už tehdy chtěl Němce přivést zpět k počátkům jejich podstaty, na tu cestu, kterou nám nyní ukazují rané dějiny. *„Zdá se, že je sotva možné s trvalým úspěchem transplantovat cizí mýtus... Tolik lpíme na čistém a energickém jádru německé podstaty, že se odvažujeme očekávat právě od ní ono násilné vytěsnění implantovaných cizích prvků a považujeme za možné, že se německý duch odrazí sám od sebe ... Kéž by však nikdy neuvěřil, že může vést podobné boje bez svých domácích bohů, bez svého mýtického domova, bez ’obnovy’ všeho*

německého!“ **(Zrození tragédie)**. *„Ať nikdo nevěří, že německý duch navždy ztratil svůj mytický domov, když stále tak jasně rozumí ptačím hlasům, které o tomto domově vyprávějí. Jednoho dne se ocitne vzhůru, ve vší ranní svěžesti obrovského spánku: pak zabije draky, zničí zlomyslné trpaslíky a probudí Brunnhildu, a ani samotné Wotanovo kopí mu nebude moci zatarasit cestu!“* **(Zrození tragédie)**.

A o 15 let později, po izolaci a nejtrpčích zklamáních: *„... něco německého v nejlepším i nejhorším slova smyslu, něco v německém způsobu, který je rozmanitý, beztvarý a nevyčerpatelný; jistá německá mohutnost a přeplněnost duše, která se nebojí skrýt pod rafinovanost dekadence, která se tam snad cítí nejlépe doma; skutečný a pravý znak německé duše, která je zároveň mladá i zralá, přezrálá a stále bohatá na budoucnost. Tento druh hudby nejlépe vyjadřuje to, co si o Němcích myslím: jsou z předvčerejška a pozítří, nemají ještě dnešek“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Jsme už „pozítří“? *„Němci jsou ještě nic, ale stávají se něčím; nemají tedy ještě žádnou kulturu, nemohou tedy ještě žádnou kulturu mít. To je můj návrh: ať se nad ním pohoršuje, kdo musí. Zatím nejsou ničím: to znamená, že jsou všelijací. Stanou se něčím: to znamená, že jednoho dne přestanou být všelijakými věcmi. To druhé je v podstatě jen přání, sotva ještě naděje; naštěstí přání, z něhož se dá žít, věc vůle, práce, kázně, šlechtění, stejně jako věc nespokojenosti, touhy, deprivace, nepohodlí, ba i hořkosti, zkrátka my Němci chceme od sebe něco, co od nás ještě nebylo chtěno, my chceme něco víc!!“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Nacionální socialismus se této ochoty ujal. Jako vděk a svatý závazek i k tomu nejosamělejšímu bojovníkovi, kterého můžeme

s hrdostí počítat mezi své: Friedricha Nietzscheho, germánského Němce.

Evropa

Překonání národního

Nietzsche chce Evropu jako politickou jednotu. Je však jeho cílem Panevropa? Má něco společného s Coudenhove-Kalergim? Není těžké dnes, vybaven zkušenostmi posledních desetiletí, Nietzscheho pojetí Evropy „vyvrátit“. Těžší je změřit, co znamenalo v 70. letech 19. století, uprostřed národního státu a dynastického vývoje, hlásat novou Evropu.

Nietzsche vidí a očekává řadu technických, ekonomických a politických skutečností, které si stále více vynucují sjednocení Evropy. *„Hospodářské sjednocení Evropy přichází s nutností“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Malé státy Evropy, mám na mysli všechny naše současné státy a ‚říše‘, se musí vzhledem k absolutnímu směřování velkého obchodu a obchodu ke konečné hranici, ke světovému obchodu a světovému obchodování, stát v krátké době hospodářsky neudržitelnými (Už jen peníze nutí Evropu, aby se nakonec spojila v jednu mocnost)“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Obchod a průmysl, výměna knih a dopisů, pospolitost všech vyšších kultur, rychlá změna domova a krajiny, současný kočovný život všech nezemědělců, tyto okolnosti nutně vedou k oslabení a nakonec ke zničení národů, přinejmenším evropských: že z nich všech musí v důsledku neustálého míšení vzniknout smíšená rasa, rasa evropského člověka“* **(Lidské, příliš lidské)**.

To, co zde začíná ještě nejistými argumenty, se pak stále více zhušťuje do koncepce nové Evropy. Vývoj směrem k vnitřní rasové, duchovní a kulturní jednotě předchází politickému

formování. *„Nivelizace evropského člověka je velký proces, kterému nelze bránit: je třeba ho dokonce urychlit“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Rozmanitost jazyků nejvíce brání vidět to, co se v podstatě odehrává, *„zánik národního a vytváření evropského člověka“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Dívám se za všechny ty národní války, nové 'říše' a cokoli jiného, co stojí v popředí. To, co mě zajímá, neboť vidím, že se to pomalu a váhavě připravuje, je jednotná Evropa“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Evropu je třeba chápat jako kulturní centrum: národní pošetilosti by nás neměly zaslepovat před již existující trvalou vzájemnou závislostí ve vyšším regionu, např: Francie a německá filosofie, Richard Wagner a Paříž (1830-50), Goethe a Řecko. Vše směřuje k syntéze evropské minulosti v nejvyšších duchovních typech **(Die Unschuld des Werdens)**.

U všech rozsáhlejších a hloubavějších lidí tohoto století bylo skutečným kolektivním dílem jejich duší připravit tuto novou syntézu a experimentálně předvídat „Evropana budoucnosti“: jen ve svých slabších hodinách nebo když zestárli, upadli zpět do národní omezenosti „otčiny“. Takto: Napoleon, Goethe, Beethoven, Stendhal, Schopenhauer... **(Die Unschuld des Werdens)**.

Nietzsche se opakovaně pokouší zdůvodnit nutkání k evropské jednotě také rasově-biologickými důvody. *„... za všemi morálními a politickými předěly ... probíhá nesmírný fyziologický proces asimilace Evropanů, jejich rostoucí odpoutávání se, od podmínek, v nichž vznikají klimaticky a třídně vázané rasy, jejich*

rostoucí nezávislost na jakémkoli specifickém prostředí ..., tedy pomalý vznik v podstatě nadnárodního a kočovného typu člověka, který, fyziologicky vzato, má jako svou typickou odlišnost maximum umění a sílu přizpůsobení“ **(Mimo dobro a zlo)**.

Tento proces rodícího se Evropana by skutečně mohl být zpožděn velkými recidivami tempa, ale právě proto by mohl nabýt na prudkosti a hloubce. V současnosti zuřící bouře a napětí „národního cítění“ byly jen dočasným recidivistickým jevem, stejně jako rodící se anarchismus. *„Tento proces pravděpodobně vede k výsledkům, s nimiž by jeho naivní propagátoři a panegyristé, apoštolové 'moderních idejí', počítali nejméně“* **(Mimo dobro a zlo)**. *„Naše dnešní Evropa, dějiště absurdně náhlého pokusu o radikální třídní a následně i rasové míšení“* **(Mimo dobro a zlo)** (viz „Rasa“).

Nietzsche se obává, že evropská hybridizace pokročila tak daleko, že „lživost a bahno“ jsou nutné *„k nastolení rasových otázek v dnešní mišmaš Evropě“* **(Die Unschuld des Werdens)** (viz „Rasa“).

Výsledkem tohoto odnárodňování a rasové hybridizace je zpočátku *„budoucí Evropan: stejný jako inteligentnější otrocké zvíře, velmi pracovitý, v zásadě velmi skromný, nadmíru zvědavý, mnohotvárný, rozmazlený, slaboduchý, kosmopolitní chaos afektů a inteligence“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Nová Evropa

To je však pouze negativní stránka tohoto vývoje. Současně s bastardizovaným stádním Evropanem vzniká „příkladný

Evropan“ nebo „vyšší Evropan“. *„Tytéž nové podmínky, za nichž se v průměru vyvine vyrovnaný a zprůměrovaný člověk, užitečný, pracovitý, různě použitelný a zručný člověk stádní, jsou v nejvyšší míře vhodné k tomu, aby daly vzniknout vyjímečným lidem nejnebezpečnější a nejpřitažlivější kvality“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Demokratizace Evropy vytváří typ připravený na otroctví v tom nejlepším slova smyslu. Zároveň se však v jednotlivých a výjimečných případech musí ukázat, že silný člověk je silnější a bohatší než kdykoli předtím. *„Demokratizace Evropy je zároveň nedobrovolným opatřením pro chov tyranů, slovo chápáno v každém smyslu, i v tom nejduchovnějším“* **(Mimo dobro a zlo)**. *„Pohled na současného Evropana mi dává naději: na široké základně nesmírně inteligentní stádní masy se tam formuje odvážná vládnoucí rasa“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Tato nová Evropa by měla být „napoleonská“: Napoleonovi:... *„bude jednou možné připsat k dobru, že se muž v Evropě stal opět pánem nad kupcem a filištínským; možná i nad 'ženou', která byla hýčkána křesťanstvím a nadšeným duchem osmnáctého století, ještě více 'moderními idejemi'.“*

Napoleon viděl v moderních idejích a přímo v civilizaci něco jako osobního nepřítele a tímto nepřátelstvím se projevil jako největší pokračovatel renesance: přinesl zpět kus antické podstaty, možná ten rozhodující, kus žuly. Tento kus antické podstaty by se nakonec stal opět pánem nad národním hnutím a učinil by se v afirmativním smyslu dědicem a pokračovatelem

Napoleona: *„který, jak známo, chtěl jedinou Evropu, a to jako vládkyni země“* **(Radostná věda)**.

Stále však nebyl důvod ke sklíčenosti. Kdo si zachová a pěstuje silnou vůli spolu s širokým rozhledem, má příznivější šance než kdy jindy. Neboť učenlivost člověka se v této demokratické Evropě stala velmi velkou; lidé, kteří se snadno učí, kteří se snadno podřizují, byli pravidlem: stádní zvíře, dokonce i vysoce inteligentní, je připraveno. *„Kdo umí poroučet, najde ty, kteří musí poslouchat, myslím například na Napoleona a Bismarcka“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Nová nálada Evropy: *„... Boj proti Platónovi, nebo, abychom to řekli srozumitelněji a pro ‚národ‘, boj proti křesťansko-církevnímu tlaku tisíciletí, neboť křesťanství je pro ‚národ‘ platonismem, vytvořil v Evropě velkolepé napětí ducha, jaké dosud na zemi neexistovalo: s takovým napjatým lukem lze nyní střílet na nejvzdálenější cíle.“*

Z Nietzscheho odvážného přesvědčení lze odhadnout, jaký neúspěch představuje proroctví O. Spenglera o úpadku.

Evropan tento stav skutečně vnímá jako mimořádnou situaci a již dvakrát se ve velkém měřítku pokusil uvolnit tětivu. Jednou prostřednictvím jezuitství, podruhé prostřednictvím demokratického osvícenství: *„Ale my, kteří nejsme ani jezuité, ani demokraté, ba ani dostatečně Němci, my, příkladní Evropané a svobodní, velmi svobodní duchové, my to ještě máme, celou tíseň ducha a celé napětí jeho luku! A snad i šíp, úkol, kdo ví, cíl“* **(Mimo dobro a zlo)**. *„Raduji se z vojenského vývoje Evropy, také z vnitřních anarchických poměrů: doba klidu a činorodosti, kterou Galiani*

předpověděl století, skončila. Osobní mužná kompetence, fyzická kompetence opět nabývá na hodnotě, hodnocení se stává fyzicky náročnějším, výživa masitější. Krásní muži se stávají opět možnými. Bledé svatouškovství (s mandaríny na vrcholu, jak si ho vysnil Comte) je u konce. V každém z nás se potvrzuje barbar, také divoké zvíře. Právě proto bude více filosofů. ... Kant je v určitém okamžiku strašákem!" **(Pozdní pozůstalost)**.

O konkrétní podobě evropské jednoty existují pouze náznaky: Pro Nietzscheho není podstatná vnější organizační proměna. Rozhodující je pro něj povinný vznik evropské třídy otroků a pánů. Konkrétní určení nové politické formy je pro něj méně důležité. Pokus se datuje od krizového období. Praktickým výsledkem šířící se demokratizace by byla především Evropská liga národů, v níž by každý jednotlivý národ, vymezený podle geografické účelnosti, měl postavení kantonu a svá zvláštní práva. *„... Korekce hranic, které by se ukázaly jako nezbytné, by měly být prováděny tak, aby sloužily zájmům velkých kantonů a zároveň zájmům celkového sdružení, nikoli paměti nějaké zastaralé minulosti. To by byl úkol budoucích diplomatů, kteří by museli být kulturními badateli, zemědělci a odborníky na dopravu a za nimiž by stály spíše důvody a užitečnosti než armády. Teprve pak by zahraniční politika byla nerozlučně spjata s politikou vnitřní: zatímco nyní ta druhá stále běhá za svou pyšnou paní a sbírá do bídného koše klasy, které zbyly po sklizni té první"* **(Lidské, příliš lidské)**.

Jedná se o jediný a nejistý pokus naznačit novou politickou podobu Evropy. Daleko odvážnější je vize a úkol „příkladných Evropanů": *„... připravit onen stále ještě tak vzdálený stav, kdy úkol*

příkladných Evropanů spadá do jejich rukou: řízení a dohled nad kulturou celé země“ **(Lidské, příliš lidské)**.

Historický vývoj

Nietzscheho pojetí Evropy ukazuje plnou odvahu jeho politického myšlení a stejně tak jeho praktickou a konkrétní nejistotu. Vždy je však třeba upozornit na Nietzscheho východiska. Národněpolitická pozice chybí. Soudí jako nadnárodní filosof, „zákonodárce země“, myslitel života: *„Vycházeje z pojetí života (které není vůlí k sebezáchově, nýbrž vůlí k růstu), podal jsem názor nad základními instinkty našeho politického, duchovního, sociálního hnutí Evropy“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

A Nietzsche neměl k dispozici revoluční historické zkušenosti posledních desetiletí. Domnělé sjednocující tendence dopravního a technického pokroku měly opačný účinek. Nacionalismus si spíše vynutil nejmodernější vynálezy do svých služeb. Světová válka přinesla největší, i když mylný výbuch národních vášní všech dob. Versailles zničilo všechny vážné evropské naděje. Společnost národů se stala cynickou karikaturou všech poctivě míněných snah evropského společenství.

Světová válka a její důsledky nebezpečně otřásly geopolitickým postavením Evropy. Hnutí za nezávislost a sebeurčení koloniálních národů ohrožovala evropské mocnosti, Japonsko se stalo protihráčem a velmocí, USA, které se od roku

1770 distancovaly od Evropy, se z krvavého obchodu velké války staly z dlužnické země věřitelem a vedoucí kapitálovou mocností země, Francie zvýšila své africké vazby a Rusko se stále více tlačilo do Střední Asie.

Nadnárodní mocnosti, které Nietzsche uznával jen zčásti, pak získávaly v Evropě od desetiletí k desetiletí silnější vliv: V této době se v Evropě objevily další významné skupiny: židovství, světové zednářství, mezinárodní vysoké finance, jezuitský katolicismus a bolševismus.

Nietzsche tyto zkušenosti postrádal. Kromě toho nepochybně podléhal částečně dobově podmíněným, historickým, rasovým a politickým omylům.

Předpokladem podstatné evropské jednoty by byla fyziologicko-rasová jednota, evropský národ. Nietzsche se mýlil v rasové uniformitě i v předpokladu rostoucí asimilace (viz „Rasa“). Rasové kontrasty evropských národů jsou větší, než Nietzsche předpokládal, a dále je zvyšuje nastupující rasová politika s vyloučením Židů a barevných a posilováním rasové podstaty jádra národů.

Stejně tak Nietzsche podceňuje sílu národnostní svévole, stejně jako sílu vytrvalosti historicky vyvinutého. I německé sjednocení, které bylo vlastně sjednocením, a to skutečně rasově a historicky spřízněných národů, i toto sjednocení bylo možné jen pod cizím politickým tlakem a „krví a železem“.

Nietzscheho podceňování národního se projevuje zejména v jeho nesprávném hodnocení osvobozeneckých válek a

politickém přeceňování Napoleona a Fridricha II, kterého jednou chválí jako *„toho prvního Evropana podle mého gusta“* **(Mimo dobro a zlo)**. Oba prosazovali neorganickou, nadnárodní politiku.

Napoleon a příklad osvobozeneckých válek měl Nietzschemu dokázat, že národy jsou silnější než formalistický imperialismus. I když je třeba poznamenat, že nemyslel jen na současnost, ale na staletí. Dějiny od roku 1895 však ukazují, že ani vývoj v průběhu staletí nemohl probíhat tak, jak Nietzsche očekával.

Konečná příčina tohoto chybného odhadu spočívá pravděpodobně v časově podmíněném nedostatku biologického poznání (viz „Národ“, „Rasa“ atd.).

Podstata Evropy

Že Nietzsche přesto nechtěl Panevropu, tohoto potomka bastardního mozku Coudenhove-Kalergiho, by mělo být prokázáno již z dosavadních citátů. Nietzsche skutečně věří v nevyhnutelné rasové míšení v Evropě. Nad touto směsicí by však měla povstat nová vládnoucí třída: *„neboť se již dotýkám své vážnosti, ’evropského problému’, jak jej chápu, zplození nové kasty vládnoucí Evropě“* **(Mimo dobro a zlo)**.

To má být zdůvodnění pro stádo průměrných. *„Vyvolává se strašné rozhodnutí; Evropa je postavena před důsledek, zda si její vůle ’přeje’ pád. Zabránit průměrnosti, spíše pádu!“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Stejně tak málo byl Nietzsche kosmopolitou. Pro něj samotného platí to, co předpokládá v posmrtné pasáži o největších Němcích: *„Velké neuspokojené srdce, které je mnohem větší než národ. ... Někdo tomu vulgárně říká kosmopolitismus Němce, ale to je jen karikatura. Němci nejsou národní, ale ani kosmopolitní, největší Němci ...“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Pro něj také neexistuje žádné „lidstvo“ (ve smyslu celku, nikoliv součtu národů): *„Mluvit o nevědomém cíli lidstva považuji za falešné. Není to celek jako mraveniště. Snad lze mluvit o nevědomém cíli nějakého města, nějakého národa: ale co znamená mluvit o nevědomém cíli všech mravenišť na zemi!“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Ne ʼlidstvoʼ, nýbrž nadčlověk je cílem!“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Že by lidstvo mělo řešit nějaký kolektivní úkol, že by jako celek mělo běžet k nějakému cíli, tento velmi nejasný a svévolný pojem je ještě velmi mladý. Snad se ho zbavíme dříve, než se stane ʼidee fixeʼ...“ „Není to celek, toto lidstvo: je to neřešitelná mnohost vzestupných a sestupných životních procesů, nemá jedno mládí a pak zralost a nakonec stáří...“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Lidstvo! Byla snad někdy mezi všemi starými ženami odpornější stařena?!“* **(Radostná věda)**.

Evropa zatím není vědomou politickou realitou. Ve skutečnosti ji lze jen stěží geograficky definovat. Stejně tak je obtížné definovat Evropu historicky. Evropa kolem roku 1600 má jen málo paralel s dnešní Evropou. Nietzsche se jednou v aforismu o vývoji národních krojů v evropskou módu pokusil o definici Evropy: *„Zde, kde se pojmy ‚moderní‘ a ‚evropský‘ téměř ztotožňují, Evropa se rozumí tak, že zahrnuje mnohem větší území než*

zeměpisnou Evropu, malý poloostrov Asie, zahrnuje totiž i Ameriku, která k ní patří, nakolik je dceřinou zemí naší kultury. Na druhou stranu ani celá Evropa nespadá pod kulturní pojem „Evropa“...“ **(Lidské, příliš lidské)**.

Některé části Severní Ameriky jsou rozhodně více „evropské“ než některé části jižní Francie. A pokud se USA označují za národ 100 milionů Francouzů, může se z toho stát cesta Francie do Afriky, do mulatské říše. Rusko by se stalo středoasijským státem pod židovskou nadvládou. Anglie však připomíná pyramidu, jejíž špička je v Evropě, základna je neevropská (ale i geografická Evropa včetně Ruska zahrnuje asi 24 % obyvatel Země, ale sotva 6,7 % zemského prostoru).

Kde tedy dnes leží Evropa a jaký je její skutečný význam? Zatímco geopolitické, historické a politické vymezení Evropy je obecně téměř nemožné, lze odpovědět na otázku: kde je centrum a vedení Evropy?

Zde je nejjistější rasová definice Evropana. Nordicko-germánská krev vytvořila historickou Evropu a to, co jako evropská kultura obohatilo celou Zemi. Jádrem a středem Evropy je místo, kde vědomí nositelé této krve žijí v této kultuře a nadále ji utvářejí. Tam také musí ležet vedení Evropy. To v žádném případě neznamená, že bychom chtěli z evropské rodiny národů vyloučit národy, které nejsou nordické podstaty, ale pouze chceme ukázat, kde leží akcent Evropana. Nová Evropa nevychází z fiktivního a zpátečnického „latinství“ nebo

„románství“, ale ze stejné rasové a historické substance, která vytvořila antické Řecko, antický Řím a Germánii.

To v podstatě uznává i Nietzsche, když hledá síly, které by měly ovládnout Evropu.

Samozřejmě nemůže ukázat konkrétní energetický systém budoucnosti. Ani jeho náznaky v tomto směru nejsou bez rozporů. Ale to, co Nietzsche zanechal v jednotlivých narážkách, opět dokazuje jeho politickou předvídavost a jasnozřivost. Například následující hodnocení Anglie: *„... ale vstoupit do boje o vládu nad zemí s dobrými vyhlídkami .... Evropa se pravděpodobně potřebuje s Anglií 'dohodnout': potřebuje k tomuto boji anglické kolonie... ...totiž nikdo už nevěří, že Anglie sama je dost silná, aby mohla ještě padesát let pokračovat ve své staré úloze, hyne z nemožnosti vyloučit homines novi z vlády, a nesmí dojít k takové změně stran, aby se připravily tak zdlouhavé věci: člověk musí být dnes především vojákem, aby neztratil svůj kredit jako obchodník ...“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

„Romanista“ Nietzsche vkládá do Ruska své doby větší naděje a očekávání: Znamení příštího století: *„Vstup Rusů do kultury. Grandiózní cíl. Blízkost barbarství, probuzení umění. Velkorysost mládí a fantastické běsnění a skutečná síla vůle“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„V citech ruských nihilistů vidím větší sklon k velikosti než v citech anglických utilitaristů. Prorůstání německé a slovanské rasy, potřebujeme bezpodmínečně také nejschopnější peněžní národ, Židy, abychom měli nadvládu na zemi* (viz „Židé“) *... potřebujeme bezpodmínečnou spolupráci s Ruskem, a*

to s novým, společným programem, který neuplatňuje v Rusku anglická schémata. Žádná americká budoucnost...“ **(Die Unschuld des Werdens)**.

Nemoc vůle byla v Evropě rozšířena nerovnoměrně: nejvíce a nejrozmanitěji se projevovala tam, kde byla kultura doma nejdéle; zmizela do té míry, že se „barbar“ stále nebo znovu prosazoval pod nedbalým rouchem západní vzdělanosti. *„V dnešní Francii je tedy, jak lze snadno odvodit i uchopit rukama, vůle nejvážněji nemocná...“*

Síla k vůli a k dlouhé vůli byla poněkud silnější už v Německu, a v severním Německu opět silnější než v Německu středním; podstatně silnější v Anglii, Španělsku a na Korsice, tam vázané na vyrovnanost, zde na tvrdohlavost, nemluvě o Itálii, která by byla příliš mladá, aby ještě věděla, co chce, a která musí nejprve prokázat, zda to dokáže. Největší síla však spočívala *„v té nesmírné meziříši, kde se Evropa jakoby vlévá zpět do Asie“*, v Rusku. Tam se síla k vůli dlouho ukládala a skladovala, tam vůle čekala, *„nejistá, zda jako vůle negace, nebo afirmace, mám na mysli takové převzetí hrozby Ruska, že by se Evropa musela odhodlat stát se stejně hrozivou, totiž získat vůli, a to prostřednictvím nové vládnoucí kasty Evropy.“*

Tím by konečně skončila dlouholetá komedie jejího malého státu a stejně tak jeho dynastická i demokratická mnohost vůle **(Mimo dobro a zlo)**. Jakmile se Rusko jeví jako *„prodloužená čelist Asie, která by ráda pohltila malou Evropu...“* **(Lidské, příliš lidské)**. *„Mně se zdá, že vynálézavá schopnost a kumulace síly vůle je u Slovanů*

největší a nejnevyužívanější díky absolutnímu režimu; a německo-slovanský dědičný režim nepatří k nejnepravděpodobnějším věcem...“ „... Němci by měli vyšlechtit vládnoucí rasu...“ **(Die Unschuld des Werdens)**. *„...Slovansko-germánsko-nordická kultura! Duchovnější, ale silnější a pracovitější!“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Určitý rozpor zůstává otevřený v problému Evropy. Někdy lze identifikovat výroky, které jsou obtížně slučitelné s „překonáním národního“. Zejména jeho naděje vkládané do Němců se zdají být v rozporu. Když o Němcích píše, že jsou „z předvčerejška a pozítří“, německá duše *„je v budoucnu ještě přebohatá... my Němci bychom jednou přestali být všelijací... My Němci chceme od sebe něco, co od nás ještě nikdo nechtěl, chceme něco víc“* (viz výše). V jedné pasáži posmrtných fragmentů dokonce píše, že již nyní se člověk cvičí ve velkém principu pokrevního a rasového vztahu, války jsou velkými učiteli těchto pojmů **(Die Unschuld des Werdens)**.

To jsou spodní proudy, které koncepci Evropy neruší, ale dokazují, jak Nietzsche v přístupech vědomě či nevědomě koriguje nebo alespoň omezuje svou vlastní koncepci.

Nejméně nadějí vkládá Nietzsche do Románů, více do „Slovanů“, a ještě více očekává vedení Evropy od Germánů (jak by Nietzsche hodnotil dnešní Rusko, je asi jasné). Ještě zřetelnější je to v tom, že za „příkladné Evropany“ či „vyšší Evropany“ Nietzsche označuje téměř výhradně nordicko-germánské génie, zejména Němce. A to, co hodnotově požaduje od budoucí

Evropy, jsou nordicko-germánské a především německé hodnoty.

Budoucnost Evropy

Čím více se Německo zamýšlí nad svou nordicko-germánskou povahou, tím větší je jeho význam pro vedení Evropy. Německo sice nemá nejvyšší procento, ale početně má nejvíce nordické krve. V Německu dosáhl rasový problém nejvyššího stupně uvědomění. Sleduje nejmodernější rasovou politiku, která se opírá o nordicko-germánský světonázor. A tak je Německo také centrem skutečné evropské podstaty. Již nyní má rasové a světonázorové vedení do budoucna. Německo je svědomím Evropy, germánské kultury.

Nacionálněsocialistické Německo má vnitřní vedení Evropy, a tak se naplňuje jedna z Nietzscheho největších nadějí, i když ne v podobě, jakou očekával. V nastavení cíle nám Nietzsche zůstává příbuzný mimo většinou časově podmíněné protiklady. Cesta je však zásadně odlišná. Nechceme evropskou jednotu prostřednictvím míšení a stírání historicky organických hranic, ale uspořádání přirozených protikladů, evropskou rodinu národů, jednotu v rozmanitosti. Na Evropském kongresu v Římě ve dnech 14. - 20. listopadu 1932 Alfred Rosenberg poprvé reprezentoval vznikající Evropu před světovou veřejností: *„‘Panevropa‘ jako organická zahraničněpolitická skutečnost může existovat pouze po organickém vymezení sfér vlivu jednotlivých zemí.“* **(Mýtus 20. století, s. 538)**. *„Nebude zde žádná*

beztvářná a bezlidová střední Evropa, jak hlásal Naumann, ani žádná francouzsko-židovská panevropa. Heslem budoucnosti bude nordická Evropa spolu s německou střední Evropou. Německo bude rasovým a národním státem. Bude ústřední mocností kontinentu, která bude pojišťovat jih a jihovýchod. Skandinávské státy a Finsko budou tvořit druhou ligu. Budou zajišťovat severovýchod spolu s Velkou Británií a střežit západ a zámoří tam, kde to bude nutné v zájmu nordického člověka." **(Mýtus 20. století, s. 539)**. *„Vznikne německo-skandinávský blok, jehož cílem bude zabezpečení Evropy před komunistickou záplavou a zabránění vzniku koncentrovaného nebezpečí na Východě. Bude existovat spojenectví bloku s Anglií, jejíž vláda nad Indií může být podobně zajištěna pouze zabráněním asijské politické moci. Navzdory existujícímu napětí poskytneme společnou podporu politice bílé rasy v Severní Americe za předpokladu, že Amerika stáhne své požadavky na tribut od Německa a Anglie. S vedením Itálie bude uzavřeno vojenské spojenectví. Na Dálném východě vznikne systém žlutých států, které budou spolupracovat s bílou rasou na zachování důležitých zájmů bílé rasy v Severní Americe a v Evropě."* **(Mýtus 20. století, s. 567)**.

To je moderní evropské a světové politické myšlení, omezené organickou realitou.

Nietzscheho poslání spočívalo i zde ve stimulaci. Nevidíme Německo z pohledu Evropy, ale Evropu z pohledu Německa. Pro nás existují evropské zájmy pouze tehdy, jsou-li současně německými zájmy. Víme, že stejně málo, jako frankfurtský parlament vytvořil německou jednotu, může novou Evropu utvářet egalitářsko-mechanistická Společnost národů.

Nietzsche chce přesáhnout evropskou politiku. Požaduje politiku země. Úkolem „vyšších Evropanů“ je „vedení pozemské kultury, vláda země“. Velká politika si klade „cíle zahrnující celou zemi“ a velcí politici jsou „pány země“. *„Přichází úkol vlády Země. A s ním i otázka: jak chceme budoucnost lidstva! Jsou nutné nové hodnotové žebříčky. A boj proti představitelům starých 'věčných' hodnot jako nejvyšší starost!...“ „Kdo má být pánem Země? To je refrén mé praktické filosofie“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Pokud Nietzscheho požadavek obsahuje formálně imperialistické, „napoleonské“ tendence, odmítáme je. Nicméně v základním směřování své vůle zůstává správný. Nemůžeme se již dnes, a tím méně v budoucnu, vyloučit ze skutečné světové politiky. Současný stav, nahlíženo politicky, je pouze přechodnou fází. Pro světovou politiku, stejně jako pro každou jinou politiku, platí Platónova slova: *„Největším trestem je být řízen někým horším, když se člověk neodhodlá řídit sám sebe“* **(Republika)**.

Německo se nikdy nesmí stát předmětem světové politiky. Ale stejně jako uznáváme evropské zájmy jen tehdy, jsou-li současně německé, budeme uznávat světové politické úkoly jen tehdy, jsou-li současně německé. To je jediný skutečný a poctivý postoj, který může národ zaujmout ke svým kontinentálním a světovým politickým zájmům.

Pokud lze vůbec teoreticky stanovit obecný světový politický cíl, zdá se mi, že je to hierarchie v Nietzscheho smyslu: pořadí národů podle jednoty moci a hodnoty, vnitřní velikosti a vnějšího vlivu, jednoty mocenského řádu a hodnotového řádu.

Ne pro všechny stejně, ale každému, co jeho jest, mělo by to jednou platit i pro národy! Cestou k tomuto cíli není imperialistická a neorganická nepřirozenost, ale odstranění neorganických a posílení organických hranic, ne vyrovnání všech napětí a protikladů, ale přirozeně strukturované mocenské a spojenecké systémy. Že tam, kde osudové a rasové pospolitosti jsou nebo se stanou většími než to, co dosud rozdělovalo, že tam, v průběhu desetiletí a staletí, mimo alianční systémy, mohou jednou vzniknout hlubší společenství, je naděje, možná jednou skutečnost.

Předpokladem nové světové politiky je však nová Evropa. Evropa budoucnosti však již nemůže vyrůst z Rousseauových idolů ani z Napoleona, ale pouze ze Schillerova ducha.

Stát

Stát jako instituce

Jak je možné, že myslitel moci, panských struktur, učitel hierarchie a „velké politiky“ bojuje proti státu těmi nejnepřátelštějšími prostředky?

Je to snad skutečný stát, na který útočí? Nebo je to stát „obchodní společnosti“, berlička dynastií, administrativní stát, stát jako byrokracie, karikatura skutečného státu?

Nietzsche se také ptá po smyslu, obsahu, ospravedlnění státu. Slouží stát životu, kultuře, celku života? *„Podřízenost, která je tak vysoce ceněna ve vojenském a úřednickém státě, se pro nás brzy stane stejně neuvěřitelnou, jako se již stala uzavřená taktika jezuitů... Musí zmizet, protože mizí její základ: víra v bezpodmínečnou autoritu, v definitivní pravdu...“* **(Lidské, příliš lidské)**.

V části „Náboženství a vláda“ podrobně popisuje, že tento stát nelze udržet bez podpory náboženství a bez požehnání kněží. To však znamená, že tento typ státu postrádá vlastní smysl a obsah. *„Zájem poručnické vlády a zájem náboženství jdou ruku v ruce, takže když ten druhý začne odumírat, otřese se i základ státu. Víra v božský řád politických záležitostí, v tajemství existence státu, je náboženského původu: zmizí-li náboženství, stát nevyhnutelně ztratí svůj starý závoj Isidy a přestane vzbuzovat úctu.“*

Vždy je třeba si uvědomit, který „stát“ a které „náboženství“ má Nietzsche na mysli. Suverenita národa slouží k rozptýlení poslední magie a pověr v oblasti těchto pocitů;

moderní demokracie je historickou formou úpadku státu. Perspektiva, která tímto jistým úpadkem vzniká, není v každém ohledu nešťastná... **(Lidské, příliš lidské)**. Nietzsche tedy počítá s jistým koncem „státu“. Nenásleduje však chaos, nýbrž ještě účelnější vynález, než je stát, který by nad státem zvítězil **(Lidské, příliš lidské)**. *„Pohrdání, rozklad a smrt státu, uvolnění soukromé osoby (zdržuji se slova: jednotlivce) je důsledkem demokratického pojetí státu, v tom spočívá jeho poslání“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Nietzsche volá po liberálním nočním hlídači: „Co nejméně státu?“ *„Učinit společnost odolnou proti zlodějům a požárům a nekonečně pohodlnou pro každý obchod a transakci a přeměnit stát v opatrovnictví v dobrém i špatném smyslu, to jsou nízké, umírněné a ne naprosto nezbytné cíle, o které by se nemělo usilovat nejvyššími prostředky a nástroji, které vůbec existují, prostředky, které by se měly šetřit právě pro nejvyšší a nejvzácnější cíle!“* **(Úsvit)**.

Tímto Nietzsche podává stručnou, ale výstižnou charakteristiku atrofované podoby státu. Proti tomu je namířena negativní stránka jeho kritiky.

„Nejvyššími a nejvzácnějšími účely“ jsou pro něj kultura, posílení života. Tomuto státu jde jen o pohodlný obchod a komerci. Sloužit mu není nejvyšší povinností člověka, ale *„hloupost“* **(Nečasové úvahy)**.

Pouhý mocenský stav je rovněž odmítnut. I ten by byl určován jen těmi nejhoršími a nejhrubšími silami, *„egoismem ziskuchtivých a vojenských despotů. Stát v rukou posledně*

jmenovaných se skutečně, stejně jako egoismus akvizitorů, pokouší všechno znovu uspořádat ze sebe a být poutem a nátlakem pro všechny ty nepřátelské síly: to znamená, že si přeje, aby s ním lidé mohli praktikovat stejnou modloslužbu, jakou praktikovali s církví“ **(Nečasové úvahy)**.

To je zřejmě útok na Hegela. Avšak nepochopený Hegel. Hegel totiž nezbožšťoval stát, ale národ, „ducha národa“. A hegelovský stát je celistvý, neomezuje se na „egoismus ziskuchtivých“ a na „vojenské despoty“. O to, co Nietzsche napadá jako „stát“, neusiloval ani Hegel.

Nietzsche považuje jak stát nočního hlídače, tak stát pouhé moci za nepřátelský vůči kultuře. To je smysl jeho teze „kultura a stát jsou navzájem antagonisty“: *„Vynakládá-li se člověk na moc, na vysokou politiku, na hospodářství, na světový obchod, parlamentarismus, vojenské zájmy, vynakládá-li v tomto směru tolik porozumění, vážnosti, vůle, sebeovládání, kolik ho je, pak chybí na druhé straně. Kultura a stát, ať si to nikdo nenamlouvá, jsou antagonisté: „kulturní stát" je pouze moderní myšlenka. Jeden žije z druhého, jeden vzkvétá na úkor druhého“* **(Soumrak model)**.

Nietzsche se zde již nezabývá stavem nočního hlídače obecně, ale konkrétně německým předválečným stavem národně liberální ražby.

Který stát Nietzsche napadá, se nikde nestává tak názorným jako v Zarathustrově obžalobě „nové modly“: Tato modla je opakem národa, tj. státem bez obsahu. *„Nyní otevřete uši, neboť nyní k vám promluvím své slovo o smrti národů.“*

Stát bez národa: *„Stát je jméno nejchladnějšího ze všech chladných monster. Chladně také lže a tato lež mu leze z úst: 'Já, stát, jsem národ!' Je to lež! Stvořitelé byli ti, kdo stvořili národy a zavěsili nad ně víru a lásku: tak sloužili životu.“*

Stát bez národního naplnění: *„Kde je ještě národ, tam nerozumí státu a nenávidí ho jako zlé oko a hřích proti zvykům a právům“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

Stát jako antiteze života: *„Státem nazývám to, kde všichni pijí jed, dobří i zlí: stát, kde všichni ztrácejí sami sebe, dobří i zlí: stát, kde pomalá sebevražda všech, se nazývá život“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

Stát „egoismu ziskuchtivých“: *„Pryč s těmi zbytečnými! Bohatství, které nabývají, a s ním chudnou. Moc, chtějí a nejprve páku moci, mnoho peněz, tito bezmocní.“*

Dynastický stát: *„Chtějí se přiblížit k trůnu: jejich šílenství je to, jako by na trůnu sedělo štěstí! Často na trůnu sedí špína, a často i trůn na špíně.“*

Stát jako byrokracie: *„Tam, kde přestává stát, teprve tam začíná člověk, který není zbytečný: tam začíná píseň nutnosti, jedinečná a nenahraditelná melodie.“ „Tam, kde přestává stát. Podívejte se tam, bratři! Cožpak to nevidíte, duhu a mosty nadčlověka?“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

Nietzscheho cíl útoku je tedy jasný. Nebojuje proti státu spjatému s národem, ale proti státu jako antitezi národa, proti státu jako instituci, proti instituci jako cíli samému o sobě. *„Předpokladem předchozího státu: ‚Člověk se nebude vyvíjet', měřítko je zde...“* **(Unschuld des Werdens)**.

Tento stát jako cíl sám o sobě dosahuje svého extrému v bolševismu: *„Vyžaduje nejpoddajnější prostituci všech občanů před absolutním státem, protože nic podobného nikdy neexistovalo.“*

Toto nebezpečí nabylo po pěti desetiletích politické podoby; v židovském čekistickém státě SSSR. Stát jako teroristická mašinérie, je to nejextrémnější forma státu sama o sobě. V tomto smyslu je třeba chápat Nietzscheho napomenutí: *„Socialismus může sloužit k tomu, aby brutálním a důrazným způsobem poučil o nebezpečí veškerého hromadění státní moci, a tím vzbudil nedůvěru ke státu jako takovému. Když se jeho drsný hlas připojí k bojovému pokřiku: ‚Co nejvíce státu‘, bude to zpočátku hlučnější než kdy jindy: ale brzy se s o to větší silou objeví i opačný hlas: ‚Co nejméně státu‘...“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Liberální stát je předchůdcem státu bolševického. Jsou to obchodníci, kteří se snaží, aby tento stát s pohodlným křeslem byl pro nás co nejpřívětivější, *„nyní ovládají celý svět svou filosofií. ’Průmyslový stát’ není mou volbou, jako je volbou Spencerovou“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Vím, od čeho tyto státy zahynou, od non plus ultra státu socialistů; jsem jeho odpůrcem a už v současné chvíli ho nenávidím“* **(Die Unschuld des Werdens)** (viz „Marxismus“).

Kromě bezobsažnosti se „stát non plus ultra“ vyznačuje také „formálním zničením jednotlivce“. Nietzsche tento stát nenávidí a vrhá svou antitezi proti teroristickému ničení osobnosti: „Co nejméně státu“.

Jako liberalismus vede k marxismu, tak liberální stát vede ke státu non plus ultra bolševiků. Nepřirozenost je následována

nepřirozeností v extrému. Je to stát bez obsahu, stát bez národa a bez kultury.

Tento stát je neněmecký. Není to však ani římská konstrukce, ani polis: je příliš nepřirozený na to, aby byl germánský, příliš beztvarý na to, aby byl římský, a příliš formální na to, aby byl řecký.

Dokonce i tam, kde Nietzsche, jak již bylo ukázáno, staví stát proti kultuře, se netrefuje do skutečného stavu. *„Kultura a stát, ať si to nikdo nenamlouvá, jsou antagonisté... Všechny velké epochy kultury jsou epochami politického úpadku: to, co je velké ve smyslu kultury, bylo nepolitické, ba antipolitické...“* Hned následující věta ukazuje rozpor: *„Goethovo srdce se otevřelo při fenoménu Napoleon, uzavřelo se při osvobozeneckých válkách“* **(Soumrak model)**.

Protikladem není stát a kultura, ale stát druhé říše a kultura. V této perspektivě považuje Nietzsche za politickou pouze německou mocenskou politiku, nikoli Napoleona!

Slova nebo pojmy by neměly být uzavírány. Ostatně jistá nejistota ohledně konkrétního státu je nepopiratelně rozpoznatelná. Jeho boj proti státu není chybný ve svém základním postoji, ale často chybný ve svých premisách. Tak jako útočí na „morálku“ a naráží jen na její zmenšení, tak útočí na „stát“, a to téměř vždy na stát atrofovaný. To způsobilo v Nietzscheho literatuře jistý zmatek.

Organický stát

„Učinit společnost odolnou proti zlodějům a požárům a nekonečně pohodlnou pro každý obchod a transakci“, to jsou nízké cíle, o které by se nemělo usilovat „nejvyššími prostředky a nástroji, které vůbec existují“ **(Úsvit)**. To je směr Nietzscheho útoku proti státu. Je to však vše? Zůstává u kritiky? Co by mělo nahradit „stát“? Chce Nietzsche zmatek, nebo „bezstátní společnost“?

Nenechává nikoho na pochybách, že typ státu, který neguje, zanikne a měl by zaniknout. Stát jako cíl sám o sobě končí ve „státě non plus ultra“ bolševiků. Co by však mělo nahradit dosavadní stát? Lze z Nietzscheho díla rekonstruovat nové pojetí státu nebo alespoň pokus o něj?

Pozitivně lze stanovit pouze základy jeho vlastní státní doktríny. Následující pasáž se zřetelně liší od předchozí čisté negace: *„Stát neboli organizovaná immoralita: vnitřně: jako policie, trestní právo, třídy, obchod, rodina; navenek: jako vůle k moci, k válce, k dobývání, k pomstě“* **(Pozdní pozůstalost)**.

„Organizovaná immoralita“, tj. pro Nietzscheho organizovaný, přirozený život, tedy celistvý stav.

To je vágní, neurčité. Nietzscheho státní vůli nenajdeme tam, kde používá pojem stát, ale tam, kde požaduje hierarchii a struktury nadvlády.

Pojem „společnost“ používá nesprávně. Struktuře společenství, kterou ohlašuje v základních liniích, není nic cizího než „společnost“ ve smyslu liberálně-marxistické sociologie.

Nietzsche je naopak „antiliberální do míry zášti“. Např. jeho obdiv k imperium Romanum: *„Římské impérium, které známe, které nás dějiny římské provincie učí znát stále lépe, toto nejobdivuhodnější umělecké dílo ve velkém stylu, bylo počátkem, jeho stavba byla vypočítána tak, aby se osvědčila tisíciletími, dodnes nebylo nic vybudováno jako ono, ani se nesnilo o tom, že by bylo vybudováno ve stejné míře sub specie aeterni! Tato organizace byla dostatečně pevná, aby odolala zlým císařům: náhoda osob nesmí mít s takovými věcmi nic společného, první zásada veškeré velké architektury“* **(Antikrist)**.

Na univerzální římský stát bez rasy nepohlížíme se stejným obdivem. Mělo by se jen ukázat, jak málo má Nietzsche společného se „společností“. Nebo je snad liberálně-sociologické to, co chválí na „aristokratických společenstvích“? *„Každá aristokratická morálka je netolerantní, ve výchově mládeže, v nakládání se ženami, ve sňatkových zvycích, ve vztahu starých a mladých, v trestních zákonech (které mají na zřeteli jen degenerující): sama počítá netoleranci mezi ctnosti pod jménem ‚spravedlnost‘“* **(Mimo dobro a zlo)**.

V tomto smyslu je charakteristický zejména onen již citovaný popis vzniku státu (příznačné je, že stát je zde vždy uveden v uvozovkách): *„...že nejstarší ‚stát‘ podle toho vznikl jako děsivá tyranie, jako utlačovatelská a bezohledná mašinérie a pracoval tak dlouho, dokud takovou surovinu z lidí a polozvířat nakonec nejen neuhnětl a neuvolnil, ale také nezformoval. Používám slovo ‚stát‘: je zřejmé, kdo je jím míněn, jakási smečka blonďatých dravých zvířat, dobyvatel a panská rasa, která, organizovaná pro válku, bez váhání vystrkuje své strašlivé drápy na obyvatelstvo možná nesmírně početné,*

ale stále beztvaré a kočovné. Takto začíná 'stát' na Zemi: myslím, že sentimentalita, která způsobila, že začíná 'smlouvou', byla zlikvidována...“ Zde se stát jeví jako umělecké dílo: *„jsou to ti nejnevědomější, nejneuvědomělejší umělci, jací existují: Zkrátka, tam, kde se objevují, stojí něco nového, struktura nadvlády, která žije, v níž jsou části a funkce vymezeny a relativizovány, v níž vůbec nic nenachází místo, kterému předtím nebyl přidělen „význam“; ve vztahu k celku. Neznají nic o vině, odpovědnosti ani ohleduplnosti, tito rození organizátoři; vládne v nich ten strašlivý umělec-egoista, který vypadá jako bronz a ví, že je ve svém ‚díle´ oprávněný na věky, jako matka ke svému dítěti“* **(Genealogie morálky)**.

Zarathustra nazývá administrativní stát „nejchladnějším ze všech chladných monster“. O „starších formách státu“ však popisuje tento skvělý náčrt: *„Ne ohledy na rozvážnost, nýbrž pudy hrdinství byly mocné při vzniku státu: Víra, že existuje něco vyššího než svrchovanost jednotlivců. Tam působí úcta k rodu a starším z rodu: k němu přináší mladší svou oběť. Úcta k mrtvým a tradičním zákonům předků: k nim přináší současnost svou oběť. Tam působí úcta k duchovně vyššímu a vítěznému: potěšení ze setkání s jeho vzorem v těle: tam se skládají sliby věrnosti“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Téměř všechna negativní slova o státu jsou namířena proti státu jeho doby. Jakmile se podívá na velké státní typy minulosti, jeho úsudek se okamžitě změní. Negace se vztahuje na současný „stát“, obdiv věnuje historickému státu, jako je Římská říše a ještě více řecká polis. *„Starší formy státu neudržuje ani donucení, ani rozvaha, nýbrž nepřetržitý tok ušlechtilých pocitů. Donucení by se vůbec nedalo uplatnit a obezřetnost je snad ještě příliš málo rozvinutá*

individuálně. Společné nebezpečí snad dává příležitost ke sblížení a pocit nové společné moci má v sobě něco strhujícího a je zdrojem ušlechtilých předsevzetí“ **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Stát, hanebného zrození... a přece zvuk, při němž zapomínáme na sebe, bojový pokřik, který inspiroval nesčetné skutečně hrdinské činy, snad nejvyšší a nejuctívanější cíl pro slepou a egoistickou masu, která jen v nesmírných okamžicích státního života má na tváři podivný výraz velikosti!“* **(Zrození tragédie)**.

A pak znovu proti jeho době: *„Poté, co jsme ztratili všechny instinkty, z nichž instituce vyrůstají, ztrácíme instituce úplně, protože se pro ně už nehodíme. Demokracie byla vždycky úpadkovou formou organizování moci: už jsem charakterizoval demokracii s jejími polovičatostmi, jako je „německá říše“, jako úpadkovou formu státu“* **(Soumrak model)**.

Zde je předválečný německý stát jasně označen jako „rozkládající se forma“. Tato polovičatá a rozkládající se forma je protikladem kultury, a proto na ni Nietzsche útočí. Následující pasáž obsahuje celou jeho opozici vůči liberálnímu státnímu a sociálnímu myšlení (pochází z téhož spisu, v němž se kultura a stát, ba dokonce politika a kultura jeví jako protiklady, ale který se, jak se většinou přehlíží, obrací pouze proti státu a proti politice druhé říše): *„Aby mohly existovat instituce, musí existovat jakási vůle, instinkt, imperativ, antiliberální až zlovolná: vůle k tradici, k autoritě, k odpovědnosti za budoucí staletí, k solidaritě řetězců generací vpřed a vzad in infinitum. Je-li tato vůle přítomna, vzniká něco jako Imperium Romanum“* **(Soumrak model)**.

Nietzsche vyžaduje hierarchii. Ta však předpokládá skutečný stav. Hierarchie může být relativní a smysluplná pouze v rámci společenství. Předpokladem hierarchie je nerovnost lidí. Nikdo to nezdůraznil ostřeji než Nietzsche, nikdo proto také nepožaduje hierarchii bezohledněji. „Společnost“ je založena na principu, že lidé jsou si více podobní než rozdílní. S tím padají všechny organické stupně a jako „stát“ je možný už jen administrativní mechanismus.

Hierarchie a „společnost“ se vzájemně vylučují. „Společnost“ nahrazuje stát. Hierarchie si vynucuje stát. A tak pod pojmy „struktury nadvlády a hierarchie“ nacházíme pozitivní státní myšlení. *„Jsem nucen ve věku všeobecného volebního práva, tj. tam, kde každý může soudit všechny a všechno, obnovit hierarchii“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Hierarchií se Nietzsche dostává k problému stavů a jejich struktury. *„Určování hodností, rozdělování hodností jsou výhradně veličiny moci: a nic jiného“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„To, co určuje hodnost, je kvantum moci, kterou jsi, ostatní je zbabělost“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Nahradíme-li „výkon“ pojmem „množství výkonu“, bude určení pořadí jasnější. Nietzsche zde musí použít pojem „výkon“, protože se pokouší razit „vůli k moci“ jako vzorec pro veškerý život a bytí. Protože však stávání se a bytí nelze redukovat na jeden princip, je Nietzsche nucen pojem „vůle k moci“ buď schematizovat, nebo rozšířit natolik, že popírá sám sebe. V tomto kontextu by bylo lepší nahradit výkon pojmem

kvantum moci. Z Nietzscheho díla samozřejmě nelze odvodit konkrétní nauku o stavech. A zkoumání fragmentů by vedlo příliš daleko. Abychom vystihli jeho stavovskou tendenci, demonstrujme pouze jeho zaujatost pro člověka. *„Založit knihu zákonů na způsob Manua znamená udělit lidu od nynějška právo stát se pánem, stát se dokonalým, usilovat o nejvyšší umění života...“*

To, co Nietzsche v Manuově zákoně v podstatě obdivuje, je státní obsah, „usilovat o nejvyšší umění života“, tj. pro národ: dozrát do stavu, dosáhnout celkové formy života ve vlastním druhu státu. „Řád kast, nejvyšší, panující zákon, je pouze sankcí přirozeného řádu, přirozené zákonnosti prvního stupně, nad níž nemá moc žádná svévole, žádná „moderní idea“.“

Každá zdravá společnost obsahuje, vzájemně se podmiňující, tři fyziologicky odlišně gravitující typy, z nichž každý má svou vlastní hygienu, svou vlastní oblast práce, svůj vlastní druh pocitu dokonalosti a mistrovství. Hierarchie je přirozeným řádem: „Příroda, nikoli Manu, odděluje od sebe převážně duchovní, převážně tělesné a temperamentní a třetí, kteří se nevyznačují ani jedním, ani druhým, průměrné, ty druhé jako velký počet, ty první jako výběr.“

Nejvyšší vrstva („převážně duchovní“), která je nejmenší, má jako nejdokonalejší také výsady nejmenšího počtu: představovat na Zemi štěstí, krásu a dobro. Dobro je výsadou. Měli by považovat obtížný úkol za výsadu... Není přípustné, aby byli těmi druhými.

Druzí jsou strážci spravedlnosti, pěstitelé pořádku a bezpečnosti, vznešení bojovníci, soudci a strážci zákona... *„Ti druzí jsou výkonní činitelé nejduchovnějšího.“*

Třetí z nich: *„Vysoká kultura je pyramida: může stát jen na široké základně“*... Mezi ty třetí řadí: řemesla, obchod, zemědělství, vědu, větší část umění, celou koncepci odborné činnosti. Pro průměrného je být průměrným štěstím; mistrovství v jedné věci, specializace, je přirozeným instinktem. Průměrnost sama by byla první nutností, aby existovaly výjimky. Vysoká kultura je jí podmíněna. Člověk by neměl podceňovat výsady průměrných. Neboť *„život směrem k výšinám je stále těžší, zima roste, odpovědnost se zvyšuje“*. *„Nerovnost práv je první podmínkou toho, aby vůbec mohla existovat práva. Právo je privilegium. Ve svém druhu bytí má každý také své privilegium...“ „Pořadí kast, pořadí hodností, pouze formuluje nejvyšší zákon života jako takového“* **(Antikrist)**.

Paralela mezi kastovním řádem a stavovským řádem je pro Nietzscheho příznačná. Neuvědomuje si, že tyto kastovní řády byly založeny na mnohem větších rasových rozdílech než např. řád evropského národa. Přenesením historických a antických typů společenství do našich podmínek dospívá Nietzsche k přehánění stavovského uspořádání. Nicméně toto podání je brilantní a přesné a souvisí s Platónovým učením o stavovství. Může se však vztahovat pouze na ty státy a společenství, které jsou založeny na podobném rasovém rozvrstvení, jaké předpokládají zákony Manua.

A Nietzsche se pak také odchyluje od stavovské doktríny zobrazené v manuovském řádu a dospívá k aristokratismu. Jen v jednom zůstává věrný sám sobě: na vrcholu struktury obce stojí filosof, zákonodárce, tvůrce hodnot, „císařský pěstitel kultury“.

Proč Nietzsche nedokáže proniknout ke konkrétnímu a spravedlivému pořadí, ukazuji v části „Jedinec a společenství“.

Nietzscheho boj za řád dokazuje, že byl na cestě k organickému státu. Jakkoli se jeho konkrétní přístupy mohou zdát nejisté, teoreticky téměř vždy předpokládá skutečný stav.

Stejně tak Nietzsche předpokládá stát s jeho šlechtitelskými a selekčními zákony. Takové titánské požadavky vyžadují stát nejvyšší soudržnosti a nejvyšší moci. A Nietzsche to požaduje, aniž by použil termín „stát“: *„Dominantní struktury, jaké dosud neexistovaly... obrovská aristokracie postavená na nejtvrdším samoprávnictví, v níž je vůli filosofických násilníků a umělců-tyranů dáno trvání po tisíciletí“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Nietzsche byl na cestě ke gigantickému celistvému státu, i když ne k našemu, národnostně založenému státu. Jeho státní doktrína však zůstala jen fragmentem stejně jako jeho hlavní dílo, „*Vůle k moci*“. Osud Nietzscheho zlomil ještě před dokončením. Vzdálenost a napětí vůči době a současníkům se staly tak nesnesitelnými, že ho zasáhl blesk šílenství.

Řecký stát

Nietzscheho nejistota vůči státu spočívá spíše v obsahové stránce. Chybí národ. Negace státu jako instituce má nejhlubší kořeny v jeho boji o kulturu. Nietzsche bojuje proti každému státu, který neslouží kultuře. Přitom vždy staví kulturu nad stát. Stát je pro něj prostředkem a základem kultury. Podle našeho názoru nejsou kultura a stát ani v protikladu, ani ve vztahu prostředku a cíle. Kultura a stát se navzájem podmiňují, jsou ve vzájemné interakci. Bez státu není kultura, bez kultury není skutečný stát. Stát je celková forma života národa, kultura je jednota stylu ve všech životních projevech národa. Kultura a stát tedy mají stejný předpoklad: národ.

I dnes se pojem „stát“ používá různě: „Stát v užším smyslu" jako správa a autority, nebo v širším, "celistvém" smyslu jako forma života národa nebo národní řád. Stále více se však pro tento účel rozšiřuje pojem říše jako jednota správy, úřadů, ozbrojených sil, strany. „Stát“ je pak pouze správa a úřady, a to, co Nietzsche pozitivně vyjadřuje o „státu“, pak platí i pro to, co se dnes většinou chápe jako „Říše“.

Nietzscheho nejpozitivnější výroky o „státu“ tedy pocházejí z doby, kdy ještě věřil v národ. V řeckém životě nachází jednotu národa, státu a kultury: polis. Jistě, nad vším se vznáší metafyzicko-romantické pojetí génia; Schopenhauer a Wagner ještě nejsou překonáni. Národ a stát jsou prostředky, génius je cíl. Přesto jsou Nietzscheho vyznání inspirativně krásná a dobově aktuální. *„Řecká morálka není založena na náboženství, ale na polis. Existovali pouze kněží jednotlivých božstev, nikoli*

představitelé celého náboženství: tedy žádný stav. Stejně tak žádný posvátný spis“ **(Nečasové úvahy)**.

Nietzsche píše o *„všemocnosti státu, které kdysi dosáhl pouze starověk“*. *„Starší řecká filosofie je skrz naskrz filosofií státníků. Jak ubozí jsou ve srovnání s ní naši státníci!“*

Pro antiku bylo cílem agonální výchovy blaho celku, státní společnosti. Každý Athéňan měl například rozvíjet své já v konkurenci do té míry, aby byl pro Athény co nejužitečnější a působil co nejméně škody. Žádné ambice do nezměrného a nezměrného, jako většina moderních ambicí: *„... mladík myslel na blaho svého mateřského města, když v soutěži běžel, házel nebo zpíval; chtěl zvýšit jeho slávu svou vlastní; věnoval bohům svého města věnce, které mu porotci čestně kladli na hlavu.“*

Každý Řek v sobě od dětství cítil touhu být nástrojem záchrany svého polis v soutěži mezi městy: *„V tom se jeho sobectví rozhořelo, pak bylo okleštěno a omezeno. Proto byli jednotlivci v antice svobodnější, protože jejich cíle byly bližší a hmatatelnější“* **(Zrození tragédie)**.

Ačkoli Platóna Nietzsche v jednom z prvních spisů líčí jako „smíšenou postavu“ a Nietzsche po celý život bojoval proti platónské ideji a ontologii, přesto obdivuje platónské státní myšlení.

Platónův ideální stát je jistě něco většího, než se domnívali i ti horkokrevní z jeho obdivovatelů, nemluvě o úsměvné

nadřazenosti, s níž se naši „historicky“ vzdělaní snažili takový plod antiky odmítnout **(Zrození tragédie)**.

Podle zvyklostí helénského národa byly nároky rodiny na muže a dítě omezeny na nejmenší míru: *„Muž žil ve státě, dítě vyrůstalo pro stát a z rukou státu... Od státu musel jedinec všechno přijímat, všechno mu vracet.“* Stát a žena: *„Žena tedy pro stát plodí to, co je pro muže spánek... v ní sní budoucí generace...“* A v protikladu k moderním emancipačním Amazonkám Nietzsche poukazuje na *„olympské ženy včetně Penelopy, Antigony, Elektry“*... *„Jistě, jsou to ideální postavy, ale kdo by mohl ze současného světa vytvořit takové ideály?“*... *„Navíc je třeba uvážit, jaké syny tyto ženy porodily a jaké to musely být ženy, když porodily takové syny! Helénská žena jako matka musela žít ve stínu, protože to vyžadoval politický instinkt spolu s jejím nejvyšším cílem.“*

Avšak v novější době, *„s úplným rozvratem státních tendencí“*, se rodina stává improvizací pro stát: domácí umění místo umění státního; milostná vášeň svým horlivým obsahem, domácí, státu cizí výchova... *„a to vše správně, pokud jde o moderní stát.“*

Uprostřed nadšení pro polis se objevuje pohrdání moderním státem. Nacionální socialismus s organickým státem také znovu získává soulad rodiny, vzdělání a umění s národním státem, s „Říší“.

Stát a matky: *„V řeckém starověku zaujímaly postavení, které jim přisoudí nejvyšší stát: proto byly oslavovány jako už nikdy. Žena se vůči státu cítila ve správném postavení: proto měla větší důstojnost, než jakou žena kdy znovu měla“* **(Zrození tragédie)**.

Je to právě bytostná úplnost řeckého státu, která Nietzscheho přivádí k vášnivému obdivu. Stát a kultura jsou antagonisté, říká o státu své doby. V polis vidí mladý Nietzsche extrémní protiklad a přehání to do té míry, že se stát stává prostředkem umění. *„Stát byl nezbytným prostředkem umělecké skutečnosti.“* Přesto všechno umění bylo uměním státu: *„Řecký umělec nezaměřuje své umělecké dílo na jednotlivce, nýbrž na stát: a opět, výchova státu nebyla ničím jiným než výchovou všech k užívání uměleckého díla. Všechny velké výtvory, jak sochařské a architektonické, tak hudební, mají na mysli velké státem vychovávané lidové pocity. Zejména tragédie je každoročně slavnostním aktem připravovaným státem a sjednocujícím celý národ“* **(Zrození tragédie)**. *„Stát nebyl pro svou kulturu hraničářem, regulátorem, dozorcem, ale houževnatým, muskulaturním, k boji připraveným druhem a společníkem na cestách, který obdivovanému, ušlechtilejšímu a zdánlivě nadpřirozenému příteli poskytuje doprovod drsnou skutečností a sklízí za to jeho vděčnost“* **(Nečasové úvahy)**.

Nacionálněsocialistická kulturní politika vidí v tom, že je „dozorcem, regulátorem“, pouze svůj negativní úkol. Jejím nejvyšším cílem je být patronem a „kamarádem“ umění.

Krása národa, rozkvět kultury je ospravedlněním starověkého řeckého státu: ta krvavá řevnivost města proti městu, strany proti straně, chamtivost těch malých válek, neustálé obnovování trojských bitevních a hororových scén, v jejichž pohledu Homér rozkošnicky tonul, naivní barbarství řeckého státu... Vždyť to, co se děje v Řecku, je v podstatě jenom ospravedlnění. *„... odkud bere svou omluvu před tribunálem věčné*

spravedlnosti? Pyšně a klidně stát před ní kráčí: a za ruku vede slavně kvetoucí ženu, řeckou společnost. Pro tuto Helenu vede ty války, co by tu mohl odsoudit šedovousý soudce?" **(Zrození tragédie)**.

Po „úderech a hromobití" válečných a politických výbojů, jakmile nastanou teplejší dny, vždy znovu následují „zářivé květy génia". Je to *„tajemné spojení... mezi státem a uměním, politickou chamtivostí a uměleckým plozením, bojištěm a uměleckým dílem"* **(Zrození tragédie)**.

To by se také mělo stát nejušlechtilejším dovršením nacionálního socialismu, dozrát v kulturní stát a státní kulturu, v kulturní národ a národní kulturu. *„... takže obrovská síla politického v nejužším smyslu vlasteneckého pudu se nám může jevit jako záruka nepřetržité posloupnosti jednotlivých géniů... čím silnější je politický pud, tím více je zaručena nepřetržitá posloupnost géniů..."* **(Zrození tragédie)**.

Právě velikost řeckého umění předpokládá sílu politické vášně: *„Řeky musíme vzhledem k jedinečné sluneční výši jejich umění a priori konstruovat jako „politické lidi per se"; a skutečně, dějiny neznají příklad tak strašného rozpoutání politického pudu, bezpodmínečného obětování všech ostatních zájmů ve službách tohoto státního pudu"* **(Zrození tragédie)**.

Nietzscheho postoj ke státu ukazuje celou tragédii jeho politického myšlení. Po vášnivé afirmaci řeckého státu následuje kruté zklamání ze státu jeho doby. Řecká kultura a kultura jeho doby, řecký stát a stát jeho doby jsou stejně rozporuplné. Proto musel Nietzsche tento „stát" negovat, stejně jako negoval tuto

„kulturu“. Ani zde však negace není posledním slovem. Po útocích proti státu jako instituci následuje mohutný boj o pravý stát, který mohl jen útržkovitě ohlásit jako hodnostní řád a panskou strukturu.

Nietzscheho soudy o státu jsou velkolepými fragmenty, které představují celé drama jeho vývoje, jeho osud. Tragédie obklopuje toho, kdo bojuje v konečné samotě. Jeho génius je krutě zavěšen mezi dva věky.

Pro přítomnost a budoucnost je Nietzscheho státnické myšlení plodné v negaci i afirmaci, v boji proti státu jako instituci i v počátcích filosofie „státu“ nového životního řádu.

Jedinec a společenství

Stále převládá názor, že Nietzscheho učení je pouze subjektivismus nebo individualismus. Zároveň je Nietzsche považován za filosofa hodnostního řádu, antiliberálního panství. Setkáváme se zde s nerozluštitelným rozporem v jeho učení? Nebo lze v jeho společenském myšlení také identifikovat specifický akcent?[31]/[32]

Vskutku, v nemilosrdné antitezi proti demokratismu a nivelizaci své doby, přehnaně vyzdvihl velkého člověka. Tito velcí jedinci nejsou jen „jednotlivci“, ale vládci, tvůrci. Podle našeho názoru však ani velký jedinec není jen „jedinec“.

Nietzscheho přehnané pojetí génia postrádá přirozené spojení s kořenem a úkolem v organickém společenství, v národu. Odtud často pramení jeho cézarovské a napoleonské tendence.

Tato pasáž to ukazuje drasticky: *„Revoluce umožnila Napoleona: to je jeho ospravedlnění. Za podobnou cenu by si člověk musel přát anarchické svržení celé naší civilizace.... Hodnota člověka nespočívá v jeho užitečnosti: neboť by existoval dál, i kdyby nebylo nikoho, komu by mohl být užitečný. A proč by právě člověk, z něhož*

---

[31] Langbehn jednou o Nietzschem s odkazem na jeho údajný původ z Východu po otcovské linii říká: *„Nietzsche je autokrat... Nietzsche je orientální dobyvatel... jako Čingischán“* („Rembrandt als Erzieher“, s. 51)

[32] Bäumler: *„Zdá se, že není nic obtížnějšího než najít v Nietzscheho světě přechod od individuálního ke společenskému...“*

vycházejí nejškodlivější účinky, nemohl být vrcholem celého lidského druhu: tak vysoko, tak nadřazený, že by všechno zahynulo závistí vůči němu“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Když tyto nadsázky zobecníme, snadno se vynoří „autokrat“ Nietzsche. Dokazuje však zveličování géniů, velkých jedinců, Nietzscheho „individualismus“?

Jakmile jasně vytyčí svůj postoj jako: *„Vedle obou směrů, individualistické a kolektivistické morálky, neboť ani první neuznává pořadí a chce dát jednomu stejnou svobodu jako všem“* **(Pozdní pozůstalost)**.

„Moje filosofie je zaměřena na hodnostní řád: nikoli na individualistickou morálku. Smysl pro stádo by měl vládnout ve stádu, ale neměl by sahat mimo něj“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Již Nietzsche jasně vidí souvislost mezi individualismem, rovnostářskou demokracií a marxismem. Zdánlivě protichůdné rysy, které charakterizují moderní Evropany: individualismus a požadavek rovných práv: Nietzsche je rozpoznává jako příbuzné a vzájemně se podmiňující. Jedinec usiluje o rovnost, chce být platný inter pares. *„Individuální princip odmítá velmi velké lidské bytosti“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Individualismus je skromný a stále ještě nevědomý druh „vůle k moci“; zdá se, že zde stačí, aby se jedinec vymanil z nadvlády společnosti (ať už státu, nebo církve). Nestaví se do opozice jako osobnost, nýbrž pouze jako jedinec; zastupuje všechna individua proti totalitě. To znamená, že se instinktivně staví na roveň každému jednotlivci; za to, za co bojuje, nebojuje jako osobnost, nýbrž jako zástupce jednotlivců proti totalitě...“*

V tom jsou individualismus, liberalismus a marxismus stejné. *„Socialismus je pouhým agitačním prostředkem individualismu: chápe, že aby člověk něčeho dosáhl, musí se zorganizovat do kolektivní akce, do „moci“. Ale to, co chce, není společnost jako cíl jednotlivce, nýbrž společnost jako prostředek umožňující mnoha jednotlivcům“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Je to Nietzscheho jednoznačné odmítnutí individualismu, když jej označuje za marxisticko-liberalistický. Stejně jako marxismus a demokratismus vidí i individualismus způsobený křesťanstvím v Evropě. Právě křesťanství vytýká individualismus: *„Ve skutečnosti to bylo křesťanství, které jako první vyzvalo jednotlivce, aby se postavil jako soudce nad vším, megalomanství se pro něj stalo téměř povinností: vždyť musí prosazovat věčná práva proti všemu časnému a podmíněnému! Jaký to stav! Jaká společnost! Jaké historické zákony! Jaká fyziologie!“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Společné stojí výše než individuální: *„Kontinuum! Manželství, majetek, jazyk, tradice, kmen, rodina, národ, stát jsou kontinua nižšího a vyššího řádu. Jejich ekonomie spočívá v přebytku výhod nepřetržité práce, stejně jako v množení nad nevýhodami“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Společenské převažuje nad individuálním: *„Pokud jde o kontinuitu společenského života a množství myšlenek, které si nárokuje, jak malý prostor v něm zaujímají účely a představy týkající se samotného individuálního bytí! Společenské pohnutky daleko převažují*

nad individuálními. Zvířata vykonávají ke své vlastní škodě činnosti, které prospívají skupině“ **(Die Unschuld des Werdens)**.

V jiné pasáži se pokouší o genealogii společenství. Ačkoli to může být historicky sporné, ukazuje to, že Nietzsche považuje individualismus pouze za nejnižší formu života a hodnostní řád, strukturu panství, za nejvyšší. *„Jakmile se dosáhne určité nezávislosti, člověk chce víc: podle stupně moci se objevuje oddělování; jedinec se už bez dalšího nestaví na roveň, nýbrž hledá sobě rovné, staví ostatní mimo sebe. Po individualismu následuje tvorba členů a orgánů: příbuzné tendence se seskupují a prosazují se jako moc: mezi těmito mocenskými centry dochází k třenicím, válce, uznání vzájemných sil, vyrovnání, sblížení, výměně služeb. Na konci: hierarchické uspořádání“* **(Pozdní pozůstalost)**.

V individualismu jasně vidí nejnižší a nejprimitivnější stupeň lidské organizace. Nietzsche nepronikl k národoveckému socialismu. Jsou zde přítomny pouze počátky. Přesto jeho učení není ve všech částech individualistické: *„Izolace jednotlivce nesmí klamat; ve skutečnosti pod jednotlivci něco plyne dál... ...Jsme víc než jednotlivci; jsme celý řetěz s úkoly všech budoucností tohoto řetězu“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Nicméně společenství pro něj není nejvyšší. Zatímco společenství staví výše než individualisty, „velkého jedince“ si cení více než společenství. *„Učím, že existují vyšší a nižší lidé a že jednotlivec může za určitých okolností ospravedlnit svou existenci po celá tisíciletí“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Současnost by však nebyla schopna ani bezpodmínečného společenství.

Stejně cizí jako velké individuum by mu bylo absolutně socialistické společenství, ... zmizelé individuum, ponoření se do velkého typu, nechtění být pouhým člověkem: v tom spočívala v dřívějších dobách výjimečnost a horlivost mnoha velkých lidí. Jako příklady uvádí např: *„'Bytí-města' jako v Řecku; jezuitství, pruský důstojnický sbor a státní služba“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Přesto chce víc než toto krajně socialistické společenství. V tomto smyslu podává „morfologii pocitů vlastních“: podle ní jsou pocity spolubratří a pocity společenství nižším, přípravným stupněm, v době, kdy by osobní pocity vlastní, iniciativa hodnototvornosti ve své čistotě ještě vůbec nebyla možná. Druhé stadium by bylo vrcholem společenského sebe-cítění, pýchy s odstupem, pocitu vlastní-nerovnosti, nechuti ke prostřednictví, a rovnoprávnosti. „Společenské sebe-cítění“ by nutilo jednotlivce, aby představoval pýchu celku: *„... musí mluvit a jednat s krajní úctou k sobě samému, nakolik osobně zastupuje společenství...“*

Zodpovědnost za celek by jednotlivci dávala široký rozhled, přísnou a mocnou ruku, rozvážnost a chlad, vznešenost držení těla a gest, které by si kvůli sobě nedovolil. *„... „Kolektivní sebepojetí“ je velkou přípravnou školou osobní suverenity. Urozená třída je tou, která tuto praxi dědí“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Nejvyšší společenské cítění je tedy pouze přípravným stupněm sebe-cítění „velkého individua“. Stádo je pouze

prostředkem tohoto velkého individua. *„Zásadní chyba: klást cíle do stáda, a ne do jednotlivých jedinců! Stádo je prostředek, nic víc! Nyní se však člověk snaží chápat stádo jako individuum a přisuzovat mu vyšší postavení než jednotlivci... Nejhlubší nedorozumění...“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Velký jedinec skutečně není stavěn do kontrastu se společenstvím, ale se „stádem“. Nietzsche zachází tak daleko, že velkému jedinci přisuzuje státní suverenitu: *„Velké individuum si dává všechna práva, která si stát dovoluje, zabíjet, ničit, špehovat atd.“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Tím staví velkého člověka do neomezeného. Tato nadsázka je však nutná. Nietzsche nemůže najít hranici a závaznost „velkého individua“, protože mu chybí národ. Proto také nemůže vyřešit problém „egoismu“ a „altruismu“. Připouští, že „altruistické činy jsou jen druhem egoistických“ (Pozdní pozůstalost), nicméně stejně tak „egoistické“ jsou druhem „altruistického“. Z této točny abstrakce lze uniknout pouze prostřednictvím konkrétního vztahu k národu. Na místo abstraktního „egoismu“ a stejně abstraktního „altruismu“ nastupuje organická polarita zájmu osobnosti a zájmu národa, zdůraznění vlastního zájmu v rámci zájmu našeho, vlastního cítění v mezích cítění národa, neboli programově: společné dobro před vlastním zájmem. K tomu je vázán i ten největší národovec.

Pokud to Nietzsche nepovažuje za závazné, stále není absolutním „autokratem“. Autokratická práva mají totiž pouze

nejvyšší lidé. A ani toto „velké individuum“ neslouží samo sobě, nýbrž je postaveno do služeb kultury, šlechtění a selekce nejvyššího člověka, zlepšování života.

Nietzsche bojuje proti individualismu. Ale ani jeho „autokratismus“ není rozhodující tendencí. S větším právem lze jeho politický systém označit za krajní aristokratismus. Při všem přehánění velkých jednotlivců Nietzsche stále myslí ve společenstvích. Například *Genealogie morálky* je grandiózním pokusem vysledovat morální hodnoty až k existenčním podmínkám stavů, národů a ras.

Tím vytváří rasově-společenskou filosofii dějin. Proč v jeho politickém systému chybí organické společenství národa, jsem již opakovaně ukázal: Nietzsche si zoufal nad bastardizací Evropy. A tak nevyhnutelně dospívá ke koncepci vládnoucí kasty či vládnoucí „rasy“ nad budoucím Evropanem, k onomu „kosmopolitnímu afektu a inteligenčnímu chaosu.“

Aristokratismus

Nietzsche odděluje vedení a následování natolik, že stojí ve vzájemném vztahu jako účel a prostředek. Již mladý Nietzsche tuto tendenci extrémně projevuje v romantickém kultu génia (který je zároveň předběžnou formou pro „velké individuum“ pozdějšího období): *„Cíl lidstva“*, píše tehdy, může spočívat pouze v *„jeho nejvyšších exemplářích“* **(Nečasové úvahy)**. „Každý člověk má při vší své dobrotě jen tolik důstojnosti, kolik je vědomě či nevědomě nástrojem génia... jen jako plně

determinovaná bytost sloužící nevědomým cílům mohou lidé ospravedlnit svou existenci“ **(Zrození tragédie)**. *„Z toho všeho je zřejmé, že génius neexistuje kvůli lidstvu, ačkoli je vskutku jeho vrcholem a konečným cílem“* **(Zrození tragédie)**. *„A kdo by pochyboval, že řecký hrdinský svět existoval jen kvůli jednomu Homérovi?“* **(Zrození tragédie)**.

Génius se v té době jeví ještě jako *„sytá hra barev všech zvláštních sil lidí“*, ale má *„jakoby jen metafyzický původ, metafyzický domov...“* **(Nečasové úvahy)**. I voják je jen prostředkem vojenského génia: *„Měl bych za to, že voják by byl prostředkem vojenského génia; a ne jemu jako absolutnímu člověku a ne-géniovi, ale jemu jako prostředku génia, který může chtít i svou zkázu jako prostředek válečného uměleckého díla, by připadl jistý stupeň důstojnosti, totiž ta důstojnost, že je považován za hodného být prostředkem génia“* **(Zrození tragédie)**.

Nietzsche později toto romantické pojetí génia pod vlivem Schopenhauera opustil. Sám jednou napsal: *„Tak nadané bytosti, jaké jsem si představoval jako génie, nikdy neexistovaly“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Přesto má „velké individuum“ s tímto géniem spřízněnost. Nietzsche zachoval vztah mezi prostředkem a cílem i pro svou politickou konstrukci.

Navzdory důrazu na velkého jednotlivce však autokratismus není rozhodující tendencí. Pro Nietzscheho je však typický vztah prostředků a cílů. Podobné pojetí u něj dominuje, když radikálně typizuje morálku na morálku panskou

a otrockou. Jejími nositeli jsou panské nebo stádní vrstvy, dobyvatelé nebo utlačovaní. Nietzsche se pod vlivem Gobineaua velmi přibližuje poznání, že jde o rasové příčiny, především o protiklad nordických a nenordických, zejména židovských hodnot. Nicméně pro vznik morálky je vliv napětí mezi dobyvateli a utlačovanými, „patos distance“, ve srovnání s rasovými příčinami přeceňován. Neboť panská morálka, „ušlechtilá morálka“, není vždy vázána na vládnoucí vrstvu. Židovsko-asijští podlidé se nestali „ušlechtilejšími“, protože vládnou SSSR. Nechci zde samozřejmě podávat kritiku jeho morální filosofie, ale pouze naznačit, že *Genealogie morálky* dokazuje i Nietzscheho zvláštnost, že místo společenství vůdců a následovníků vidí pouze vládce a ovládané, a ty od sebe odděluje nepřeklenutelná propast. A to natolik, že vládci se stávají účelem ovládaných, ovládaní prostředkem vládců.

Proto považuji za oprávněné označit Nietzscheho politický systém v podstatě za extrémní aristokratismus: *„Aristokratismus: Aristokratismus: ideály stádních zvířat, které nyní vrcholí jako nejvyšší hodnotové nastavení „společnosti“: Pokus dát jí kosmickou, dokonce metafyzickou hodnotu. Proti tomu hájím aristokratismus“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Zde sám naznačuje, že k aristokratismu dospívá v antitezi k bludu rovnosti. *„Čím více přiznávám práva a zrovnoprávňuji se, tím více se dostávám pod nadvládu průměru, konečně nejpočetnějšího. Předpokladem, který má aristokratická společnost v sobě, aby si udržela vysoký stupeň svobody svých členů, je krajní napětí, které vzniká z*

přítomnosti opačného pudu u všech členů: vůle k panství“ **(Pozdní pozůstalost)**.

V dalším aforismu Nietzsche říká, co se zde myslí společností: „společnost rovnosti“. Proti tomu stojí jeho aristokratismus. To, co nás rozděluje, je směr a míra napětí.

Zatímco u Nietzscheho existuje abstraktní opoziční vztah mezi vládci a ovládanými, my potvrzujeme přirozené rozdíly a stupně hodnot mezi příslušníky národa a státu, avšak tato napětí jsou vázána na společenství národa.

Nietzsche naopak rozšiřuje přirozené napětí mezi členy společenství na protiklady, na vztah mezi prostředky a cíli: *„Aristokracie představuje víru v elitní lidstvo a vyšší kastu“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Hlavní hledisko: že člověk nevidí úkol vyššího druhu ve vedení nižšího (jak to dělá např. Comte), ale nižšího jako základ, na němž vyšší druh žije svůj vlastní úkol, na němž může nejprve stát...“* *„‚Pastýř‘ v protikladu k ‚pánovi‘ (první je prostředkem k zachování stáda, druhý účelem, pro který stádo existuje...)“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Lidé stáda jsou ‚nosiči, přenášejícími nástroji‘“* **(Pozdní pozůstalost)**.

V protikladu k tomuto zmenšování a přizpůsobování člověka specializovanému užitku by bylo zapotřebí opačného pohybu, výroby syntetického, shrnujícího, ospravedlňujícího člověka, pro něhož by tato mechanizace lidstva byla předpokladem existence jako substruktury, na níž by mohl vynalézt svou vyšší formu bytí.

Tato elitní kasta by potřebovala opozici mas, „vyrovnanost“, pocit odstupu ve srovnání s nimi; stála by na nich, žila by z nich. *„Tato vyšší forma aristokratismu je formou budoucnosti“*. Z morálního hlediska by tato totální mašinérie, solidarita všech kol, představovala maximum ve vykořisťování člověka: předpokládala by však ty, pro něž má toto vykořisťování smysl. Jinak by to vlastně byla jen totální redukce, hodnotová redukce typu člověka, fenomén regrese v tom nejvelkolepějším měřítku **(Pozdní pozůstalost)**.

(Symbolika kolovrátku a stroje jasně ukazuje, jak daleko se zde Nietzsche odchýlil od organického myšlení).

Podstatné pro dobrou a zdravou aristokracii by bylo, aby se necítila jako funkce (ať už královská, ať už stavovská), „ale jako její smysl a nejvyšší opodstatnění“.

Proto s klidným svědomím přijímá oběť množství lidí, kteří by kvůli ní museli být degradováni a redukováni na neúplné lidi, na otroky, na nástroje **(Mimo dobro a zlo)**.

Nietzsche vidí, jak se v Evropě prostřednictvím odnárodnění objevuje tato forma nadvlády: *„Stejné podmínky, které ženou kupředu vývoj stádního zvířete, ženou kupředu i vývoj vůdčího typu“* **(Pozdní pozůstalost)**. *„Nivelizace evropského člověka je velký proces, kterému nelze bránit: je třeba ho dokonce urychlit. Nutnost rozevírání propastí, odstupu, hierarchizace je tím dána, nikoli nutnost tento proces zpomalovat.... Tento vyrovnaný druh, jakmile je ho dosaženo, potřebuje ospravedlnění: leží ve službách vyššího svrchovaného druhu, který na něm stojí a jen na něm se může povznést*

ke svému úkolu. Nejen panská rasa, jejíž úkol by se vyčerpal ve vládnutí: ale rasa s vlastní životní sférou" **(Pozdní pozůstalost)**.

Extrémní aristokratismus má tedy také jasné opodstatnění: prostřednictvím Nietzscheho koncepce Evropy, panské kasty nad stádní vrstvou. Příčinou je „nivelizace evropského člověka", nevyhnutelné míšení ras. Nad tímto míšením může vládnout pouze nová vládnoucí vrstva. Nietzsche je důsledný pouze tehdy, když v tom vidí „nutnost otevření propasti". A toto pojetí Evropy a vztah prostředků a cílů má ještě jednu příčinu: Politické myšlení Nietzscheho, bývalého klasického filologa, je silně ovlivněno antikou. A tak vidí především jen antické aristokracie, antické typy společnosti. Stejně tak v *Genealogii morálky* zná pouze panské struktury vznikající dobytím, žádná vzrostlá společenství.

Sám mladý Nietzsche kdysi napsal: *„Řecká kultura spočívá na panském vztahu početně malé třídy vůči čtyřikrát až devětkrát většímu počtu nesvobodných"* **(Nečasové úvahy)**.

Pozdější Řekové a Římané byli nordickou rasovou menšinou proti rasově velmi cizí většině. Takové rasové rozvrstvení přirozeně vyžaduje extrémní struktury nadvlády: ze stejné nutnosti organizují evropské národy své kolonie jinak než vlastní národní společenství. Jak přirozený je aristokratismus při velkých rasových kontrastech, tak nepřirozeným se stává u rasově homogenních národů. Proto u germánských národů mohl existovat pouze národní královský a vévodský princip. Proto je Nietzscheho aristokratismus nemístný všude tam, kde

jsou vůdcovství a následnictví tak rasově příbuzné jako u většiny evropských národů. Čím větší je rasový rozdíl mezi společenskými vrstvami, tím přísnější je hierarchická struktura; čím příbuznější jsou části národa, tím blíže k sobě stojí vedení a následování.

Nietzscheho aristokratismus má tedy věcnou oporu ve vztahu k minulosti a budoucnosti, lze však identifikovat tři falešné předpoklady:

1. Rasově podmíněná propast je rozšířena na vztah mezi prostředky a cíli,
2. Přehlíží se, že existovala a existují také organicky vypěstovaná, rasově spřízněná společenství.
3. Očekávání tak vysokého stupně bastardizace Evropy se historicky nenaplnilo.

Musíme proto dnes stát v zásadní a věcné opozici vůči Nietzscheho aristokratismu.

Socialismus

Nietzsche se mohl stát myslitelem socialistického státu, kdyby pokračoval v cestě, kterou tak slibně zahájil fragmentem o řeckém státu. Nevysvětlitelný osud ho od ní odvrátil. Ještě jednou, v posledním roce jeho tvorby, zaznívá příbuzný tón tam, kde obdivuje Manuovo nařízení. *„Řád kast, nejvyšší, panující zákon, je jen sankcí přirozeného řádu, přirozené zákonitosti prvního řádu, nad níž nemá moc žádná svévole, žádná ‚moderní' idea"* (viz „Stát"). (Dnes víme, že manuovské kasty jsou rovněž

petrifikovanou formou někdejšího rasového rozvrstvení). *„Založit zákoník podle Manuova vzoru znamená poskytnout lidem od nynějška možnost stát se mistry, stát se dokonalými, usilovat o nejvyšší umění života...“* **(Antikrist)**. *„Vysoká kultura je pyramida“* **(Antikrist)**.

A proto je „Chandala“ stejně důležitá jako „průměrnost“. Jak je možné, že Nietzsche pro svůj vlastní politický systém popírá to, co obdivuje na řeckém státě v raném období a později v Manuově knize zákonů?

Zde od sebe odtrhuje velké individuum a společenství; namísto pyramidální struktury je zde oddělení pánů a stád, účelu a prostředků. Ani výroky zdánlivě odporující této skutečnosti nedokazují opak; např: *„Jako doplněk a lék ke kultu génia a moci je třeba po jeho boku vždy postavit kult kultury: který umí i hmotnému, nízkému, přízemnímu, neuznanému, slabému, nedokonalému, jednostrannému, polovičatému, nepravdivému, zdánlivému, ba i zlému a strašnému propůjčit chápavé uznání a ústupek, že to vše je nutné; neboť by se neměla znovu ztratit soudržnost a trvání všech lidských věcí, dosažených úžasnou prací a údery štěstěny, a stejně tak dílo kyklopů a mravenců jakož i géniů: jak bychom se pak obešli bez společného hlubokého bassu, bez něhož melodie nemůže být melodií“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Už volba symbolických slov „kyklopové, mravenci, géniové“ ukazuje jeho sklon fatálně zveličovat přirozené rozdíly mezi lidmi.

Důraz Nietzscheho filosofie společenství spočívá v krajním aristokratismu, který lze demonstrovat na všech hodnotách. Tato tendence je tím silnější, čím více vystupuje do popředí jeho pojetí Evropy.

Namísto Nietzschem očekávaného vyrovnání a bastardizace Evropy a vyšlechtění panské kasty přišlo všeobecné posílení nacionalismu, které je v současnosti následováno velkým probuzením rasového a národnostního sebeuvědomění. Evropa se nedělí na pány a stáda, ale na národy.

Organické pojetí národa pro nás vylučuje Nietzscheho politický systém.

V národech žádná „stáda“ nejsou! Národ je přirozeně strukturovaná jednota: stejně jako se armáda neskládá z generálů a vojáků, ale je odstupňována zdola nahoru a naopak. A vedle hlavní struktury je národ rozrostlým společenstvím rodiny, rodu a kmene. Nietzsche, jinak myslící tak originálně a organicky, se svým pojmem „stáda“ ztratil v mechanistické abstrakci.

Téměř stejně abstraktní je pojem „pánů“, „samovlastníků“, „samovládců“, o nichž Nietzsche kdysi řekl: *„Ať už se objeví jakékoli formy státu a společnosti, budou to navždy jen formy otroctví, a pod všemi formami budete vládci vy, protože patříte sami sobě, a ti musí být vždycky příslušenstvím!“* **(Die Unschuld des Werdens)**.

Jak abstraktně a vzdáleně to zní ve srovnání s onou pasáží, kde se génius stále jeví jako *„nejvyšší určení národa v homogenní povaze jedince“* **(Nečasové úvahy)**.

Pokud v lidech neexistuje rozdělení na pány a poddané, „hierarchie“ není zrušena. „Odstup“ přirozených rozdílů národních soukmenovců by se neměl stírat ani vyrovnávat, ale plně zachovávat. Odstup a společenství nejsou nutným rozporem, nevylučují se navzájem. Nad „patosem vzdálenosti“ však stojí patos krve a osudové pospolitosti: Stejně jako nad všemi rozdíly služebních stupňů v nacionálněsocialistické armádě musí stát kamarádství života a smrti. Ne hodnostní protiklady, ale hodnostní struktura, ne oddělování, ale odstupňování.

Vedení je stejně důležité jako následování a naopak. Místo „kasty pánů“ a „příslušníků otroků“ vládne v národě, zformovaném do skutečného státu, *„předem nastolená harmonie mezi vůdcem a vedeným“* **(Nečasové úvahy)**, přirozená spravedlnost.

Nacionální socialismus stojí stejně daleko od autokratického césarismu, krajního aristokratismu i kolektivistického masového bludu. Pro nás je i velký jedinec velký pouze svým významem pro národ, jako ostatně lidská velikost obecně má hodnotu pouze v rámci společenství.

Velkou osobnost logicky nelze oddělit od národa, patří k němu jako jeho nejvyšší ztělesnění. Ne génius je účelem národa, ale účelem je národ jako nejvyšší organické společenství života. Zatímco národ slouží svému géniovi, génius stejně tak slouží národu v polární reciprocitě. Člověk tvoří dějiny, ale stejně tak rasy a národy tvoří člověka a často génius vzešel ze „stáda“. Do

té míry, do jaké je jedinec více determinován národem (což zahrnuje i jeho genetické dědictví), do té míry patří více národu než sobě. Národ je větší než i jeho největší syn.

Nietzscheho autokratické výroky se stanou pochopitelnějšími, když uvážíme, že ačkoli uvažuje o velkém jedinci bez vazeb na společenství, přesto jej zavazuje k úkolu: šlechtění a selekci, kultuře, nadčlověku atd. Národovecká povinnost chybí, ale na jejím místě vládne hrdinská oddanost cíli: *„Hrdinství, to je dispozice člověka, který usiluje o cíl, ve srovnání s nímž na něm samotném už nezáleží“* **(Die Unschuld des Werdens)**. *„Ale při své lásce a naději tě prosím: neodhazuj hrdinu ve své duši! Chraň posvátně svou nejvyšší naději“* **(Tak pravil Zarathustra)**. *„Moji bratři, neradím vám lásku k bližnímu: Radím vám lásku k nejvzdálenějšímu“* **(Tak pravil Zarathustra)**.

To je třeba zohlednit v každém bodě. Pro hrdinský požadavek však chybí most k realitě národa. Sám Nietzsche je zde stále „zkřížen s nekonečnem“. Naše láska k nejzazšímu patří národu a jeho velikosti.

Tento socialistický postoj také netoleruje žádné dělení prostředků v národě. Organický život tento mechanistický princip nikde nezná. Jedna část národa není nikdy účelem jedné nebo prostředkem druhé. Vojáci nejsou prostředkem generálů a generálové nejsou účelem vojáků. Nad obojím stojí úkol obrany národa. A tak každý příslušník národa nachází svůj úkol a naplnění v národě, a ten největší z nich na nejvyšší úrovni. To je skutečně, jak kdysi požadoval Nietzsche, myšlení „po vůdčí niti

těla“. Každý člen národa dostává svou hodnotu ve svém významu pro národ, a génius tak hodnotu nejvyšší.

Rozdělením na pána a stádo, přehnaným důrazem na génia a principem prostředku a cíle si Nietzsche znemožnil konkrétní řešení mnoha politických problémů, což se opakovaně objevuje v jednotlivých částech. Jakkoli je jeho boj proti marxisticko-liberálním modlám rovnosti velkolepý a jakkoli je zde jeho zásluha významná, přesto nedokáže zcela překročit antitezi a je časově překonaný a zároveň časově omezený. Nedokáže proniknout k národovecky-socialistickému společenskému postoji, a to se stává skutečnou tragédií jeho života.

Slova mladého Nietzscheho, že *„individuace je prvotním základem všeho utrpení“* **(Zrození tragédie)**, neúprosně potvrdila jeho vlastní osud. Marně bojoval o společenství a bez úplného naplnění zůstal neúplný i jeho boj o náboženství a Boha. Neboť nábožný je společenský a společenský je nábožný. Nietzsche příliš zdůrazňoval jednotlivce proti společenství a člověka proti Bohu.

Politika

Malá politika

Tam, kde Nietzsche zdánlivě bojuje proti státu, ve skutečnosti vědomě či nevědomě neguje atrofovanou formu státu, liberální administrativní stát. Něco podobného platí i pro jeho údajný boj proti politice. Jeho útoky jsou v zásadě vždy namířeny proti „atrofii politické sféry".

Především útočí na bezcílnou a bezobsažnou politiku své doby, na politizující buržoazii. *„Považuji za nemožné vyjít ze studia politiky jako aktér. Je mi jasná strašná marnost všech stran, včetně církevních"* **(Die Unschuld des Werdens)**.

V krizovém období *Lidského, příliš lidského* vznikl negativní odsudek politiky: Stejně jako v případě války a válečné připravenosti, tak i národ, který se začne angažovat ve velké politice a zajistí si rozhodující hlas mezi nejmocnějšími státy, utrpí největší ztráty ne tam, kde je obvykle nacházíme. Každého schopného, pracovitého, intelektuálního a ctižádostivého člověka takového národa toužícího po politických věncích slávy by tato touha ovládla. Každodenní výdaje z kapitálu hlavy a srdce každého občana: součet všech těchto obětí individuální energie a práce by byl tak obrovský, že politický rozkvět národa by téměř nutně znamenal duchovní ochuzení a vyčerpání, sníženou schopnost k pracím, které vyžadují velké soustředění a jednostrannost. *„A konečně se můžeme ptát: stojí všechen ten rozkvět a nádhera celku (která se skutečně projevuje jen jako bázeň ostatních států před novým kolosem a jako přízeň vydobytá od cizích zemí pro*

národní obchodní a dopravní blahobyt) za to, když tento hrubý a opalizující květ národa musí být obětován všem ušlechtilejším, jemnějším a duchovnějším rostlinám a porostům, na něž byla jeho půda tak bohatá?“ **(Lidské, příliš lidské)**.

Tendence je jasná. Jde o jeden z prvních útoků proti Druhé říši, proti nacionalismu, proti buržoaznímu nacionalismu, proti politice, jejíž konečný výsledek charakterizuje jako „strach ostatních států před novým kolosem“ a „upřednostňování národního obchodního a dopravního blahobytu“. Nic jiného nemá Nietzsche na mysli, když o deset let později označuje kulturu a politiku či stát druhé říše za antagonistické. Podobně píše o *„politice, která činí německého ducha neplodným a kromě toho je politikou malichernou“* **(Radostná věda)**. To stačilo jisté nietzscheánské literatuře k tomu, aby se dovolávala Nietzscheho jako svědka proti politice obecně a pro opozici mezi kulturou a politikou. To, proti čemu ve skutečnosti bojuje, je národní politika, a to, co potvrzuje, je politika „příkladného Evropana“ Napoleona. Ne politika a kultura jsou protikladem, ale „drobná politika“ a kultura. Je nepodstatné, že Nietzscheho teze má i faktický základ, totiž skutečnost, že v dobách extrémního mocensko-politického a vojenského napětí kulturní tvorba dočasně ustupuje do pozadí. To však nezakládá zásadní protiklad mezi kulturou a politikou. V dobách mocensko-politického uvolnění pak kultura rozkvétá o to bohatěji, jak to Nietzsche obdivuje na řeckém státě. Tam, kde bojuje proti „politice“, je to politika národního liberalismu, politika pro „obchodní a dopravní blaho“, politika bez „ideje“, „malicherná

politika“. V řeckém státě naopak chválí jednotu „státu a umění“, „politické hrabivosti a uměleckého plození“, „bojiště a uměleckého díla“, Řekové jsou „političtí lidé per se“.

Velká politika

Pro celkové hodnocení Nietzscheho jsou tyto zdánlivě antipolitické výroky bezvýznamné.[33] Myslitel „vůle k moci“ je ze své podstaty politický myslitel, teoretický politik.

„Velká“ politika je pro Nietzscheho zpočátku nadnárodní, evropská a nakonec i celosvětová. *„Čas drobné politiky skončil: příští století přináší boj o světovládu, nutkání k velké politice“* (Mimo dobro a zlo). *„... přichází čas, kdy se člověk bude znovu učit o politice“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Ještě více je „velká politika“ věcně podloženou politikou, politikou ve službách jeho doktríny, jako realizace hodnot, politikou jako aplikovaným světonázorem.

Zde je třeba toto povrchní tvrzení vyvrátit: jednota Nietzscheho a fašismu. Fašismus skutečně sdílí s Nietzschem antidemokratické tendence. Etatistický a imperialistický fašismus, v němž důraz zůstává na formální stránce, který svou

---

[33] Dokonce i Hans Vaihinger se v dobře míněné obhajobě Nietzscheho domnívá, že může tvrdit, že Nietzscheho učení *„nemá s politikou a politickými aspiracemi nic společného“*. Nietzscheho názory byly *„čistě vědecké, čistě teoretické“* atd. (Vaihinger, „Nietzsche als Philosoph“, str. 1-2)]

„totalitu“ omezuje spíše na vnější a vnitřní sdílí s katolicismem, fašismus, který nechce kulturu, jednotu života v Nietzscheho smyslu, však nelze ztotožňovat s Nietzscheho pojetím politiky. Čím více se fašismu daří rozvíjet totální, světonázorovou politiku, tím více se podobá tomu, co Nietzsche požaduje jako „velkou politiku“: *„Rozporuji tak, jak se nikdy nerozporovalo, a přesto jsem opakem ducha, který odmítá. Jsem radostný posel, jako nikdy nebyl, znám úkoly takové výše, že pro ně dosud chyběl pojem; teprve ode mne jsou opět naděje. S tím vším jsem nutně i mužem osudovým... Neboť až pravda vstoupí do boje s tisíciletou lží, nastanou otřesy, zemětřesení, pohnutí hor a údolí, o jakém se nikdy nesnilo. Pojem politiky se pak zcela rozplynul ve válce duchů... všechny mocenské struktury staré společnosti jsou vyhozeny do vzduchu, všechny spočívají na lži: budou války, jaké na Zemi nikdy nebyly. Teprve ode mne je na Zemi velká politika“* **(Ecce Homo)**.

Politika jako „válka duchů“, jako boj hodnot a světonázorů, což je „Velká politika“ nadcházejícího věku: „Ta, která nese hrdinství v poznání a vede války kvůli myšlenkám a jejich důsledkům“ (Radostná věda).

Stejná vůle gigantické politiky se prodírá i v jedné z nejzvláštnějších pasáží posmrtného díla, kde Nietzsche v rozporu se svou politickou konstrukcí náhle potvrzuje i národy: *„Přichází doba, kdy se bude bojovat o světovládu, bude se bojovat ve jménu filosofických základních doktrín.“* Již nyní by se měl člověk řídit velkou zásadou *„pokrevního a rasového příbuzenství“*. Války by byly velkými učiteli těchto pojmů, včetně válek sociálních. Až

nakonec musí zvítězit ta nejsilnější koncepce **(Unschuld des Werdens)**.

Velká politika je světonázorové utváření celkového osudu: protože přestala platit víra, že osudy světa řídí ve velkém měřítku Bůh a navzdory všem zdánlivým zvratům na cestě lidstva ho vede slavně k cíli, musí si lidé sami stanovit ekumenické cíle, které se týkají celé země. Nejprve je však třeba nalézt poznání podmínek kultury, které překoná všechny dosavadní stupně, jako vědecké měřítko pro ekumenické cíle. *„V tom spočívá nesmírný úkol velkých duchů příštího století“* **(Lidské, příliš lidské)**.

Poznání rasy nám poskytlo nejhlubší vhled do podmínek kultury. Zároveň však díky němu víme, že neexistují žádné bezprostřední ekumenické cíle politiky. Velká politika je pro nás politikou založenou na národoveckém světonázoru a naším cílem je vést nejvyšší národoveckou politiku tak, aby se tato nepřímo stala politikou světovou.

Velcí politici

„Píšu pro typ člověka, který ještě neexistuje, pro ‚pány země‘“ **(Pozdní pozůstalost)**.

Nietzsche vyhlásil válku celému buržoaznímu světu a od jeho vyšších vrstev nic neočekává. *„Prohnilé vládnoucí třídy pokazily obraz vládce“* **(Pozdní pozůstalost)**. Ale: *„V celém lidském osudu není krutějšího neštěstí, než když mocní země nejsou zároveň*

prvními lidmi, pak se všechno stává falešným, pokřiveným a zrůdným“ **(Tak pravil Zarathustra)**.

Proto Nietzscheho nejvíce znepokojuje šlechtění nových vládců: *„Vládnoucí rasa může vyrůst pouze z hroznných a násilných počátků. Zřejmě by se zviditelnili a upevnili až po obrovských společenských krizích, museli by být schopni největší tvrdosti vůči sobě samým a zaručit nejdelší vůli“* **(Pozdní pozůstalost)**.

A pro tento nadcházející věk Nietzsche volá po lidech, kteří by měli veselost, trpělivost, prostotu a pohrdání velkými marnostmi stejně jako velkorysost při vítězství a shovívavost k malým marnostem všech poražených, po lidech zvyklých a jistých ve velení a stejně připravených poslouchat, když je to nutné, hrdých v obojím, stejně sloužících své věci, po lidech ohroženějších, plodnějších, šťastnějších! Neboť: *„tajemstvím, jak z existence vytěžit největší plodnost a největší radost, je žít nebezpečně! Stavte svá města na svazích Vesuvu! Posílejte své lodě do nezmapovaných moří! Žijte ve válce se svými vrstevníky i sami se sebou! Buďte lupiči a dobyvateli, dokud nemůžete být vládci a vlastníky, vy hledači poznání!“*

Přijde doba, kdy se vědění a moc spojí, kdy vědoucí budou zároveň vládci **(Radostná věda)**.

Tito přicházející vůdci prožívají novou lásku: *„Je tu láska otrocká, která se podřizuje a odevzdává, která se idealizuje a klame, je tu láska božská, která pohrdá a miluje, přetváří a povznáší milovaného“* **(Pozdní pozůstalost)**. Přicházející vládci si uvědomí hrdinský realismus a *„nebudou nejprve hledat důvod za hvězdami podstoupit a*

být obětí“ **(Tak pravil Zarathustra)**. Vládci země: *„... nová, ohromná aristokracie, postavená na nejtvrdší samosprávě, v níž bude po tisíciletí trvat vůle filosofujících mužů moci a umělců-tyranů ... vyšší typ lidí, kteří díky své převaze ve vůli, vědomostech, bohatství a vlivu používají demokratickou Evropu jako svůj nejpoddajnější a nejpohyblivější nástroj, aby vzali osudy Země do svých rukou, aby jako umělci utvářeli samotného ‚člověka‘“* **(Pozdní pozůstalost)**.

Jmenuje tři typy umělců:

1. Sebeutvářející se,
2. Předchozí umělci jako „malí zdokonalovatelé materiálu“...
3. Nejvyšší umělec, umělec utvářející člověka **(Pozdní pozůstalost)**.

Budoucí vládci jsou *„lidé budoucnosti, kteří v přítomnosti svazují omezení a uzel, jenž nutí vůli tisíciletí na nové cesty.“*

Stávají se tak tvůrci dějin: *„Učit člověka budoucnosti člověka jako jeho vůli, jako závislé na lidské vůli, a připravovat velká rizika a společné experimenty v disciplíně a šlechtění, aby skoncovali s tou strašlivou nadvládou nesmyslů a náhod, které se dosud říkalo ‚dějiny‘, nesmysl ‚největšího počtu‘ je jen jejich poslední formou, neboť k tomu bude jednou zapotřebí nový typ filosofů a vojevůdců, ve srovnání s jejichž obrazem by vše, co dosud na zemi existovalo ze skrytých, bázlivých a dobrotivých duchů, mohlo vypadat bledě a zakrněle. Obraz takových vůdců se nám vznáší před očima“* **(Mimo dobro a zlo)**.

Sám Nietzsche se vyvíjí od „Nedochůdčete“ první fáze přes „Svobodného ducha“ krizového období k „panskému duchu“, k titánskému politickému mysliteli. Stejně tak jeho obraz nejvyššího člověka roste od „génia“ k „nadčlověku“, nakonec k „pánu země“, k Velkému politikovi, heroické jednotě vědění a činu.

Nietzsche je filosofem života. Politika je vědomé utváření života. Tuto možnost potvrdil osvobozením od „zjevení“, „nadpozemského světa“, „prozřetelnosti“ atd. Politika je utvářením skutečnosti. Nietzsche je nejslavnějším pěvcem a oslavovatelem skutečnosti, hrdinným realistou.

Když obdivuje Řeky jako politické lidi a jejich státní instinkt, pak promlouvá příbuzná nordicko-germánská krev.

Protože afirmuje život, požaduje největší politiku; protože miluje skutečnost, volá po velkých vládcích skutečnosti. Jeho říše je z „tohoto“ světa!

Nietzsche chce politické cítění světa, vůdcovství Velkého politika; rozněcuje: primát politického.

Shrnutí a závěr

Nietzsche rozbil modly minulosti. To, co se před ním už nemůže ospravedlnit, je ohroženo. To, co odolá jeho kritice, žije dál, dvojnásobně ospravedlněno. Jeho soudy jsou brilantně jasné a prozíravé. Znepokojivé napětí, nebezpečná citlivost a ledová izolace ho však někdy nutí vzdalovat se politické realitě, upadat do nezdravého přehánění.

Jako největší odpůrce 19. století bojuje proti druhé říši. Nemilosrdně, nezaslepen vnějšími úspěchy, poukazuje na buržoazní kulturní korupci, na křesťansko-vlastenecký a liberálně-marxistický kompromis. Jeho příliš odvážné evropské pojetí však brání spravedlivému ocenění Bismarckova činu.

Od počátku stojí v ostrém útoku proti liberalismu, marxismu a rovnostářské demokracii. Proti otevřenému i zastřenému pacifismu staví etiku boje, afirmaci války, vůli k moci.

V Nietzscheho myšlenkovém světě patří k tomu největšímu, jak brilantně předjímá poznání rasové podmíněnosti všech hodnot. Přesto již nedochází k pozitivním důsledkům. Bastardizaci Evropy považuje za nezastavitelnou a doufá v novou vládnoucí „rasu“. To má fatální dopad na celé jeho politické myšlení. Pouze v hloubce hodnocení je jeho rasový instinkt neomylný.

Předpoklad nevyhnutelného rasového míšení ho vede k obhajobě židovské asimilace. Nevyjadřuje se také spravedlivě k současnému antisemitismu. Ale tam, kde uznává židovství z

hlediska hodnot, vznáší proti Židům nejneobvyklejší obžalobu, obrovský protest proti dvěma tisícům let ničení rasy a falšování hodnot.

Od dob Platóna nebyl žádný filosof vážnějším rasovým hygienikem než Nietzsche. Jeho filosofie sice boří všechny iluze o smyslu a účelu existence, ale za skutečný úkol lidského života považuje šlechtění a selekci vyšších lidí. Tento úkol však není schopen konkrétněji definovat jako zdokonalování lidí v rámci jejich přirozených dispozic; jeho povznesení zůstává obecně lidské, neboť mu chybí organické pojetí národa.

Přes všechny pokusy nenachází k národu žádný pozitivní vztah. Předpoklad nezadržitelného míšení ras ho nutí počítat s překonáním národů a národností. Stává se tak odpůrcem nejen formálního, ale i národoveckého nacionalismu.

Ve všech epochách svého života zápasí s podstatou němectví. Kritizuje, ba dokonce se staví proti německým národním slabostem a současnému „němectví“ s nemilosrdností, jakou před ním neměl snad žádný velký Němec. Přesto až do konce s největšími nadějemi věří v germánské základní hodnoty Němců.

Uprostřed vlasteneckého dynasticismu své doby požaduje jednotu Evropy. Historie jeho konkrétní očekávání vyvrátila. Jeho nárok na nordicko-germánské vůdčí postavení ve světové politice zůstává zaměřen do budoucnosti.

Nietzsche ostře neguje atrofovaný typ státu, stát jako instituci, instituci jako cíl sám o sobě. Proti tomu stojí oslavné

afirmace řeckého státu. Pro stát budoucnosti dospívá pouze k počátkům, protože mu chybí obsah, protože mu chybí národ. Předpokládá však skutečný stát jako „hodnostní řád“ a „panskou strukturu“.

Nietzsche není individualista. Ale také ne národovecký socialista. Přehánění „velkého individua“ a absence organického pojetí národa ho vedou k účelovému vztahu mezi vládci a ovládanými, ke krajnímu aristokratismu.

Proti iluzornímu světu a životnímu útěku učí heroickému potvrzení života, ovládnutí skutečnosti, a tak dospívá k požadavku Velké politiky a vedení Velkého politika.

Nietzscheho politické myšlenky se tak v podstatě redukují na:

1. Přeceňování „velkých jedinců“ a podceňování ostatních vrstev národa.
2. Falešný předpoklad nevyhnutelného míšení ras.
3. Nejostřejší zdůrazňování přirozené hodnotové odlišnosti člověka.
4. Potvrzení reality, etika boje.
5. Posílení života jako životního úkolu.
6. Afirmace germánských hodnot, negace židovských hodnot.

Je třeba poznamenat, že vnitřní spřízněnost Nietzscheho s nacionálním socialismem je větší než jeho předchozí politicko-

historický vliv na nacionální socialismus jako takový. Světonázorová příbuznost ještě nedokazuje současné působení. Mezi ideou a realizací, poznáním a činem vždy zůstává propast. Veškerá intelektuální pospolitost ustupuje tváří v tvář zásluze realizace, nacionálněsocialistického činu.

Nietzscheho politické postřehy jsou silné. Jeho skutečný význam však nespočívá v politicko-konkrétní, ale ve světonázorově-hodnotové sféře; je největším básníkem a přehodnocovatelem naší doby (V konkrétní politice jsou nám částečně bližší Lagarde, Langbehn a Chamberlain).

Ale stejně jako jsou součástí jeho politických soudů fragmenty nacionálního socialismu, jsou i jeho filosofické úvahy stavebními kameny nastupující nacionálněsocialistické filosofie. Proto se domnívám, že Nietzsche v budoucím dopadu překoná všechny intelektuální předchůdce nacionálního socialismu.

Nikdy však nezapomínejme, že všechny tyto intelektuální kořeny by byly přerušeny a že teprve nacionálněsocialistická revoluce vytvořila předpoklady pro další život této tradice. Možná by i Nietzsche bojoval marně, kdyby nepřišel člověk ze světové války, filosof ze zákopů, myslitel a vykonavatel: Adolf Hitler.

Nietzsche stojí na úsvitu 20. století. V nejistých řádcích, ale v barevné záři vizionáře vidí nastupující věk. Stojíme v síle rozbřesku. Kolem nás se ochladilo, ale také rozjasnilo, a s jasnými cíli kráčíme do nacionálněsocialistické budoucnosti.

A tato budoucnost bude také budoucností Nietzscheho!

Literatura

„Homer und die klassische Philologie“

„Die Geburt der Tragödie“ **(Zrození tragédie)**

a) Versuch einer Selbstkritik
b) Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik
c) Vorwort an R. Wagner
d) Die Geburt der Tragödie
e) Ursprünglich geplantes Vorwort an R. Wagner

„Der griechische Staat“ **(Řecký stát)**

a) Aus dem Gedankenkreis der Geburt der Tragödie
b) Homers Wettkampf
c) Bruchstücke aus dem ersten Entwurf

„Die Philosophie im tragischen Zeitalter der Griechen“

„Wissenschaft und Weisheit im Kampfe“

„Unzeitgemäße Betrachtungen“ **(Nečasové úvahy)**

I. David Strauß, der Bekenner und Schriftsteller
II. Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben
III. Schopenhauer als Erzieher **(Schopenhauer jako vychovatel)**
IV. Richard Wagner in Bayreuth

„Über die Zukunfst unserer Bildungsanstalten“

„Wir Philologen“ **(My filologové)**

„Über Wahrheit und Lüge im außerordenklichen Sinne“

„Menschliches, Allzumenschliches“ **(Lidské, příliš lidské)**

„Morgenröte“ **(Úsvit)**

„Die Fröhliche Wissenschaft“ **(Radostná věda)**

„Also sprach Zarathustra“ **(Tak pravil Zarathustra)**

„Jenseits von Gut und Böse“ **(Mimo dobro a zlo)**

„Zur genealogie der Moral“ **(Genealogie morálky)**

a) Vorrede
b) „Gut und Böse“, „Gut und Schlecht“
c) „Schuld“, „Schlechtes Gewissen“ und Verwandtes
d) Was bedeuten asketische Ideale?

„Der Fall Wagner“ **(Případ Wagner)**

„Nietzsche contra Wagner“

„Götzendämmerung“ **(Soumrak model)**

a) Was den Deutschen abgeht
b) Streifzüge eines Unzeitgemäßen
c) Die „Verbesserer“ der Menschheit

„Umwertung aller Werte, der Antichrist“ **(Antikrist)**

„Ecce Homo“ **(Ecce Homo)**

„Der Wille zur Macht“ **(Pozdní pozůstalost)**

„Die Unschuld des Werdens“

Díla o Nietzschem

Augustin, G.: „Nietzsches religiöse Entwicklung“, 1936, Stuttgart.

Bäumler, Prof. Dr. A.: „Nietzsche als Philosoph und Politiker“

„Nietzsches Philosophie in Selbstzeugnissen; Sv. 2: „Krisis Europas“, 1931, Lipsko

„Nietzsche in seinen Briefen und Berichten der Zeitgenossen“, 1932, Lipsko

„Bachofen und Nietzsche“ 1929, Curych

Bernoulli, Franz: „Franz Overbeck und Friedrich Nietzsche“, 1908, Jena

Bertram, E.: „Nietsche-Versuch einer Mythologie“, 1922, Lipsko

Bubnoff, N.v.: „Friedrich Nietzsches Kultur-Philosophie und Umwertungslehre“, 1924, Lipsko

Deussen Paul: „Erinnerungen an Fr. Nietzsche“, 1901, Lipsko

Förster-Nietzsche, E.: „Das Leben Friedrich Nietzsches“; Sv. 1 „Der Junge Nietzsche“; Sv. 2: „Der einsame Nietzsche“, 1928, Lipsko

„Nietzsches prophetische Worte über Staaten und Völker“, 1927, Lipsko

Giese, Fr.: „Nietzsche – die Erfüllung“, 1934, Tübingen

Grützmacher R. S.: „Nietzsche“, 1939, Lipsko

Günther, Prof. Dr. H. F. R.: „Der Nordische Gedanke unter den Deutschen“, 1927, Mnichov

Haeptner: „Die Geschichtsansicht des jungen Nietzsche“, 1936, Stuttgart

Hildebrandt: „Wagner und Nietzsche – ihr Kampf gegen das 19. Jahrhundert“, 1924, München

Hornesser, Prof. Dr. E.: „Nietzsche als Vorbote der Gegenwart“, 1934, Düsseldorf

Jaspers, Prof. R.: „Nietzsche“, 1936, Berlín-Lipsko

Kirchner, E.: „Nietzsches Lehren im Lichte der Rasasenhygiene“, Archiv für Rassen- und Gesellschaftsbiologie, sv. 17, č. 4, 1926

„Der Einfluß der Antike auf die Entwicklung des staatsphilosophischen Denkens Nietzsches“, 1934, Bonn

Klages, Ludwig: „Nietzsche und seine Handschrift“, 1927, Heidelberg

Kynast, Dr. R.: „Apollon und Dionysos“, 1927, Mnichov

Libemann, R.: „Nietzsches Kampf und Untergang in Turin. Nietzsche und Mussolini“, 1934, Lipsko

Meß, Fr.: „Nietzsche der Gesetzgeber“, 1936, Lipsko

„Das geistige Reich von dieser Welt. Imperiale Geistespolitik“, 1935, Berlín-Grundewald

Oehler, Prof. Dr. R.: „Nietzsche und die deutsche Zukunft“, 1935, Lipsko

Podach, E. F.: „Nietzsches Zussamenbruch“, 1930, Heidelberg

Prinzhorn, H.: „Nietzsche und das XX. Jahrhundert“, 1928, Heidelberg

Precht, E.: „Einleitung zu ‚Antichrist‘“, 1937, Magdeburg

Kiehl, A.: „Friedrich Nietzsche, der Künstler und der Denker“, 1920, Stuttgart

Rosenberg, A.: „Der Mythus des 20. Jahrhunderts“, 1934, Mnichov **(Mýtus 20. století)**

„Krisis und Neubau Europas“, 1934, Berlín

Rosengarth, W.: „Nietzsche und George, ihre Sendung und ihr Menschentum“, 1934, Lipsko

Scheiner, E.: „Nietzsches politisches Vermächtnis in Selbstzeugnissen“, 1934, Berlín

Scheuffler, G.: „Friedrich Nietzsche im III. Reich, Bestätigung und Aufgabe“, 1933, Erfurt

Schlegel, Dr. W.: „Nietzsches Geschichtsauffassung“, 1937, Würzburg

Spethmann, Dr. W.: „Der Begriff des Herrentums bei Nietzsche“.

Vaihinger, Prof. Dr. H.: „Nietzsche als Philosoph“, 1916, Berlín

Westphal, O.: „Feinde Bismarcks“, 1930, Berlín

Würzbach, Dr. F.: „Nietzsche und das deutsche Schicksal“, 1933, Lipsko